NEMZETI

NŐNEVELÉS

KIADJA

AZ ERZSÉBET-NŐISKOLA TANÁRI TESTÜLETE.

BERTA ILONA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTI

SEBESTYÉNNÉ STETINA ILONA.

XXXV. ÉVFOLYAM. 1914. IX—X. FÜZET.

November—december.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT KÖNYVNYOMDÁJA.

TARTALOM.

Lap

I. A háború és a társadalom. (Gróf Andrássy Gyula előadása) 421 - 428
II. Elnöki megnyitó. Gr. Apponyi Albertné ... 429—431
III. A háború és az Erzsébet Nőiskola. Berta Ilona ... 432—443
IV. A háború és a leányiskolák. Fehér Géza ... 444—449
V. A nő szolgálati kötelezettsége. Van Schaikné Dina ... 450—458
VI. A gondolatok világa és a nevelés. Binder Laura ... 459—465
VII. A magyar szivekhez. Gr. Zichy Magda ... 466—469
VIII. A női divat művészete. Ifj. Gonda Béla ... 470—479
IX. **Külföldi lapszemle.** Dr. Schmidt Mária ... 480—486
X. Iskolai értesítők. II. Felsőbb leányiskolák. Krónikás ... 487—495
XI. **Nőnevelési szemle.** A M. N. Sz. közgyűlése. — Emich Gusztávné halála. — Az Orsz. Nőképző Egyesület háborus segítsége. — A M. D. E. közgyűlése. — A kézimunkatanítónők képesítésének uj szabályzata. — Olvasóinkhoz ... 496—501
XII. **Irodalom.** A sas útja. Irta E. M. Deil, fordította Katinszky Beatrice. — A polgári Háztartás Szakácskönyve. Komári Erzsébet. — D. I. Der, Die, Das ... 502—504

☛ *Tisztelettel kérjük folyóiratunk t. előfizetőit s* ***az iskolákat és egyesületeket,*** *melyek folyóiratunkat járatják, hogy az előfizetési pénzeket* ***egyenesen kiadóhivatalunkba (István-út, Erzsébet-Nőiskola)*** *szíveskedjenek küldeni. A közvetve beküldés által az úgyis csekély előfizetési díj jelentékenyen megkevesbedik. Reklamációkat* ***díjtalanul*** *csak a füzet megjelenését követő hónapban teljesítünk. A folyóirat régi évfolyamai még kaphatók a kiadóhivatalban.*

A *„Nemzeti Nőnevelés“* megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) havonként három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 6 kor.

Tanítónőknek és tanítónőjelölteknek 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek és a folyóirat szellemi részét illető közlemények *„Nemzeti Nőnevelés“* címe alatt az Erzsébet-Nőiskolába (István-út 93.) küldendők.

NEMZETI NŐNEVELÉS.

XXXV. ÉVFOLYAM. 1914. NOV.—DECEMBER. IX—X. FÜZET.

A HÁBORÚ ÉS A TÁRSADALOM.

(Gróf Andrássy Gyula előadása.)

A «Magyar Figyelő» ezidei 20. számának nagy pedagógiai jelentőséget ad Andrássy Gyula grófnak az a cikke, melyet előbb az Országos Ismeretterjesztő Társulat okt. 11-ki gyűlésén olvasott fel s mely utóbb könyvalakban is megjelent.

Sok gondolat és intés, sok igazság és terv van e műben. Magyarország multjának okos ismerete, Magyarország jövőjének, nagyságának tapintatos védelme. A nevelők feladata, hogy minden szava eleven életet éljen tovább.

Mindenekelőtt az vessük itt jól a szivünkbe, ami bennünket, nőket, legközelebbről érdekel és amiben olyan nagyon észhez szól a kifejezés módja, olyan nagyon szívhez talál a beszéd árnyalata is. Elmélyedésre és cselekvésre indít minden sora. Terünk nem engedi az egész, gyönyörű tanulmány közlését, csupán főbb gondolatait adjuk a következőkben:

«A civilizáció csak új fegyvereket adott a harcnak, de a kölcsönös gyűlöletet apasztani, ellentétek békés megoldási módját megtalálni mindeddig nem volt képes.

Ma azt állapíthatjuk meg, hogy a kultura haladása a háborúkat talán ritkábbá, de ugyancsak borzasztóbbá teszi.

Sőt a civilizáció egyenesen növelte a háború iszonyait. Az emberiség számának arányában szaporodott a hadsereg is.»

«S — — ma nemcsak azért vált pusztítóbbá a harc, mert sokkal több a küzdő egyén, hanem azért is, mert minden egyes számtalanszor többet képes ártani az ellenségnek, mint azelőtt.»

«Nem tudja az ember, jobban csodálkozzék-e azon a szellemi erőn, amelyet az emberiség bizonyított, mikor ezen gyilkos eszközöket megalkotni képes volt s azon a bátorságon, amelyet a modern Dugovics Tituszok bizonyítanak, mikor egymásra rontanak a légi ürben s a halál torkába rohannak csak azért, hogy az ellenfelet is magukkal rántsák; vagy azon, hogy az emberi ész és pénz nem tudott jobb foglalkozást találni, mint a gyilkolás, égetés és robbantás eszközeinek raffinált tökéletesítését.»

*

«— — A mai háborúban nemcsak a hadseregek mérkőznek, hanem az egész nemzetek összes erkölcsi és anyagi ereje s e mérkőzésben mindenkinek ki kell részét vennie.

Szabja mindenki tetteit az események nagyságához. Sohase felejtse el senki, hogy magasztos kötelessége van és hogy a legparányibb exisztencia is használhat, vagy árthat cselekedeteivel és beszédeivel.»

E magasztos cél elérésére a társadalom szellemi és anyagi kötelességeit a következőkben körvonalozza Andrássy:

«A közvélemény átérezte mindjárt, mikor még a bizonyítékok nem is voltak közismertek, hogy a szerajevói tragédia nem néhány ember fanatizmusának következménye, hanem egy nemzet támadásának gyümölcse, integritásunk ellen, egy nemzet tervszerű kisérletének része a mi rovásunkra megnagyobbodni és hogy a gyilkosok egy faj gyűlöletének, egy faj agressziv aspirációjának vak eszközei voltak . . .

S amikor a minden oroszok cárja a fejedelem gyilkosait védelmébe vette, azt is belátta mindenki, hogy megjött a nagy leszámolás napja, az a harc, amely el fogja dönteni, vajjon moszkovita uralom lesz-e a Duna-Tisza között vagy magyar supremátia . . .

A katona érezte, hogy a nemzet létéért, becsületéért fog küzdeni, látta, hogy vele érez kivétel nélkül az egész társadalom, szeretetének és szerelmének tárgyai; a nagy egész és minden egyes. Az egész milieu, amelyben él, a családi kör, az ismerő-

sök, az utca, a sajtó, a vásárterek lelkesedése magával ragadta a cinikust is és fokozta az idealista hevét.

Ez a lelki állapot szülte azokat a hőstetteket, amelyekre olyan méltán vagyunk büszkék.»

»De a társadalomnak harcias szellemére nemcsak az első stádiumban van szükség, hanem mindvégig a háború különböző eseményei, a sors változásai közben is, mert a hadsereg és a társadalom között való belső összefüggés állandóan akkor is fennáll, amikor a hadsereg távol van hazájától. Az egyiknek szelleme a legnagyobb távolságon át állandóan hat a másikra. Ha az egyik elveszti bizalmát és önuralmát, akkor a másiknál is meggyengül az erkölcsi erő, bárhol legyen.»

«Ezen példákból okulva, nekünk gondosan és tudatosan kell a közszellemet ápolnunk. Különösen óvakodnunk kell az utólagos elcsüggedéstől! Nagy gondot kell fordítanunk arra, hogy a pesszimizmus ne terjedjen el és a hangulat meg ne változzék, mert a magyarnak erényei között nem szerepel a szívós kitartás és nálunk könnyen átcsap a közhangulat az ujjongásból a lehangoltságba; a vígságot, mint a magyar nótákban, úgy az életben is könnyen váltja fel a szomorúság, az az optimizmust a pesszimizmus. Hősiességünk inkább a kockázatos, de rövid rohamban, az offenzivában nyilvánul meg, mint a kisebb veszéllyel járó, de hosszadalmasabb defenzivában. A magyar katona tipusa a huszár, aki csak akkor érzi jól magát, amikor villog a kard a kezében és a rajta-rajtát hallja. A magyar gyalogos is szivesebben rohan bajonettel az ellenére, mint tüzel ugyanegy helyből huzamos ideig.»

«A monarchiában élő egyes fajoknak a tulajdonságát képezi a bizalmatlanság is saját államának erejében, nálunk erősebb a negativ szellem, a kritikai tehetség, mint az alkotóerő, ami annál könnyebben ragadhat át hozzánk, mert a magyarnak saját faji tehetségébe vetett bizalma, a különleges viszonyok között nem eléggé biztosítja a katonai vezetésbe fektetett bizalmát . . .»

«Annál kevésbbé jogos a laikusok kételyt nem ismerő kri-

tikája, mert azt a célt sem érheti vele el, hogy az esetleges hibás vezetésben változás történjék, mert nem lehet hadvezéreket rosszul informált, hozzá nem értő, ideges közönség hangulatától függővé tenni.»

«Én nagy barátja vagyok a szabad szónak. Feltétlen szükségét érzem annak, hogy minden közhatalmat gyakorló egyén a legerősebb ellenőrzés és a legkeményebb bírálat tárgyává tétessék. A közéletben magam is kivettem a kérlelhetetlen itélkezés jogát. De a mai helyzetben minden kritikát, támadást és általában mindent, ami a visszavonás üszkét vetheti a társadalom közé, a legfeltétlenebbül hibáztatok.»

«S még a magánkörben is óvakodjunk könnyelmű kritikától és bíráltatástól, mert a pesszimizmus úgy terjed, mint a penész s a szűk körben hangoztatott itélet annyival veszélyesebb a nyilvánosság előtt hangoztatottnál is, mert nehezebben nyer cáfolatot.»

*

A társadalomnak anyagi nagy feladatára térve, előadó ezt két részre osztja. A társadalom első kötelessége a hadsereget segíteni legjobb tehetség szerint.

«A háború idején el kell felejteni mindazt, ami magyart a magyartól elválaszt. Osztály, foglalkozás, felekezet, politikai álláspont, valláskülönbség nélkül mindenki együtt dolgozzék. Ne vizsgáljuk egymás multját, hanem fogjunk kezet mindenkivel, aki akar és tud segíteni, részt vesz a sok új és nehéz munkában. Gyűlölet és bizalmatlanság némuljon el a kötelesség parancsszava mellett.»

«A hadsereg érdekében való működés legfontosabb ága a sebesültek és betegek ápolása és ellátása. Ebben, megvallom, nem tartom helyesnek az állam és a társadalom között ma fennálló szerepmegosztást.»

«— ha kétségtelen is, hogy a társadalom munkája sohasem lesz nélkülözhető a sebesültek gondozásánál, mert az ápolás és ellátás finomságait csak az egyéni iniciativa, csak az érző ember jó szive, csak a rokonszenv fogja nyujthatni, nem pedig

törvényes, sablonos bürokratikus gépezet; a fő munkát mégis az államnak kellene végeznie . . . Régebben a társadalomra lehetett bízni az ápolás és ellátás oroszlánrészét, ma azonban ez már méltánytalan, mert a hadsereg nagysága és a fegyverek pusztító ereje olyan nagyszámú sebesülést okoz, amelyről már jól gondoskodni a társadalom nem képes s az állam csak akkor, ha arra eleve elkészült.»

«A mostani háborúban azonban a társadalomnak a reá ruházott feladatot feltétlenül meg kell oldania s folytatni kell ernyedetlenül azt a munkát, amely már olyan sok szép eredményt szült. Sőt nem szabad az eddig elértekkel sem megelégedni, mindig előre kell törni, mindig a tökéletesség felé kell sietni.»

*

«A gyüjtések foganatosításában, azt hiszem a legjobb a decentralizáció. Sok érv szól amellett, hogy csak egy társadalmi központi szervezet gyüjtsön az összes kórházi célokra, nem pedig sok magántársulat és sok egyén, mert akkor egységesebben és tervszerűbben lehetne a társadalom áldozatkészségét kihasználni, mint a sokféle gyűjtés által, amelyek nem tudnak egymásról és valószinűleg, amint az nálunk mindég szokásban van, ugyanazokhoz fordulnak.

Mivel azonban sokan lelkesebben, odaadóbban dolgoznak, ha egyesületük vagy saját nevükben és dicsőségükre tehetik s mivel már létezik a sok gyűjtésre és jótékonyságra, alkotásra alkalmas szervezet, amelyek intenzivebben tudják kihasználni az ismeretség, barátság rugóját, mint egy szervezet, célszerübb az eddigi úton haladni; a gyűjtések eredményét azonban nagyobb alkotásokra kellene egyesíteni.

Az önkéntes adakozások mellett nagyon érzem annak szükségét is, hogy azt valamely adó egészítse ki. Mert igazságtalan a jószívűre ruházni az egész terhet és azt várni, hogy olyan nehéz időkben, mint a maiak, egyesek annyit adjanak, amennyi szükséges, ha nem osztozkodik minden tehetős a teherviselésben: olyan adóra van szükség, amely valami keveset mindenki-

től elvesz és lehetővé teszi, hogy a pénz összejöjjön anélkül, hogy a legjobbak összeroskadjanak.»

*

«A társadalom pénzen kívül főleg munkával tartozik a köznek.» — Itt részletezi Andrássy, hogy mi mindent kellene szervezni a központi intézményekből és a fővárosból; megemlékezik a kötszerekről, az ápolásról, a betegszállítás megkönnyítéséről, az ellenséges foglyokról, a bevonultak családtagjainak fizetéséről és annak ellenértékéről, az ittmaradt gyerekekről. Ez utóbbinál megjegyzi: az «akciónak irányítása igen helyesen a létező szervek kezében maradt». Majd így folytatja:

«A társadalomnak a nehézségekkel küzdő közszolgálatban is részt kell vennie, mert sok szolgálati ágnak épen akkor kell dupla munkát teljesíteni, amikor a rendelkezésére álló munkaerő tetemesen megapadt. A modern államban a társadalom elszokott a köztevékenységtől, mindent a hivatásos, fizetéses bürokraciától és alkalmazottaktól vár. A nemzet nagyrészt elvesztette azt a képességét, hogy önmagán segítsen, hogy önmaga végezze a közérdekben szükséges teendőket és most ezt újból meg kell szoknia. De ezzel csak nyer, mert csak az a nép számíthat szabadságra, csak annak biztos léte és önállósága, amelynek megvan az a képessége, hogy saját közügyeit önmaga intézze, úgy hogy valóban csak üdvös volna, ha a köz iránt való kötelességteljesítésből valami állandóan megmaradna a jövőben is és fegyelem mellett ingyen munkához szoknék újra.

A politikai közigazgatás különösen nehéz helyzetbe kerülhet a háború folytán, mert reá is sok új teendő nehezedik, ámbár alkalmazottjainak száma megfogyott, úgy hogy joggal fog különösen a nyomor és a ragály elleni küzdelemben a társadalom segítségéhez folyamodni.»

*

«Mérhetetlen tévékenységi tér nyílik meg a társadalomnak a közgazdasági élet terén is.

A háború a közgazdasági életet egészen átalakítja s nagy

sebet ejt rajta. Válságos helyzetet teremt, mindenekelőtt a modern közgazdasági élet alapjának, éltető elemének, a hitelnek megrendülése . . .»

«Elsősorban acélozza meg mindenki idegeit; a közgazdasági veszélyektől is legjobban a hidegvér, a bátor szív mentenek meg.

A háborús időkben mindenekfölött és mindenek fölé önuralom kell. Nem kell elfelejteni, hogy a pánik előidézi azt, ami eddig a képzeletben volt csak meg: a katasztrófát.»

«Nagyon sok jót tehet a társadalom megfelelő szervezetek és közgazdasági vezető szellemeink irányítása mellett a munkaközvetítés terén, egyrészt a munkás és a tőke, másrészt a tőke és a fogyasztók között, azzal a célzattal, hogy lehető sok honi gazdasági ágnak fogyasztót, a tőkésnek munkást s a munkásnak foglalkozást biztosítson.»

«. . . A nagybirtoknak különösen kötelessége saját körében az előrelátható nyomor ellen küzdeni; helyiismerettel és gazdasági személyzetével becses felvilágosítást adhat, segítségére lehet a hatóságnak és a saját eszközeivel is tartozik a szenvedések enyhítését megkísérleni. Ezzel kötelességet teljesít, de önmagának használ, mert szociális kötelességteljesítése erősíti pozicióját.»

*

«Különösen fontos feladat vár azon foglalkozások szervezeteire, társulataira, amelyeknek tagjai aránylag nagy igényekkel, tőke nélkül, munkájuk jövedelméből élnek és most annak vannak kitéve, hogy e jövedelem teljesen megszünik, mint aminők a művészek, festők, szobrászok, zenészek, építészek, ügyvédek stb.

Ezek érdekében kell a szakegyesületeknek maguk körében és a rokonszenvező társadalom körében idejekorán megfelelő gyűjtéseket eszközölni és kölcsönök, vételek, olcsó ellátás nyujtása által a különös megpróbáltatásnak kitett elemeket védeni . . .»

*

«Bucsuzóul két alapvető igazságot bátorkodom figyelmükbe ajánlani, két olyan igazságot, amely egyszerű, világos, félreismerhetetlen, amelyet nem lehet elégszer hangoztatni, elégszer ismételni és terjeszteni, mert szükséges, hogy a magyar társadalom vérévé és húsává váljék, szükséges, hogy összes gondolatait és cselekedeteit befolyásolja.

Az egyik alapvető igazság az, hogy Magyarország legvitálisabb érdekei vannak a mai harc által veszélyeztetve . . .

. . . A másik az, hogy ezen nagy veszély elkerülésében mindenkinek jut szerep . . .

Vésse mindenki e két igazságot lelkébe s akkor tudom, hogy feladata magaslatán fog mindig állani a magyar társadalom és a mai mérkőzés a magyar névnek megnövekedett becsületével és hatalmával fog végződni.»

*

Ehhez az áldásos jóslathoz fűzzük mi még hozzá ami külön óhajtásainkat is: Adja Isten, hogy a nemzet anyagi erejét is fényben ragyogtassa a *magyar hadikölcsön* most folyó jegyzésének impozáns sikere; adja Isten, hogy ezek a nagy idők megihlessék a mai magyar társadalmat, a magyar nőt az új női feladatok méltó betöltésében! Adja Isten, hogy megtalálja minden magyar asszony a hivatását, hogy magához idomítsa a közéleti munkát és simuljon hozzá, hogy a társadalom tisztelettel és bizalommal tekinthessen a nőre mindenütt, ahova követi hajlamát és sorsát!

ELNÖKI MEGNYÍTÓ.*

Mai közgyűlésünk, mint e történelmi napok minden cselekedete, a háború jegyében foly le.

Félre akarjuk most tenni az egyesületek és a szövetség rendes hivatása megvitatását, és főleg arról a tevékenységről fogunk beszámolni, melyet kifejtettünk a háború borzalmai enyhítésére, hős katonáink ápolására, szükséges meleg ruhákkal ellátására és a hátramaradottak segélyzésére munkaalkalom nyujtása által.

Hála Istennek sok, igen sok történt. Úgy az egyesületek, mint a szövetség tagjai egyénileg mindent megtettek, ami erejükből tellett. És azért, mint a szövetség elnöke, minden egyes tagnak hálás köszönetemet fejezem ki, és bevallom, hogy őszinte bámulattal láttam néhány hölgy, pihenést nem ismerő munkakedvét. De ez még mindig nem elég. Ez a háború, melyet senki nem kívánt, melyet ellenségeink ránk erőszakoltak, nemzetünkre nézve élet-halál kérdés, és a leglelkesebb békebarát sem kívánhatja, hogy befejezést nyerjen határozott győzelmünk előtt. Azért mind amit mostanig tettünk még kevés, és sok új tevékenységet, sok munkát kell elvállalnunk, hogy mi is minden erővel hozzájáruljunk a végleges győzelem eléréséhez.

Mindenhol van szükség a nők segítségére, és mindenhol látjuk áldásos működésüket. Úgy a betegszobában, mint a nép-

* A Magyar Nőgyesületek Szövetségének november 22-én tartott közgyűlésen.

konyhában, az irodában és a műhelyben. Mindenütt, ahol dolgozni kell és segíteni lehet katonáinknak, a szegényeknek, a munkanélkülieknek, mindenütt ott látjuk a nő zajtalan, önfeláldozó, lelkes működését.

A nőnek most sok helyen pótolni kell a férfimunkaerőt, és ha ezeken a helyeken megfelel, az ideiglenes munkatér talán állandóan is megmarad a nő birtokában és új megélhetési alkalmat ad neki.

Mielőtt azonban a szót átadnám a munkásságot részletező előadónak, szeretném a tisztelt közgyűlést egy dologra figyelmeztetni, mely véleményem szerint, ma különös fontossággal bír. Németországban a mozgósítás első napjától kezdve, Vilmos császár megtiltotta a katonáknak az alkohol fogyasztást. Ennek a rendeletnek ott kitünő eredménye volt, sajnos, nálunk mostanig nem voltunk képesek hasonló tilalmat elérni, és egy ilyen irányú kérelemmel bizony keveset érhetünk el, ami ne akadályozzon minket abban, hogy mégis kérjük. De itt a nők külön tiltó rendeletek nélkül is sokat tehetnek, mert legnagyobb részben a nők kezében van a katonák élelmezése, úgy azoké, kiket a harctérre szállítanak, mint a visszautazó sebesülteké. Ha most mindazokat a nőket, kik vezetik ez üdülő állomásokat és ott működnek, arra lehetne bírni, hogy soha, semmi ürügy alatt egy csepp alkoholt sem adjanak a katonáknak ez már nagy eredmény volna. Természetesen, hogy akkor több munkát vállalnának el a hölgyek, mert bizony könnyebb, szükség szerint néhány üveggel többet kinyitni és önteni, mint előre gondolni és arról gondoskodni, hogy minden érkező vonatnál legyen elég és forró leves, tea, kávé az érkező katonák számára, mert a mostani évszakban a fődolog őket ellátni jó, meleg itallal és tápláló étellel. A munka, a kiadás talán nagyobb, mint a borral, pálinkával való megvendégelés, de az eredmény még sokkal nagyobb. Nekem alkalmam volt augusztusban, 62 óráig, Kölntől Bécsig, 700 magyar és osztrák hadköteles fiatal emberrel utazni. Egész Németországon át egy csepp szeszt nem kaptak, azért minden állomáson jól ellátták őket frissítő italokkal, gyümölcs-

szörpökkel, limonádéval, teával, kávéval; sok helyen kóstoltam is belőle, mindez kitünő volt, és katonáink a legjobb kedvben voltak, vídáman énekeltek és tréfáltak. Alig hogy átléptük az osztrák határt mindenütt ott volt a sör, a bor vagy a tea *rummal*, és bár köztük egy részeget sem láttam, a hangulat mindjárt más volt, sokkal durvább, lármásabb, kevésbbé kedélyes. De ez még nem volna oly nagy baj, hanem ezek az emberek, kiket napokig szeszes italokkal vendégelünk meg, a harctérre utaznak, és a szesz által meggyengített szervezetük hogyan tudjon ellenállani az ott reájuk váró fáradtságoknak, a hideg fagynak, a kolerának és más betegségeknek? Azért kérem, könyörögve kérem, tisztelt hölgyeim szövetkezzünk az alkohol elleni harcban, és ebben a harcban ne ismerjünk békekötést.

Ezzel kapcsolatban még meg kell emlékeznem arról a férfiúról, aki úgy hivatalos állásában, mint hivatala elhagyása után az alkohol elleni küzdelemnek és egyáltalán minden emberbaráti törekvésnek buzgó előharcosa volt: Náray Szabó Sándor, volt kultuszminiszteri államtitkárról. A halál most ragadta őt ki sorainkból, a jótékonyság szolgálatában szerzett ragályos betegség által. Kipóthatatlan űrt hagy ez a férfiú maga után a szociális munka terén. Legyen mindenkor áldott emlékezete.

Óhajtva, hogy az ő szellemében is végzett szociális munkánkat a haza javára siker koronázza, a M. N. Sz. közgyűlését ezennel megnyitom.

Budapest. *Gróf Apponyi Albertné.*

A HÁBORÚ ÉS AZ ERZSÉBET NŐISKOLA.*

Egyszerre csak itt voltunk valamennyien. Hazasodort bennünket messze idegen tájakról is a *háború* vészes forgószele. Itt voltunk az Erzsébet Nőiskolában és félve, kérdve néztünk egymásra, hogy már most vajjon mihez kezdjünk?

Mindnyájan megéreztük, hogy új helyzetben, új megértés, új munka, új akció vár reánk!

A *lélek*, ez a mindent megvilágító, megmozgató *isteni erő* megadta kérdő tekintetünkre a választ, az erős, határozott, minden kételkedést megszüntető biztos feleletet!

Egy percig se legyetek tétlenül hazánk itthonmaradt leányai, fiai! Egy pillanatig se vesztegeljetek! Dolgozzatok azokért, akik értetek indultak el küzdelembe, tűzbe-harcba, a nélkülözések és diadalmak mezejére! Fáradjatok ti is a nemzet igazságos háborújának sikeréért, hazánk jövő életének és nagyságának céltudatos kialakításáért.

Én veletek leszek és segítek nektek! Rejtve őriztem a *honszerelem*, az *áldozatrakészség* és a *felséges akaraterő* nagy eszményeit. Most életre kelnek ezek és vezetői lesznek az egyesnek, a nemzetnek egyaránt! Nem érzitek-e a nagy átalakulást körülöttetek és bennetek? Az én műveim a ti készségetek, lelkesedéstek. A nemzet lelke lobog fel az egyesek akaraterejében, áldozatrakészségében. Nem érzitek-e, hogy én általam veletek van az Isten?

* Az «Erzsébet-estén» az Erzsébet Nőiskolában tartott előadás.

Csodák mennek végbe
Körülöttünk, bennünk.
Megtaláltuk újra
Régi magyar szívünk!

Felujong és felsír
Mibennünk a *lélek*,
Ha segít az Isten,
Ugyan mitől félek?

És az Isten segít
Gyönyörködik abban,
Hogy a magyar szíve
Újra együtt dobban.

Összeforr, összenő
Hűségben, erőben,
Az ilyen nemzetet
Megáldja az Isten!

Azzal a különös érzéssel szemben, amely a háború borzalmainak gondolatára mindnyájunk szívére ránehezedett, *isteni ajándékképpen* rögtön ott volt, mint vigasztaló enyhítő csoda: fajunk, nemzetünk, ezeréves multunk, a nemzeti nagylét és a szentelt fájdalom erőforrásaiból fakadó *hit!* És senki sem volt többé árva és tévelygő, mindenki tudta, mit kell tennie és hova tartozik!

Ilyen segítséggel indult meg nálunk a valóban lelkes munka! Mindenki részt kért belőle! És hogy az összetartozás érzése mily erős volt, hogy ezt igazán lelki kapcsolatok létesítették s a lélek műve volt, legjobban kitetszik abból, hogy amikor mi felhívást intézünk kedves növendékeinkhez országszerte, hogy a munka meginduljon, már is felénk száll kérdés és még nem feleletképpen sok-sok fiatal leány ajkáról a nyugtalan tudakozódás: mit tegyünk? Dolgozni szeretnénk, munkát kérünk! Találkoznak útközben a vágyak, az áldozni óhajtók szép kívánságai, és erősítik egymást. Csakis így érthető meg, hogy aránylag oly rövid idő alatt oly sok történt!

Úgy gondolom, szabad nekünk most csak magunkról emlé-

keznünk és ebben a mi mozgalmunkban szemlélnünk a nagy egész, a nemzeti mozgalom arányait.* Minden nap hozott valami bíztatót, hozott sok-sok fehérneműcsomagot a közelből, a távolból, a mellettünk, körülöttünk lakó jó barátoktól, a messze tájak falvainak kis házaiból.

Mindenkiben ugyanaz a *lélek* dolgozott és a csomagokhoz mellékelt levelek, melyeket háborus, hazafias levelek címén gyüjtögettünk össze, sok fájó örömet, sok lelkes, bátor gondolatot tartalmaztak és együttvéve kifejezték azt az igazságot, hogy a mi kis és nagy leányaink a szó nemes értelmében *honunk leányai*, akik a hazát védő ifjaknak méltó testvérei!

Oly kedves kép volt az, mikor a tanítónők, a mult, a jelen, sőt az eljövendő növendékek (ezek a kicsik voltak a szaladj ide szaladj oda cserkészgyermekek), az intézet jó barátai együtt szabtak, varrtak, toldoztak, foldoztak szinte lázas buzgalommal — mindig azzal a nyugtalan, szomorú érzéssel, hogy miért, miért van mind erre olyan nagy szükség — mindig azzal a nagy öntudattal, meleg szívvel, hogy jót tenni nagyon boldog érzés hogy — Istennek hála! — már százakra megy a szépen megvarrt, kifoltozott, hófehérre mosott fehérnemű és a puha tollas párnák száma. A mosónők is korábban keltek, hogy gyorsan elkészüljenek a munkával. Ők is érezték és ki is fejezték, hogy a hazának dolgoznak, őket is ugyanaz a *lélek* bíztatta és lelkesítette!

Amikor az iskolaévet megnyitottuk és a tanári testületek és növendékeink mind hazatértek hozzánk, alig-alig hittük el, hogy az a most már ezrekbe menő ruhanemű igazán nálunk gyűlt össze! Meghatottsággal, szinte tisztelettel szemléltük a gyüjteményt, azok is, akik fáradtak benne, azok is, akik eljöttek felsőbb hatóságaink, a szülők és a jó barátok, hogy a közösség kapcsán velünk érezzék át a jól végzett munka nemesítő, felemelő érzéseit.

Sajnos, most már volt is, hová küldjük, kinek küldjük!

* A jövő évi értesítők bizonyára aranykönyvei lesznek ezeknek az iskolai mozgalmaknak. *Szerk.*

Hős katonáink sebesülve érkeztek haza tömegesen! Én édes Istenem! Mennyi jó kívánságot, mennyi meleg, finom érzést szőtt és varrt bele minden egyes darabba minden egyes dolgos kéz! Nem is kézzel, adakozó, nagy lélekkel és érző szívvel szőtt és varrt ez az áldozó, munkás sereg!

Sokszor elgondoltam, lehetetlen az, hogy gyorsabban ne gyógyuljon annak a sebe, akit ilyen ruhába öltöztetnek, kötöznek, vérteznek! És megszólal erre visszhangképpen a távol kis faluból egy bájos kis vers, amelyet egyik párnára írt egy magyar asszony (azok közül, akik sok-sok szép tollas párnát küldtek hozzánk katonáink számára).

«Sebesült vitéz! hajts ide fejed,
Tán e kis párnán enyhül a sebed,
És aki adta, jól esik tudnia,
Hogy ezen is pihen hős magyar katona!»

Ime a lélek nagy közössége, összhangzása versben, dalban, meghitt érzésben, áldozatrakészségben, munkában!

Oly kedves az, amit egyik sokat gyüjtő leánykánk beszelt el a magyar népről, az ő falujáról. El akarja kerülni gyüjtés közben a szegényebbek házait, nehogy fájjon nekik, ha netán nem adakozhatnak, és ime minden ilyen kapuból feléje kiáltanak: mi is oda akarjuk adni, ami szegénységünktől kitelik! És növendékeink nagy része megerősíti, hogy igen így volt, a mi falunkban is, nálunk is így történt!

Megemlékezem azokról az édesanyákról, akik növendékeinket, leányaikat a gyüjtés, a *szeretet* munkájába bevezették sugalmazó, rajongó szívükkel. Őrzök néhány édes levelet, becses oklevelét annak a ténynek, hogy a legnemesebb szív, az anyák szíve és boldog az a gyermek, akinek hazát-szerető és Istent-félő édesanyja van!

Mit szóljak arról, hogy a szállító, mikor a szép munkáról tudomást vesz, felajánlja, hogy ingyen szállítja hozzánk a vasúton érkező nagyobb küldeményeket; hogy ingyen, örömmel juttatja el a Vörös-Kereszthez, a kórházaknak stb. a ládákba csomagolt fehérneműt; hogy megtiszteltetésnek veszi, ha segít-

ségünkre lehet! Mit szóljak erről? Meghódolok újra, meg újra a szív, a lélek munkája előtt és felmelegszem a soha ki nem alvó, égő csipkebokor, a *Szeretet* szent tüzénél.

Közben ott látom az Erzsébet Nőiskolát a forrongó, tolongó Katona-nap mozgalmában, az utcán, az urna körül! Sok bámulója akad a színültig telt urnának. Vajjon megérezték-e az anyagi sikeren csodálkozó emberek, hogy itt az *áldozó lélek* teljes erejével dolgozott? hogy az Erzsébet Nőiskola tanári testületei, növendékei, jó barátai nagyon szívesen gyüjtöttek, és adakoztak? hogy az urna körül újra együtt volt a mult, a jelen és a jövendő növendékek serege!

Közben pedig hullámzik az érzelmek árja, viharja, a kétség és a reménység apálya, dagálya, a fantazia végletes képsorozatai a győzelemről és a pusztulásról, a hazáját féltő és szerető szív felséges imádsága és az Istenségbe vetett erős bizodalma!

Tele van a szívünk
Vérző fájdalommal,
Kétség gyötrelmével
Búval, borulattal!
A *jövő* elébe
Halkan, félve lépünk,
Hiszen olyan sok a
Féltett, drága kincsünk!

Tele van a szívünk
Lelkes reménységgel!
Erős bizalommal,
Hittel, szeretettel.
A *jövő* elébe
Bátran, bízva lépünk,
Nem vagyunk egyedül,
A jó Isten vélünk!

A jövő! Ne kutassuk titkát «mit jótékonyan takar el Istenkéz előlünk!» Ne kutassuk! hanem dolgozzunk *érte* teljes lélekkel az Isten akarata szerint!

Az a fiatal leánysereg, amely a falak között rendesen oly boldog gondtalanságban tölti napjait, amely maga is a *jövőt* jelenti, megértette ezt a ki sem mondott, de szinte a levegőben

rezgő, vezető és irányító gondolatot, a *lélek sugalmát* és újabb munkához látott! Mert hiszen a nyár után beállnak a hűvös őszi napok és eljön majd zordonságával a tél!

És a hadsereg munkatársai lesznek a kis és a nagy leányok! Egyszerre mindenki nagyon szeret kötni, nem unalmas többé a kötés mestersége. És mindenki tud is! Vannak természetesen itt is géniuszok, akik csodával határos gyorsasággal és szépséggel kötnek, de hanyag, vagy huzódozó, avagy a kézimunka alól felmentést kérő, olyan leányka nem akad! Kitüntetésnek veszi mindegyik, hogy a haza tőle kér munkát, hogy a katonák — a mi kedves hős katonáink — nem fognak fázni ott a távol harctereken, mert hiszen ő is köt nekik hósapkát és térdmelegítőt és mindenféle védő ruhadarabot!

A versenyzés a *cél* érdekében, a buzgóság szép pirosra festi az arcot és tüzet gyujt a szemben! Olyan kedves egy ilyen lelkes leányhadsereg, még az éjet is nappalá tenné, mert neki most küldetése van, könyörögnek a kis leányok, a gyermekek, hogy lefekvés után, imádkozás előtt az ágyban ülve, kendővel a vállon, hadd köthessenek még egy negyed órát! És a nagy leányok, a tanitónőjelöltek, milyen szívesen segítenek a kicsiknek, ha leesik egy-egy rakoncátlan szemecske a tűről! Ezek a nagy leányok nagyon tiszteletreméltók, ezek már öntudatosan, érző szívvel, sokan közülök szenvedő lélekkel dolgoznak és komolyan veszik a munkát.

Két néninek a nevét, azt is szeretném ide iktatni, de félek, hogy megneheztelnek érte! Nevezzük el az egyiket *Szefi néninek* és mondjuk el róla, hogy a nálunk folyó szép és erővel teljes munkának ő a *Géniusza!* Meg is áldja a jó Isten érte! A másiknak pedig (mademoiselle Sz.) adjuk oda az első díjat a kötésből, hiszen nemsokára jubilálni fogjuk őt, ha majd a századik hósapka is elkészül, most köti Isten segítségével a kilencvennegyediket.

Az eredmény aztán ott van ismét, együtt szemlélhető, mert az a szép benne, hogy mindenki összesegített, senkinek a munkája sem hiányzik! Ismét elcsodálkozunk, hogy mi minden ké-

szült rövid egy hónap alatt! És ismét áldjuk a Gondviselést, hogy *lelket* adott nekünk, sohasem pihenő-nyugvó, alkotni vágyó erőt! Milyen nagyon is szeretheti a Mindenható az embert, hogy a saját képmására alkotta meg!

A takarékosság, az áldozni vágyás szelleme napról-napra hódít a házban minden irányban! Perselyeket állítunk fel és minden szép és jó ötletnek pénzbeli eredményét ezekbe rakjuk, mert hát sajnos, a pamutot és a gyapjúszövetet nem adják ingyen a boltokban! Az egyik osztály október hatodikán gyalog jön haza a temetőből és a perselybe teszi a villamosjegyre szánt pénzt, a másik a névnapi torta árát ajánlja fel a jótékony célra. A harmadik, a negyedik — ezek már gondolkozó nagy leányok — a tízórai ozsonnáról és ebédnél a tésztáról akarnak lemondani a katonák téli holmijának javára. Az ötödik, vagy hányadik, valami kézimunka kisorsolását emlegeti és ki is sorsolja. A néniknek nevenapjára virág helyett pamutot adnak a kis leányok. Egyik asztaltársaság nem eszi meg az almát az ebédnél, hanem összegyűjti a tizenkét darabot és elviszi a Víztornyot őrző katonának, akit már ismernek, mert hiszen ők ruházták fel lassanként a hideg beálltával hósapkával és érmelegítővel. A kockacukrot összegyűjtik! Sokkal édesebb a kávé egy darab cukkorral, ha a másik darab a katonáknak jut! A villamos lángok eloltására is gondot fordítanak. Még az időnek az értékét is megbecsülik, hiszen mennyit lehet az óraközök tízperceiben dolgozni a katonáknak. Még a der-die-das kínos emlékeivel is szövetséget kötnek nagy szövetségesünk kedvéért! Ezt is ide kell iktatnom az áldozatok közé!

De mintha nem is volna olyan nehéz annak a nyelvnek megtanulása, amely a német császárnak, a mi felséges urunk, kedves öreg királyunk legjobb barátjának az anyanyelve! Mikor bejárom a tanítónőjelöltek lakó szobáit, kedves kis otthonaikat, egyszerre csak azt látom, hogy nagy szövetségesünk képe, mása, egy szobából sem hiányzik. Hogy pedig a német gondolat is ott legyen, engedek az idők szellemének és mindegyik szobának adok az úgynevezett Kaiser Spruchból egy-egy felséges mottót,

vezérgondolatot a nagy idők emlékeképpen. Az első gondolat így hangzik: Stark sein im Schmerz! A következő: In allem das gute suchen. És az utolsó: Immer ist es gut im Sinne des Schöpfers! És a többi is mind felemelő, egész életre kiható, erőt sugárzó királyi, császári gondolat!

Az is oly szép, azt is el kell még mondanunk, hogy növendékeink — kicsi és nagy — buzgóbban, komolyabban megteszi tanulói kötelességét is, ezekben a nagy, nehéz időkben!

Oh bár olyan erővel hatná át az áldozatrakészség, a nagylelkűség, a takarékosság, a munka és az imádság szelleme a mi *magyar leányaink* szívét, hogy sohase találjanak abban helyet a szűkkeblűségnek, önzésnek, kényelemszeretetnek, nyegleségnek és pazarlásnak torz érzelmei!

Most ismét nagy munka folyik nálunk az *áldozó lélek akaratából*. Egyszerre jutott mindnyájunknak eszébe, szinte versenyzünk, kié hát a gondolat, hogy Mikuláskor ne együnk cukrot, ne legyen semmiféle ajándékban részünk, hanem mindazt, amit máskor ilyesmire elköltöttünk, adjuk oda katonáinknak karácsonyi ajándékképpen. A kicsik is így akarják, a nagyok is, mindnyájan így akarjuk! Ezt a kedves gondolatot aztán beváltottuk ezüstpénzre és épen most akarjuk az ezüstpénzt beváltani csokoládéra, teakockára, szivarra, dohányra, ami csak kell a katonáknak; beváltani édes, boldog örömre, hogy áldozni akarunk és tudunk!

Büszkén dobog a kis leány szíve, hogy lemondott a mikulási cukorról, de nem az örömről! Milyen gazdag, szép ajándékot adott a jó Isten a szívekbe ezért a kis lemondásért! Milyen jó lesz majd, mikor néhány nap mulva készítjük a csomagokat.

Levelezőlapot is teszünk majd bele, már rajzolják, gyártják és alkotják is a ház művész leányai! A kicsik édes naivsággal ráfestik kis szívük összes érzelmét! Megmozdul a fantázia is és egyszerre ott látható a kis lapon a férjért imádkozó feleség és gyermek. A cica, akinek azt mondja a kis gazdája: Ejnye micus, nem adod a tejfölt a katonáknak? A kis leány,

aki zsebkendőt mos karácsonyra a katonáknak, a boldogabbnál boldogabb karácsony jókivánságok és imádságok, a melyek szép jövőt igérnek! Egyen azt olvasom: Dicsőség a magasságban az Istennek és békesség a jóakaratú embernek a földön!

Én Istenem, hogy is adjunk neked hálát, hogy méltónak találod a mi leányainkat arra, hogy áldozatot hozzanak!

A legkisebb leány is érzi, hogy a pénz mily szineváltozáson megy át, ha jól befektetik; de egyszersmind érzi és megtanulja a pénz értékét is, amellyel oly sok jót és szépet lehet tenni.

Hiszen még a haza, a nemzet is tőle, a kicsi leánytól kér hadikölcsönt kölcsön, akkor ő hogy költsön másra, mint a haza céljaira?

E helyen adózok szerető hálás köszönettel és tisztelettel kedves növendékeinknek és mélyen tisztelt hozzátartozóiknak, elsősorban szüleiknek, hogy megértve az intézet nemes intentióit, lehetővé tették leányaiknak, hogy a hadikölcsönhöz 1000 korona értékben hozzájáruljanak és ezzel az intézet növendékei úgynevezett segítő alapjának alapkövét lerakják.

Egyik édesanya ezt írja ebből az alkalomból az ő kis leányának: «Igen örülök neki, kedves kicsi leányom, hogy a haza ügyét ilyen lelkesen fogjátok fel. Az intézetnek igazán elismerésre méltó nagy érdeme, hogy a mi szent hazánknak ilyen lelkes honleányokat nevel. Legyetek is, édes kicsi leányom, kicsi lelketek összes szeretetével és melegségével igaz magyar leányok, ennek a mi szegény hazánknak soha ilyen nagy szüksége nem volt rá, mint épen most!»

Ahol ilyen visszhang kél a hang nyomán, ahol a szülei ház ily megértéssel segít az iskolának és viszont, ott nem marad el az Isten áldása!

A háború rettenetes romboló szelleme szinte mindent elsöpör a föld színéről — «Holló szárnyaival lebeg a zordon enyészet és pusztító erejét ránk viharozza dühe!» De ezzel szemben az *Alkotás szelleme* is dolgozik és a szenvedések és nélkülözések, a megdöbbenés, a részvét és a lelkesedés erejéből

kialakítja az emberi társadalomban, az együtt áldozás, az összetartás, a testvériség, a szociális nagy érzés *lelkét!*

Ilyen kis társadalommá erősödik a jó Isten segítségével lassanként az Erzsébet Nőiskola is, ilyen szociális misszió társasággá! Szigetté, a nagy társadalom szociális tengerén!

Mert hiszen nemcsak növendékeink tartoznak már hozzánk. Eljönnek látszólag idegen emberek is és hoznak munkaanyagot, nevüket sem mondják meg — minek az? Csak leteszik a hozott holmit és szerényen távoznak; csak annyit mondanak: ide jó helyre hoztuk!

Bizalommal fordulnak hozzánk a helybeli és a vidék elrejtettebb kis kórházai és azt üzenik: Halljuk, hogy maguknál lehet fehérneműt kapni, küldjenek hát kérem!

Idéznem kell azt a *nemesi oklevelet* — egyszerű levél pedig — amelyet a karczagi polgári leányiskola igazgatónője a napokban hozzánk intézett, amelyben azt kérdezi, nem küldhetné-e a még nála levő tollas párnákat és fehérneműt hozzánk, mert hallja, hogy mi is dolgozunk és közvetítünk.

De szóljon maga ez a levél:

«A mi kis iskolánk és különösebben tantestületünk a a mozgósítás óta teljesen szolgálatába szegődött a szent ügynek és vezetésünkkel a város hölgyközönsége minden lehetőt megtesz. Bizalommal fordulok Nagyságodhoz, kegyeskedjék kipuhatolni, hol volna szükség pl. párnákra? Nem tudom beszüntetni az adományozást, minden köszönet és lezárása az adományozott holmiknak még újabb ajándékokat eredményez! Valóban bánt a dolog, hogy ennyi jó fehérnemű és párna itt vesztegeljen! Igaz, hogy van közte 30—40 drb. tarka párna is, de Istenem, annak a szegény sebesültnek mégis csak jobban esik, mint a szalmával tömötten a fekvés.

Volt nekünk 500 darab prima finom vászonpárnánk, pazarul csipkézett és díszített, menyasszonyi kelengyéből ajánlották fel karczagi leányaink, de elment mind és a célt egyformán szolgálja mind a kettő, a díszes is, az egyszerű is!»

Felolvastam összes növendékeink előtt ezt a levelet, szüksé-

gét éreztem, hogy velük közöljem és általa szívükhöz eljussak. Oly sokszor vágyom most erre, hogy együtt lássam kis és nagy leányainkat, hogy egy-egy nagy és szép gondolat nemesítő, lelkesítő hatásával megszólaltassam lelkükben a vágyat a jó cselekvésre, a haza nagy bajának megértésére.

Oly nagy, oly borzasztó nagy ennek a honnak vesztesége, pótolnunk kell valahogy! Annak a generációnak, amely elkövetkezik, nagyon kiválónak kellene, *kell lennie* minden tekintetben!

Volt még egy ünnepnapunk — eljött hozzánk a mi nagy nevelőnk, épen a szociális érzés apostola, Prohászka Ottokár püspök és szólott hozzánk az ő látnoki lelke sugallatából! Zúzó kalapácsnak, véres ostornak nevezte a háborút, amely összetöri a kultúrát, elpusztítja az emberi alkotásokat — el magát az embert is értelmetlenül — iszonyú szenvedéseket, nélkülözéseket okozva, de egyen nincs hatalma, az *ember lelkén* nem uralkodik, azt le nem igázhatja! Abban épen a háború visszahatása fejleszti ki a legszebb virágokat, amelyeket a könyörületesség, az együttérzés, a részvét és az áldozó szeretet könnye harmatoz be!

Hála és köszönet a mi püspökünknek, hogy eljött hozzánk, hogy egyesített bennünket és megerősítette szívünket!

Mit mondjak még el? Hogy a vasárnapi szent misén szebben hangzik most az ének, mert imádságosabb a mi leányaink lelke és az énekhangokba beleteszik szivök alázatát és áhitatát! A hazáért való könyörgésüket!

Ihlető erővel ösztönöz e nagy idők szelleme mindnyájunkat arra, hogy tehetségünk javát odaadjuk a köznek, az édes hazának! Hungária szól az ő leányaihoz Grail Erzsébet magyar lelkén át. Imádság ez, mindnyájunk érzelmét, könyörgését elviszi a magyarok Istenéhez!*

Nekem is el kell mondanom azt a kis imát, amely lelkemből előtört:

* Az Erzsébet-ünnep kedves alkalmi darabja ez, melyben Hungária hivó szavára a különféle nemzetiségekhez tartozó magyar asszonyok áldozatot hoznak a nemzet oltárára.

Nincs oly katonája széles e hazának,
Akiért most buzgón ne imádkoznának,
Akiért hő fohász ne szállna az Égbe.
Egyenest, egyenest az Isten elébe!

Hófehér galamb a gyermeknek imája,
Legkönnyebben felszáll az a Mennyországba,
Ott kering, ott simul az Úr zsámolyánál,
Nincs tisztább, szebb ima gyermek imájánál!

Rózsató, rózsafa virággal megrakva,
A fiatal hitves édes-bús imája —,
Rózsafelhő módra jut fel a magasba,
Hogy kiért könyörög, Isten azt jól tudja!

Liliomfehéren indul el útjára
Bánatos menyasszony epedő imája —
Nincs ereje hozzá, talán el se' mondja,
Csak úgy átszenvedi, csak úgy átálmodja.

Hát az édesanya? Az ő szent imája,
A szive vérével öntözött ciprusfa —
Fel a magasba tör, Isten látja, hallja,
Meg kell azt hallgatni, amit kér az anya!

S a sok szép imádság összeforr, összenő,
Mint a sűrű, lombos, reményteljes erdő!
S egy fohász, egy dallam lesz végre belőle,
Óvja meg hazánkat Magyarok Istene!

Lélek! Te isteni erő, aki rejtve őrizted a *honszerelem,* az *áldozatrakészség* és a *felséges akaraterő* nagy eszményeit, óh keltsd ezeket oly erős örök életre bennünk, hogy soha többé el ne aludjanak, hanem igaz, bátor cselekedetekre buzdítsanak, amelyek majdan a *béke áldott idejében édes hazánk és közvetve az egész emberiség javát munkálják.* Így legyen! Mert még neked virulnod *kell* óh hon!

Felül időn és minden sorsokon!

Budapest. *Berta Ilona.*

A HÁBORÚ ÉS A LEÁNYISKOLÁK.

Időszerűbb tárgyat szóba hozni nem lehet ma, mint a népek óriás méretű bajvívását, melynek folyásához, kimeneteléhez ezernyi ezer szállal van fűzve vagyonunk, életünk, egész nemzeti létünk.

A «Nemzeti Nőnevelés» utolsó számába Szomolányi Sarolta írt «A háború pedagógiája» címmel. Az érdeket keltő cikk azokat a tanulságokat rajzolja meg, melyeket a jelen háború nyujt, kitekint a jövőbe és megjósolja azokat a változásokat, melyek a magyar társadalomban fognak beállani a háború nyomán. A mi az iskolaügyet illeti, ott különben gyakorlati irányban lesznek új tünemények, így például majd elhagyogatjuk leányaink drága külföldi iskoláztatását.

A cikkben foglalt jövendőmondás helyes lélektani alapra támaszkodik. De fájdalom! még sok vihar fog végig süvölteni Orosz-Lengyelország hómezőin, míg a háború bevégződik és kész eredményei iskolai szempontból értékesíthetők lesznek.

Azért maradjunk inkább közelben! Irányozzuk figyelmünket a legközelebbi konkrét föladatokra, melyeket a helyzet az iskolákra és elsőül a középfokú leányiskolákra ró. Bontson a pedagógiai művészet szárnyat ez új téren is! Ha a nevelő ráhatást igazán isteni szikra hevíti, akkor az nem lehet sablonos munka. Azért érvényesítse ki-ki egyéniségét, hadd járjon mindőnk a maga lábán!

Berta Ilona évnyitó beszédében fokozott kötelességteljesítést és takarékosságot köt tanítványai lelkére. Pedagógiai szempontból örvendetes az a miniszteri rendelet is, mely a kézimunká-

kon a katonák számára való ruházati darabokat készíttet a leánytanulókkal.

A férfi életének minden viszonylatában úgyis inkább él a köznek, mint a nő. Az élet a nőt eddig szűkebb körben tartotta, melyben természetesen nem volt annyi alkalma a nagy egészet látnia, a világindító eszmék lüktetését éreznie; míg a férfivel szemben az állam lépten-nyomon követelésekkel áll elő, melyek személyi érdekét háttérbe szorítják. A nő a legtöbb esetben az állammal szemben nem végez akkora szolgálatokat, mint a férfi, érthető tehát, hogy szociális érzéke fejletlenebb maradt. A nő a közüggyel szemben kevesebb önzetlenséget, munkakészséget mutathat, mint az a száz meg százezernyi férfi, kinek egyéni és szociális kötelességei külsőleg is teljesen eggyé olvadnak.

Kapva kell tehát kapnunk minden eszközön, melyet a helyzet szolgáltat, mely a nő társadalmi érzékének kiképzésére, a jövendő nőjének nevelésére alkalmas!

Sok pedagógusunk nem is sajnálja a fáradságot annak a problémának megoldásától, miképen viselkedjék az iskola a jelen hadiállapottal szemben. E részben helyénvaló gondolat Vajda Gyula szabadkai felsőbb leányiskola igazgatóé, aki intézete fegyelmi rendtartását alkalomszerűen kipótolta. Az új pont szerint a szabadkai leánynövendékek fogadalmat tesznek, hogy a háború egész ideje alatt felesleges és megtakarított filléreiket havonként együttesen a segedelemre szoruló szabadkai hátramaradottaknak adják, s nemzetünk szent ügyéért való lelkesedésük jeléül állandóan nemzeti színű kokárdát viselnek. Kár, hogy a jelvények nem mindig elégítik ki szépérzékünket.

A hazáért aggódó és szenvedő szívek mostanában mélyen érzik — mélységesebben mint valaha — mekkora erőt meríthetnek a vigasztalásnak s megnyugvásnak szent forrásából, az imádságból. Templomaink telvék. Fohászaink hőbbek, mivel lelkünk szükséglete is nagyobb, lelkünk szorongatása súlyosabb. Vajjon kinek szívvilága mélyebb, dúsabb, mint a honszerelemtől áthatott magyar nőé? És vajjon kinek lelkét kell a közjóra áldo-

zott munkára s a vallásos érzelemre készebbé nevelni, mint a magyar leányét? A nemzeti munkán kívül a hazáért való imádkozásnak jelentőségét átértette a mezőtúri állami felsőbb leányiskola tanári kara is, mely alkalmi imádságot imádkoztat a tanulókkal. A tanári kar a következő szövegbe állapodott meg:

«Seregeknek Ura, szent Isten! Hozzád fohászkodunk, midőn a háború mint förgeteg pusztít körülöttünk. Hozzád könyörgünk, őrizzed meg dicsőséges agg királyunkat, szerezzél diadalt az igazság fényében tündöklő fegyvereinek! Hadaknak hatalmas Intézője, kérünk, védjed meg drága hazánkat és a hős honfiakat, akik dúló csaták zivataraiba vonultak ki érettünk! Önts csüggedetlen hitet, bizodalmat az itthonhagyott testvérek, hitvesek és gyermekek lelkébe! Virrassz reánk újra ünnepet, a békének magasztos ünnepét, amikor a fegyverek eltompulnak, az ágyúk döreje elcsöndesül, mert az igazságnak nem kell többé harcolnia a jogtalansággal és telve lesz az egész föld az Isten szeretetével. Segíts meg, maradj velünk gondviselő kezeddel. Amen.»

A háborús állapotnak az iskolai munkára való befolyásával foglalkozik az Országos Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny f. é. október 1-i számának «Inter arma» című vezető cikke is. Jelzi azt, hogy a középiskolának az élethez való alkalmazkodását épen a mostani roppant időkben kell valósággá tennünk. Kitűzi azokat a tárgyakat, melyeknek keretében elsősorban lehet a világháborúból pedagógiailag értékes tanulságokat levonni. Ilyen tárgyak: az erkölcstan, az irodalom, történelem és földrajz. «Minden nap, a tanítás minden órája adjon alkalmat reá, hogy a nagy küzdelem mivoltát, jelentőségét megértessük», azt olvassuk a nevezett cikkben.

Nos, úgy véljük, ez veszélyes lenne. Nézetünk szerint ugyanis nem szabad a célon túllőni. Óvakodnunk kell attól, hogy a háború ne váljék tanításunk tengelyévé, ne jusson tanulóink érdeklődésének középpontjába a tanítás alatt. Semmi sem könnyebb s csábítóbb, mint minduntalan háborús témákat előszedni! Fejtegetéseink mindig elénk figyelemmel találkoznának, ha még

oly gyarló lenne is az előadás. A külföldön is találkozunk ilyenféle túlzó követelésekkel, van p. o. német pedagógus, ki még a mennyiségtant és a geometriát is föl akarná használni, szükségesnek látva az ágyútűz hatásának kiszámítását, a csapategységek számszerű összeállítását stb. Az iskola hozzájárulhat, s járuljon is hozzá a nagy idők lelkének, jelentésének megértetéséhez. De az oktatónak nem szabad akármikor elcsevegnie tetszésszerinti, a háborúval kapcsolatos kérdésekről; most is, mint mindig, fejében kell bírnia az egész leckeóra munkatervezetét. Ehhez ragaszkodva el kell végeznie előre kimért útját.

S ami még helyeselhető az ifjak nevelése körében, az sokszor már nem felel meg a női természet sajátosságának. A leányok mozgékony képzeletét nem tanácsos fölizgatni, annál kevésbbé, mert ez a fegyelmezést is nehezítené. A rendkívüli időkben, mikor a magyar oktatásügyet olyan nehéz színvonalon tartani, még nagyobb a felelősségünk.

Eszerint különösen a leányok tanításában csak elvétve, okkal-móddal térjünk el a tárgytól. Leányiskoláink magyar nyelvi tanításában pl. helyénvaló lehet egy-egy lelkes hirlapi cikk olvastatása vagy egy-egy aktuális hazafias költeménynek tanultatása. A történelem körében rámutathatunk a mai magyar sajtó hazafias munkájára; a magyar hősiség példájaképpen fölemlíthetjük a 82 éves derék Kerekes Mártonnak, Gábor Áron volt honvédtüzérének esetét, ki a máramarosi harcokban résztvett és vitézi halált halt. A német nyelvi órakban pl. a Wacht am Rhein-t lehet megismertetni és egyúttal kiemelni a Rajna folyónak a németekre nézve történelmi fontosságú szerepét.

Annyi bizonyos, hogy bármilyen kapcsolatban, bárminő alkalommal vonjuk is be a háborút iskolai nevelő munkásságunk körébe, egy dologra mindig kell ügyelnünk, és ez az, hogy tanításunkból a magyar ügy győzelmébe vetett hitünk szüntelenül kicsengjen. Hiszen önmagunk iránt is kötelességünk, hogy higgadtságunkat megőrizzük. A nyugodt megfontolás lelke legyen minden beszédünkben, és kerültesse el velünk a borzalmas

leírásokat, a fölösleges rémképeket. A hit, a honfiremény sugározzék által szavainkon, nevelő egyéniségünkön.

A leányiskoláknak szempontjából még egy tárgynak aktuális fontosságát kell hangsúlyoznunk. Ez az egészségtan, melynek értéke napról-napra növekedik. Az egészségtan figyelmeztet a fajrontó alkoholveszedelemre. Ez tanít meg a pusztító kórok, járványok ellen való harcra, a szúrás- és lövésokozta sebek kezelésére. Óráról-órára világosabban látjuk annak szükségét, hogy a nő a betegápolás minden csinját-binját ismerje, tudja! Az egészségtan előadója láttassa meg tanítványaival a betegápoló hivatás felülmulhatatlanul magasztos voltát. S keltsen iránta érdeklődést, hajlandóságot, minthogy a jövő nője, kit fokozott könyörület és részvét fog eltölteni az emberiség szenvedései iránt, nem tarthat majd számot a «művelt» jelzőre, ha betegápoló tanfolyamot nem végzett. Mellékesen megjegyezzük, hogy nézetünk szerint a felsőbb leányiskolákban az egészségtant föltétlenül asszonynak kellene tanítania, mert az egészségtudománynak ezernyi olyan részlete, vonatkozása van, hol a tanuló-leányt a tanárral szemben természetes tartózkodása feszélyezi, melyet levetkőztetni se nem szükséges, se nem kívánatos.

A XX. század, melyet «a gyermek századának» próbáltak elnevezni, a legfönségesebb dolgok közé fogja sorozni az anyaság szentségét. A nemzeti jövő szempontjából a kisdedek megmentése, megóvása sem lehet mellőzhető jelentéktelen ügy. Serdülő leányaink oktatásában, nevelésében, egészségtanításában le kell rakogatni helyesebb társadalmi fölfogásoknak alapjait, elő kell készíteni tisztultabb nézeteknek keletkezését. Korán kell irtogatni azt a mérhetetlenül káros balítéletet is, mely a bábafoglalkozást nem tartja úriasszonyhoz méltónak. A közel jövőben amúgy is sok család fog kenyérkereső férfi nélkül maradni. A nő maga lesz kénytelen családja fönntartásáról gondoskodni az úriasszony új megélhetési módokat, életpályákat fog keresni. A jövendő művelt nőjének tehát a bábasághoz, ehhez az eddig lealázónak tartott munkához is kell szoktatnia, edzenie természetét, hogy a komoly, az igaz emberek becsülésében annál

inkább fölmagasztaltassék, megdicsőüljön. Mikor a kegyetlen háború learatja majd a férfitermés legjavát, kire vár a jövő magyar nemzedék megóvásának föladata, mint a magyar nőre?! Kicsiny, rokontalan fajunk pusztulását más nem fogja föltartóztatni, mint a hivatása magaslatán álló magyar nő. S valameddig csontjainkban velő, ereinkben vér, idegeinkben ellenállás van, hinni akarunk a nemzeti jövőben és hiszünk a jövendő kor magyar asszonyában!

Mezőtur. *Fehér Géza.*

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára

Budapest, VI., Bulcsu-utcza 7.

Telefon 21-06

Gyártanak saját gyártelepükön mindennemü **fizikai, kémiai, geometriai** és **psychologiai** tanszereket.

Felszerelnek **természetrajzi, földrajzi** és **történelmi szertárakat.**

Az Erzsébet nőiskola fizikai szertárának évek óta szállítója.

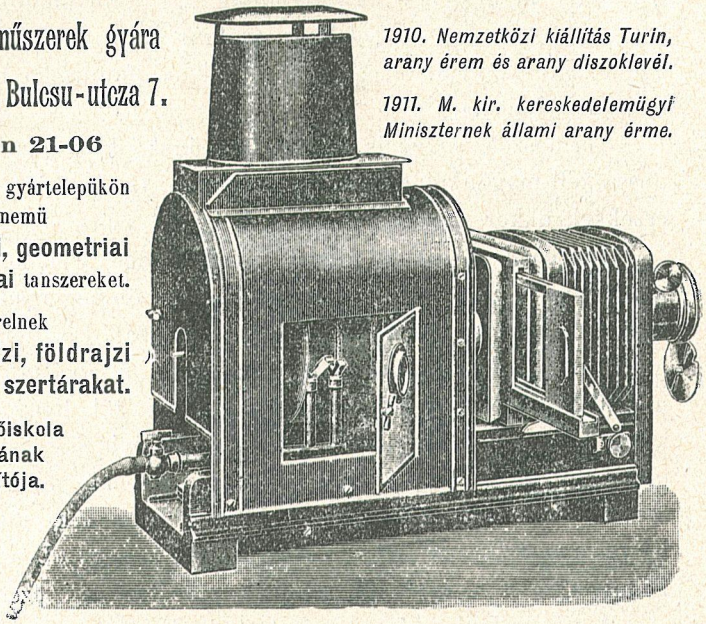

1910. Nemzetközi kiállítás Turin, arany érem és arany diszoklevél.

1911. M. kir. kereskedelemügyi Miniszternek állami arany érme.

A NŐ SZOLGÁLATI KÖTELEZETTSÉGE.

(Befejező közlemény.)*

Csodálatos, hogy a nemzetgazdáknak sohasem tünik fel, hogy mennyi idő vész kárba azáltal, hogy a nő családi feladatára készületlen. Ennek az a magyarázata, hogy a férfi nem tekintette a nőt vele társadalmilag egy szinvonalon állónak, hanem egyszerűen engedelmes szolgát vagy jó tündért látott benne, akinek feladata, hogy fonjanak «himmlische Rosen in's irdischen Leben».

Természetesen ez is feladata a nőnek, de első sorban hasznossá kell magunkat tennünk a családban. Ha a nő bir æsthetikai érzékkel, akkor a költészetnek is hely jut azért.

Helyesen állítja a német írónő, Lange Heléne, hogy az intelligens nőben lévő kötelességtudás és önmegtagadás pótolhatják háztartási ismeretek esetleges hiányát. De nem minden jobb családból származó leány intelligens is egyúttal. Így ez a megkülönböztetés, amit Lange Heléne állít föl, hogy t. i. a nép közül valók az elemi iskola után egy fél évig kötelező háztartási oktatásban részesüljenek, a vagyonosabbak pedig egy a társadalmi munkára előkészítő iskolába küldessenek, nem látszik helyes megoldásnak. Mégis Lange Heléne könyve «Das Weibliche Dienstjahr» a legkitünőbb munkák közé tartozik ezen a téren.

A nő szolgálati kötelezettségének általánosaknak és teljes egészet nyujtónak kell lennie.

* Az első közlemény a mult havi füzetben van. *Szerk.*

Ki kell terjeszkednie a specifikus női munka minden ágára és úgy kell berendezve lennie, hogy a fiatal nők egészségének is használjon. Szakismeret nem szükséges és nehéz is lenne ezt *egy éven* belül megszerezni, de a haszontalan dilettantizmust is épen úgy kerülni kell.

Általánosnak kell lennie a szolgálati kötelezettségnek, nehogy akárki is kibujhassék alóla. A leányok összehozása a társadalom minden osztályból, a társadalomnak csak hasznára válnék és még a szolgálat után sokáig éreztetné jótékony hatását.

Teljes egészet nyujtónak pedig azért kell lennie a szolgálati kötelezettségnek, hogy a szolgálni kötelesek alkalmat találjanak olyan ügyességeket megszerezni, amelyeket fiatal leánykorukban, nem volt alkalmuk elsajátítni. Ha a szolgálati kötelezettségnek a 10—21 évek közt kell eleget tenni, akkor magától értetődik, hogy igen sokan lesznek olyanok, akik már a háztartási dolgokban teljesen jártasak. Pl. a cselédleányokat, akik 12-dik életévüktől fogva mást sem végeznek, mint házimunkát, felesleges lenne a szolgálati évben is házimunkával foglalkoztatni, ehelyett most produktiv munkára kellene fogni és csak az utolsó három hónapban nyerne oktatást a csecsemőgondozásban. A gyári munkásleányt pedig az egész szolgálati idő folyamán későbbi háztartási dolgai elvégzésére kellene tanítani. Az ügyesebb cselédleányok néhány háztartási oktatónő ellenőrzése mellett mint tanerők nyerhetnének alkalmazást. A cselédleányok szolgálati idejét elvileg három hónapra lehetne meghatározni, de valóságban azonban egy egész évig volnának kötelesek szabad esti és délutáni óráikban elméleti cursusokon, torna- és úszógyakorlatokon és más szórakozásokon részt venni.

Elméleti oktatás tárgya lenne az emberi test ápolása és ami ezzel összefügg, a csecsemőgondozás és higénia, a különböző élelmiszerek táplálóerejének ismertetése; a szolgálati év elején és végén lehetőleg az első segélynyujtásban kellene oktatást adni, e tanfolyam alól kivétetnének azok, akik már ápolónők voltak. Ami a közép és felső osztályok leányait illeti,

ezek birnak ugyan már némi, bár fogyatékos háztartásbeli ismerettel, mégis lehetetlen, hogy ugyanazokba a hibákba essék, mint a gyári munkásleány. Természetesen, hogy a szolgálati év folyamán nem lehet vele elsajátíttatni olyan talentumokat, amelyet ők később képessé tegyék arra, hogy otthonának ugyanazt a bájt kölcsönözze, amelyik minden háznak olyan sajátos tulajdona és amelyik minden otthonban más és más. Iparkodnunk kell kiemelni a nőt tragikus kis életköréből, — amely több vagy kevesebb luxusból, több vagy kevesebb sportolásból, flirtből és toilettéből áll, de amelynek semmi biztos alapja és a jövőre nézve való biztosítéka nincsen — hogy az egy éves szolgálat idején életcélját megtalálhassa, belátván azt, hogy minden vihar közepette amint Carmen Sylva mondja: «Da ist nur ein Glück: die Pflicht, da ist nur eine Trost für alle Elend und Enttäuschung: die Arbeit». És ha megtörténik is, hogy némelyik a szolgálati év után visszaesik előbbi pillangóéletébe, de egy tekintélyes számuk be fogja látni, hogy eddig haszonnélküli életet éltek és most, bár az örömöket nem vetik el maguktól, mégis teljes komolysággal fogják magukat egyik, vagy másik munkára szentelni fel. Szegények istápolására, akiknek nyomoráról előbb maguk sohasem hallottak. Magától értetődik, hogy saját életüket épen úgy tartalmasabbá és boldogabbá teszik, mint azokét is, akiknek segítséget nyujtanak.

Értsük meg, hogy itt egy nemzetközi kérdéssel állunk szemben és ez a semmittevés, amely a világ nagy városaiban, mint London és Páris, olyan fényüzést és beteges szentimentálizmust idézett elő, amely ott legalább is huszszor rosszabb, mint minálunk. Hogy a nő, aki a kultura irányítója és vivője, ebből a szomorú helyzetéből nagyobb forradalmi veszély nélkül menekülhessen, ahhoz szükséges, hogy az okosabb nők a törvényhozás által támogatva, komolyan: Megállj-t kiáltsanak az elkényeztetett divatbábuknak, megmutatván nekik, hogy minő nyomorúságos életet élnek és így alkalmat adjanak nekik meglátni a ferde társadalmi állapotokat a maguk igazi szomorú mivoltában.

Reméljük, hogy még nem későn, mert még a nőies gyengédség és az anyaság érzése nem pusztult ki a nőből és hogy a szolgálati év alatt tudatára jut majd csekélységének és jelentéktelenségének, amelyet semmiféle külső megjelenés nem takarhat el, hanem amely csak szerencsésebb társadalmi állapotra való komoly törekvés által szüntethető meg és amely a jövendőre nézve is belső megnyugvást nyujt.

A szolgálati kötelezettségben tényleg háromfajta nő vesz részt, először: a legkiváltságosabb körökből való leány, akit üres parazita állapotából kell kimenteni; másodszor: ennek ellentéte a proletár-gyermek, akinek háziasszonyi és anyai feladatának megtanulásához szüksége van egy évi viszonylagos szabadságra, különösen a gyárvárosokban; harmadszor: az a kettő közt lévő osztályok széles tömegének a leányai, akik között, bár sok újítás történt már, még mindig sokan vannak, akik sok drága évet pazarolnak el, nem lévén előttök más életcél, mint valamilyen férjre lesni, ahelyett, hogy a minden fiatalemberben többé-kevésbé élő energiat hűséges munka útján fokoznák.

A női szolgálati kötelezettség egy harcosa Schwiening Georg különleges helyet foglal el a többi közt. Véleménye szerint nem szabadna megtiltani a férjes asszonyoknak a gyári munkát, amire elegendő és meggyőző bizonyítékokat sorol fel. A háztartási iskolákat, aminőket a Krupp-cég állított fel munkásainak leányai számára, nagyon költségeseknek tartja, és ahelyett azt ajánlja, hogy a proletárgyermek kényszeríttesék a gazdagabb osztályoknál való cselédi szolgálatra. Szerinte egyetlenegy munkásnőt sem volna szabad a gyárban huszadik éve után felvenni, ha nem tudná bebizonyítani, hogy megelőzőleg három évig mint cseléd szolgált. Ha elegendő ok forog fenn, akkor huszadik éve után is elmehetne szolgálni. A városi tiszti orvos bizonyítványára a szolgálás alól fel is volna menthető, ha egészségi okok nem engedik meg a cselédmunkát, vagy mert odahaza az edesanya halála után a háztartást kell vezetnie.

Az író azonban mindenekelőtt elfelejti azt, hogy a cselé-

det fogadóknak ily módon egy egész sereg iskolázatlan, a gyári élettől eldurvult leányokkal lesz dolguk. A cselédet tartók számára ez nagyon kellemetlen állapot lenne, mert akkor minden harmadik évben elülről kezdhetnék a munkát. De ami még fontosabb, a leányok számtalanszor olyan családokba juthatnak, ahol legkevésbé tanulják meg a higiénia legegyszerűbb szabályait, vagy a szigorú rendet és pontosságot, máshol meg a takarékosságot nem tanulná meg, ahol a házikisasszony példája a legkevésbé kedvezően hatna erkölcsi érzékének a fejlődésére.

Mivel a fegyelem a nevelésben nem csekély figyelmet érdemlő tényező, a munka úttörői által remélt jó eredmények elérését én sem tudom másképen elképzelni, mint internátusok útján, amelyek a leányokat teljesen elvonnák régi környezetüktől. A műveltebbek sok tekintetben jó hatással lehetnének a kevésbé műveltekre és megfordítva, a sokszor oly nehéz élettel való megismerkedés: az előkelőbbek számára lenne hasznos iskola. Azokat a leányokat, akiknek háztartásbeli ismeretekre van szükségök, az internátusok háztartásában képezhetnék ki, akik ezt a munkát már ismerik, pl. a cselédeket, azokat minden más társadalmi intézményben használhatnák, ahol munkaerőre van szükség, pl. szünidei kolóniában, ahol mindig elkél a segítő. Az előrehaladottabbakat és az ügyesebbeket szakszerű felügyelet mellett, mint szegénygondozókat és ápolónőket nagyon jól lehetne használni.

Egyébként tegyük a szolgálati évet amennyire csak lehet kellemessé, ha már másért nem, hát azért, mert a szolgálati év, az egyetlen, amelyben a munkásleány életében egyszer viszonylagos szabadságot élvezne. Komoly, munkában eltöltött hét után, a szombat este táncleckével, vagy svédtornával, vívással telhetne el. Épen a nőknek, akitől a jövendő nemzedék egészsége függ, van erősen szüksége testének gyakorlására sokkal inkább, mint az ifjaknak. «Ha a nyereség után való őrült hajsza a férfiakat meggörbíti és összetöri, ezt még valahogy el kell türnünk, de hogy a nő erejét támadja meg, azt nem szabad megengednünk». (Nordhausen.)

A szolgálati évnek a testi erő emeléséhez is hozzá kell járulnia, amit az önmagábanvéve egészséges házimunka és a mértékletes élet elősegítenek. A kórházakban a nehéz és durva munkát a női szolgálati kötelezettségüket leszolgáló nők műveltebbjei kivehetnék a hivatásos betegápolónők kezéből és maguk végezhetnék (a műveletlenek a kórteremben meg nem tűrhetők) és így a leányok napi nyolc órán keresztül mint kisegítő ápolónők lennének használhatók. Hogy a fiatal leány ezt kibírja, azt a németországi tapasztalatok bizonyítják. Semmi kétséget nem szenved, hogy a szolgálati év után, — amelyben mindenki kétszer vesz részt, az első segélynyujtási és a betegápolási tanfolyamokban, ahol a beteggondozás legelemibb dolgait megtanulják, mások meg épen gazdag ismeretekre tesznek szert a kórházakban való gyakorlati munka útján — több nő lesz hajlandó a Vörös-Kereszt munkájára, ha az állam szervezi és veszi azt a kezébe.

Ha belátjuk azt, hogy a társadalomnak épen úgy joga van a nő munkaerejére, mint a férfiéra, és hogy másfelől a társadalomnak múlhatatlan kötelessége úgy felnevelni a nőt, hogy munkaerejét a lehető legjobban értékesíthesse, akkor már úton vagyunk és a többi majd magától következik.

Ahol ilyen szellemben való munkát önkéntesen szerveztek, ott eddig jó eredményeket tapasztaltak. «A nő nem az írógép számára van teremtve» mondja helyesen Nordhausen. Az írógépes kisasszony és a gyógyszertári kisegítőnő munkája is bizonyosan értékes a társadalom számára, de általában szerencsésebb lenne a nő, ha energiáját más emberek előnyére használhatná, olyan munkában, ahol nemcsak esze, hanem érzelmi világa is érvényesülhet.

A szolgálati év a nő harca azért, ami benne a legértékesebb, hogy azt, amit a társadalom semmiféle gazdasági átalakulása nem tudott, vagy nem fog tudni kiirtani: újra jogaihoz juttassa. Annyi rosszul használt, vagy parlagon heverő női munkaerő van a világban, az ethikai nőmozgalom múlhatatlan feladata ebben változást hozni létre. Tudjuk, hogy ebben szem-

ben fogjuk magunkat találni úgy az ultrafeminizmussal, mint a szociáldemokráciával, de a mi oldalunkon áll a természet: és ez fontosabb.

Ha a szocialista-tanok úgy, amint vannak megvalósulnának, ami elképzelhetetlen, még akkor is beláthatatlan időkig megtartaná helyét a család és megmaradna annak a sejtnek, amelyből a társadalom felépült. Reformmunkánknál tehát teljesen nyugodtan számíthatunk a család megmaradásával és további fennállásával. És ha ez, t. i. a család, idővel mégis összeomlik, akkor az a tény, hogy addig, amíg fennállott, amennyire lehetett hozzájárult a nép egészségének és erejének az emeléséhez, a jövendő nemzedékeknek javára fog válni. És hiszi-e valaki azt, hogy a nőt akkor, ha helyét a társadalomban mint teljesen önálló lény megtalálta, valaki teljesen el tudná tántorítani anyai kötelességének teljesítésétől? Akinek a nő csak annyit ér, hogy gyermekét a világra hozza, hogy az azután bölcsődékben neveltessék: az a nőt nemi lénnyé, tehervonó állatá alacsonyítja le, sokkal inkább, mint ezt valaha a társadalom megcselekedte.

Hallgassuk meg akkor inkább Forel tanárt, akit bizonyára senki sem fog ósdi, konzervativ és antifeminisztikus gondolkodásmóddal meggyanusítani. Ő azt mondja, hogy a gyermekgondozás a nő életfeladatához és boldogságához tartozik. És ahol a körülmények vagy a saját szabad elhatározása következtében erre alkalma nincs, ott a társadalomnak kell gondoskodnia, hogy ezt az anyai ösztönét a közönség számára is hasznos módon érvényesíthesse. Ha szabadon fog állni a nő, akkor az emberiség számára lehet azzá, amik nemének legkitűnőbbjei a régebbi generációkban a saját családjaik számára voltak. Mindenesetre mássá lesz, mint a férfi. Különösen a kívül állók fogják méltan felvetni a kérdést: nem feledkezett-e meg erről a feminizmus egy darabig? Némileg bizony igen. De ne feledjük el akkor azt sem, hogy egyrészt anyagi okok, másrészt szellemi táplálék után való vágy ragadták ki a nőt a családból. Valami rettenetes dolog tudatára jutni annak, hogy

szellemileg, erkölcsileg és gazdaságilag nincs több értékünk, mint egy «kedvesen éneklő kanárimadárnak», és hogy a férfinak joga van lenézni az asszonyt, mert környezetének szűk volta a nőt sokkal inkább tette előítéletek és kicsinyességek áldozatává, mint a férfit.

A nőnek el *kellett* hagynia a házat, hogy tanulhasson. Nem akarjuk kisebbíteni azt a végtelenül nagy hasznosságot, amivel a házi nevelés bír, de már egyszer úgy van, hogy jellemek csak az élet kemény iskolájában alakulnak és minél előbb kilép abba a felnőtt nő, annál nagyobb a lehetőség arra, hogy a fiatalság ruganyosságával keresztül segíti magát rajta, anélkül, hogy ez elkeseredéshez vezetne.

A nőnek egyetemi tanulmányokba *kellett* kezdeni; tisztviselő- és hivatalnoknőnek *kellett* lennie, gyakorolnia kellett magát a közösség életében. Ez volt az egyetlen út, hogy önbírálatra és önbizalomra tegyen szert, hogy megmutathassa, úgy a férfiaknak, mint a kételkedő és bátortalan nőknek, hogy a nő is tud olyan munkát végezni, amely a társadalom becsülésére tarthat számot. Hogy a dolgok ilyetén folyását *meglehetett* volna-e akadályozni, azt én nem ítélhetem meg, de ha meg *akartuk* volna akadályozni, akkor a férfinak, akinek a kezében van a hatalom, idejében be kellet volna avatkoznia, a nő házitevékenységét gazdaságilag felemelnie oly módon, hogy a nőnek joga lenne a férfi keresményének egy részére, nem pedig a törvényhozás útján a háttérbe szorítania. Teljességgel nem tartom lehetetlennek, hogy a feminizmus, a több jog után való törekvés, a társadalomban való szabad mozgás, elengedhetetlen feltétele annak, hogy a nőt a társadalmi *szolgálat* szükségének a belátásához vezesse. Először a társadalom tagjainak kell érezni magunkat — és az előbbi családanyák nem tették és nem is tehették ezt, — hogy hasonló elvekre tegyünk szert.

A nő felelősségérzete nemcsak a saját családjával, hanem sok más rajtakívül fekvővel szemben is, az utolsó negyed évszázad alatt roppantul emelkedett. Amíg előbb még csak néhány reformáló nő volt, társnőivel szemben érezte hivatását, addig

most a nők ezrei érzik, hogy hazájuk sorsáért, és az egész művelt világ sorsáért ők is egyformán felelősek. Eme felelősségérzet természetes következménye, hogy a nő egy organizált és kötelező közösségi szolgálás után törekszik. Hogy ez milyen módon fog létrejönni, hogyan fog alakulni és rendeződni, azt én még nem mondhatom meg. De hogy ez az elv, ha széles alapokon életbe léptetik a kultura megújhodásának fontos tényezője fog maradni, az rendületlen meggyőződésem.

Budapest. *Van Schaikné Dina.*

Fizikai ***Kémiai***

Földrajzi ***Természetrajzi***

stb.

tanszereknek legjobb beszerzési forrása

ERDÉLY ÉS SZABÓ

laboratoriumi felszerelések és tanszerek gyára

Budapest, VIII., Baross-utcza 21.

Mechanikai gyár. *Üvegtechnikai műhely.*

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

A GONDOLATOK VILÁGA ÉS A NEVELÉS.

Talán soha sem éreztük annyira mint ma a gondolkodás, a megértés, az életfelfogás helyességének fontosságát; ezért nem időszerűtlen eme nevelési feladatokról beszélni.

«Boldogság az élet célja.» Az észszerű nevelés egyik főfeladata az, hogy az ember boldogulását előkészítse. Erre valók a különféle nevelési elvek, s ebből a célból készül a különböző tanítási tervezet is. Mindez sok töprengés, fontolgatás, összehazonlítás, megbírálás, szóval: nehéz szellemi munka eredménye.

A boldogulás és boldogság számos föltétele közül a *lélek gondolatvilága játszsza a legfőbb szerepet;* miután a boldogság nem a vagyontól, nem is az előkelő vagy alantas állástól, hanem első sorban attól függ: milyen szemmel, illetve milyen fölfogással nézi az ember az életet, s az egész világot.

Épen ezért a nevelés egyik főfeladata az, hogy olyan gondolatokkal gazdagítsa a gyermek s általán az ifjuság lelkét, amelyek üdvös összhangot teremtsenek a lélekben; s mint aranyfonál húzódjék át gondolatkörén a jó s a szép alapgondolat.

Akkor érné el a sokféle nevelési elv egyik főcélját, ha lassanként oda tudná fejleszteni a növendék eszét, hogy *annak a gondolat hatalmáról tudata legyen,* de úgy, hogy szellemi életét ő maga kormányozza; soha se váljék öntudatlan, csak más embereket utánzó lénnyé.

Minden gondolkozó ember, de már az értelmes, gondolkozó gyermek is tele van tudásvággyal, kutat, keresi önmagát, keresi

azt a kapcsot, mely őt a mindenséggel, a nagy természettel összeköti.

Ezt a velünk született tudásvágyat, ezt a nagyszerü adományt kellene fölhasználni arra, hogy a gyermek gondolatainak határozott irányt adjunk, hogy szoktassuk ahoz, hogy szép, erkölcsileg hasznos gondolatokkal népesítse be lelki világát. Ez a világ az övé, ez vele nő és gazdagodik. Ez az ő maradandó kincse. S majd később nemcsak egyedül az övé, kiterjesztheti áldásthozóan másokra is; s minél többet ad belőle, annál gazdagabb lesz a saját szellemi világa. Mert az erős, emelkedett, hasznos és szép gondolat olyan, mint az akácfavirág illata, messze terjed, s betölti nagy távolságban a levegőt éltető, balzsamos leheletével; mindenki élvezi; s a virág maga sem veszit, sőt nyer; magához csalogatja illatával kis munkatársait, a méheket, s ezek virágról-virágra szállva, széthordják a himport, hogy azután létrejöhessen a mag egy következő nemzedék biztosítására.

Az ember pedig szép, hasznos vagy nagy gondolataival kiválthatja más emberek lelkében is a szép, nemes vagy hasznos gondolatokat, kiválthat olyan agybeli működést, a melynek eredménye kiszámíthatatlan haszonnal járhat az egész emberiségre, vagy legalább saját nemzetére nézve.

Amikor *Széchenyi* lánglelkével a jövőbe néz, s nagy szivének egész melegével hangoztatja, hogy «Magyarország csak úgy őrizheti meg függetlenségét, ha művelt és gazdag lesz, mint a nyugati országok»; e meggyőződésével kihat kortársaira, kihat a következő nemzedékekre, s fölébreszti más emberek lelkében is a reményt és hitet Magyarország jövőjében, s a munkára való lelkesültséget Magyarország jövőjének érdekében.

De nem csak egyes emberek, hanem bizonyos korszakok is képesek nemes, nagy érzelmeket, nagyszabásu gondolatokat a lélek mélységeiből a felszínre hozni. Ezt látjuk épen most, a háboru, a megpróbáltatások e sulyos napjai alatt. A mi társadalmunk tagjai vetélkedve sietnek jót tenni. Lélekemelő látvány, amint az emberek egymást fölülmuló készséggel sietnek az áldozati oltárok felé.

Ha a nemes érzelmek *állandó hazát nyernének a társadalom minden rétegének, minden tagjának lelkében*, mennyivel kevesebb volna a nélkülözők, a boldogtalanok, a szerencsétlenek száma!

Épen ezért a neveléssel foglalkozó emberek fölhasználva az alkalmas pillanatokat, meggyökereztethetik az ifjuság fogékony lelkében az önfeláldozó szeretet érzelmét, hogy ez átmenve a tudatba, fényes sugaraival bevilágítsa a messze jövőt, s a pedagógiának olyan állandó erőforrása legyen, melynek segélyével úgy az iskolai, mint a családi nevelésben mindenütt a morális irányt juttatná uralomra, mely azt az axiomát vési főkép a gyermek lelkébe: «*nemes emberszeretet vezesse az embert minden törekvésében*!» Az önző hedonizmus elve (mely szerint: «az ember élvezzen és ne törődjék mással!) eltünnék a társadalmi életből, mert az erkölcsi irány keresztény értelemben csak az abszolut jót akarja, s a gyermek lelkében is az akaró tehetséget — a lélek e legfontosabb képességét — edzi meg első sorban, még pedig jóra való törekvés akarat erejét!

Valamint napjainkban a *rádioaktivitás* a természettudományok terén nagy átalakulást eszközölt, gazdagítván a tudományt az α-, β-, γ-sugarakkal: bár a lelki világban, — főkép a nevelés terén — e páratlan világháboru korszaka is olyan átalakulást eszközölne, mely az erkölcsi jónak, nemcsak ideiglenes, — a háború idejére terjedő, — hanem állandó kisugárzását eredményezné! Ezt a gondolatvilágot főkép az akaró tehetség helyes alakításával, bölcs irányitásával érheti el a nevelés; mert a gondolatok világa nagy, hatalmas világ. Ámde kevesen mondhatják el magukról, hogy föltétlenül uralkodnak e világ fölött! S még kevesebben mondhatják el, hogy gondolataik birodalma reájok nézve a boldogság világa!

A nevelés hiányai, tévedései a gondolatvilágban is tévedéseket, hiányokat okoznak és sok szerencsétlen, sok nagyon is alantjáró gondolatmenetet.

A gyermek lelkét nem lehet egyszerre varázserővel a ma-

gasabb eszmevilágba vagy legalább egészséges, tiszta gondolatkörbe emelni, ha gondolatvilágát megmételyezte már jóelőre a környezete, a társasága vagy épen az otthona.

Sajnos, azok a beszélgetések, amelyeket az iskolába kerülő gyermek suttog társainak, azok a könyvek, amelyeket az iskolába hozva, titkon olvasnak s egymásnak titokban kölcsönöznek, és számos családban az alkoholos italok élvezete, s a gyermekekkel való «nemtörődömség bűne: mind, mind a *nevelés*-, sőt a *társadalom lelkiismeretének* nagy hiányaira, felületességeire, a gondolatvilág éretlenségére és bűneire vallanak.

A ma elültetett mag nem hoz már holnap virágot és nem érlel gyümölcsöt. Fokozatos természeti törvényeknek hódolva, éri el csak célját. A gyermek gondolatvilága is attól a pillanattól. hogy az első szót elgyügyögte, lépésről-lépésre halad a fejlődés útján jó vagy rossz irányban aszerint, hogy minő hatásoknak van kitéve azoknak részéről, akik vele öntudatraébredésének első pillanatától kezdve érintkeznek.

A nevelés egyik axiómája lehetne Ruskin e mondása: «Tedd szép gondolatok otthonává lelkedet! Senki sem tudja, mert kora ifjuságától kezdve senki sem próbálta meg, hogy a boldogság milyen tündérkastélyait építhetnők fel jó gondolatokból, amelyekbe bizton megvonulhatnánk küzdelmeink között!»

Igen, a nevelés ideális állapota az volna, ha az embert gyermekkorától kezdve úgy lehetne nevelni, hogy emelkedett lélekkel haladjon az élet útjain és gondolatvilágának fénye mellett találja meg munkakörét, melynek becsületes, lelkiismeres munkása lesz, találja fel boldogságát, s ha kell, a vigasztaló megnyugvást.

Hogy a gyermek gondolatvilága ilyen szilárd, egészséges alapot nyerjen, erre a jó Isten kitünő segítő eszközt nyújtott: magát a véghetetlen, a nagy, a bűbájos természetet, s a vallásos érzést!

Ámde, hogy a természetet a maga szépségében, nagyszerűségében valóban észrevegyük: ehez tisztán látó, szerető lélek kell! Olyan lélek, aki látja a természetben az Isten lelkét;

látja, érzi és megérti. Ezért a kis gyermeket kell már a természet szeretetéhez szoktatni.

Már a régi korszakok gondolkozói és pedágogusai — főleg Comeniustól kezdve (1592—1671) — hangoztatják ezt, de az életbe nem ment át az üdvös gondolat; csupán céhbeli pedágogusok emlegetik ma is.

Épen ezért az iskoláknak fokozott erővel kell oda hatniok, hogy a családi nevelés hiányait pótolják, s az ifjuság gondolatvilágának kiépítése, a józan fölfogás és nemes érzület létesítése érdekében minél hathatósabb, minél rádikálisabb módon közreműködjenek.

1. Nagy szolgálatot tehetnek e tekintetben *az alkoholellenes egyletek;* ámde nem elégséges az ilyenek puszta megalakítása — amint ez több helyt megtörtént, — hanem energikusan keresztül is kell vinni azt, hogy *az ifjuság következetesen tartózkodjék minden szeszes italtól,* miután bebizonyított igazság, hogy a szeszes italok első sorban az idegrendszer épségét támadják meg, s ezzel együtt a lelkivilág összeomlását készítik elő.

2. Hathatós eszközei a gondolatvilág szerencsés, egészséges kiépítésének *az iskolai kirándulások is.* De itt sem elég a puszta kirándulás. *A fontosabb momentum ebben a tekintetben a természet megfigyelése!* A hegygerinc hajlása, a hegység alakja, szerkezete, a folyó színe, a völgy kanyargása, a növényzet természete; a legjellemzőbb növények feltünő előfordulása, s az egyes fajok speciális sajátságai, életviszonyai, vagy a vidék jellemző kőzetek, s e kőzetek vagy a növények esetleges haszna képezheti ilyenkor a megfigyelés, a beszélgetés tárgyát. Ez a gondos megfigyeltetés nagy szolgálatot tehet a gondolatvilág nevelése érdekében.

3. *Az őszinte, mély vallásos érzés fejlesztése az emberszeretettel és munkaszeretettel kapcsolatban:* mert ennek az iránynak ethikai ideálisztikus törvénye szerint az ember arra törekszik, hogy «saját személyével és munkájával emelje a mások személyét és munkáját, emelje az összest! Dolgozzék ön-

zéstelen akarattal a társadalom, s az egész emberiség előhaladásán, szellemi kulturáján. Mert nem csak a hedonizmus önző irányát kell kizárni a nevelés ideáljai közül, de a haladás szellemének, a törekvésnek azt a nemét is, amely egy magasabb cél érdekében halad ugyan előre, azonban az egyént, az egyéni sajátságokat nem tekintve, nem méltányolva, csupán a célt látja maga előtt; az egyén elveszhet. Pedig az egyéni sajátságokban gyakran sok értékes rejlik.

A nevelésnek oda kell hatnia, hogy az ifjuság az iskola minden egyes tagjában — előjáróiban és társaiban egyaránt — megbecsülje és értékelje ami becsülni való; ne csak a kiválóságokat, a kimagasló egyéniségeket bámulja és tisztelje, hanem szeresse, s ha szükséges, támogassa társai közül a gyöngét is, vegye észre a gyöngében is azt a tulajdonságot, ami szeretetre és becsülésre méltó! Csakis az ilyen irányu nevelés teremti meg az ifjuság lelkében azt a nemes, szociális érzést, amely később magasabb foku emberszeretetté kristályosodva, az emberiség kulturális előhaladásán és boldogulásán fog egész lélekkel és teljes meggyőződéssel közreműködni. Épen ezért az Istenszeretet, a tiszta vallásos érzés, meg a munka és az emberszeretet fejlesztése — amint fennebb mondottam — rendkívül lényeges feladat az ifjuság nevelésében, ha azt akarjuk, hogy gondolkozását egy magasabb, nemesebb nivóra emeljük! Ezen kívül:

4. Az ifjúság gondolatvilágának kiépítése, fejlesztése érdekében rendkívül fontos, hogy ez az ifjú lélek az *önfegyelmezést* is gyakorolja. Ne csak az intézet igazgatóját, tanárait tiszteljék és respektálják a tanulók. De tiszteljék *önmagukat és társaikat is* annyira, hogy önmaguk és társaik előtt se cselekedjenek és beszéljenek mívelt, emelkedett lelkű emberhez méltatlan módon. Ha minden egyes esetben, minden adott alkalommal eszébe jutna az embereknek, hogy rút vagy rossz indulatu, gonosz lelkű beszéddel és annál inkább cselekedettel első sorban önmagukat alacsonyítják le, bizonyos, hogy kevesebb ember beszélne és cselekednék jó és jellemes emberhez méltatlan módon!

Ezért célszerű eljárás az, amely minden megfelelő alkalommal arra szoktatja a növendéket, *hogy ő maga bírálja el tetteit, szavait.*

Az ilyen önbírálat gondolkozóba ejti az ifjúságot is; belátttatja vele lassanként, hogy az emberi lélek magasabb célokra hivatott, de a magasabb célt csak egy fegyelmezett, erkölcsileg szép gondolatvilág valósíthatja meg. Vannak külföldi iskolák, amelyekben maga az ifjúság kisebb társaságokra oszlik; minden társaságnak megvan a maga ellenőrző bizottsága, amely a tagok cselekedeteit, magaviseletét figyelemmel kíséri, s egymást, meg önmagukat fegyelmezik.*

Hogy iskoláinknak alulról fölfelé minden fokozaton a nevelés érdekében még nagyon sok tennivalója van, az kétségtelen; de, hogy az itt fölsorolt módszerek jó akarattal és pedagógiai belátással célhoz vezetnek, arról tapasztalatok tanuskodnak. A tapasztalatok még elég szórványosak, noha a fölsorolt eszközök olyan régiek, mint maga a nevelés.

Minél tökéletesebb eszközökkel törekszik a nevelés a maga célja felé, annál tökéletesebb lesz az eredmény, s annál boldogabb az ember.

Egy bizonyos: hogy az *ifjúság gondolkozását* úgy a saját, mint a jövő érdekében *magasabb, nemesebb színvonalra kell emelni*, de ezzel együtt olyan alapot kell adni a gondolkozásnak, mely egyszersmint az emberi boldogság alapja is legyen.

Kolozsvár. *Binder Laura.*

* De nálunk is vannak egyes tanítóképzőkben *iskolai fegyelmi bíróságok*, amelyeknek tisztviselőit az ifj. választja.

A MAGYAR SZIVEKHEZ.*

A világháború tetőpontját éri. Titani viaskodást fejtenek ki dicső hadaink mindkét harctéren; nemzeti létünkért küzdenek vasakarattal, elszántsággal.

Ők, kik a nélkülözést, a betegséget nemcsak megadással, hanem örömmel tűrik; ők, kik panasz nélkül nyujtják ajkukat a halál hideg csókjának; ők, kik ezzel a csókkal a hazának tett szent esküjüket dicsőn beváltják: — «mind hősök ők, mind férfiak, mind hű és hazafi»; a mi szivünkben, asszonyi szivünkben: félistenek!

Egy magyar sebesült elbeszélése szerint a legénység úgy harcol, mintha az életük nem is az övék lenne; mindannyian odaigérték lelküket, vérüket édes hazájuknak. Pedig azoknak a hős fiúknak is van drága otthonuk; a golyók süvöltése közt rég nem hallott, kedves hangokat vélnek hallani, az éj sötétjében egy-egy ragyogó csillagban ott látják arany kalászos rónájukat, kicsi házukat, szeretetteiket, mindettől talán örökre elszakadtak a legszentebb cél érdekében. Egy nagy aranyból vert, gyönggyel ékesített kehelyben áldozta föl a nemzet vérét a haza oltárán és kegyelettel fogadta ősz uralkodónk szeretett népének e drága ajándékát, hiszen a szinarany kehely katonáink szíve, az ékesítő gyöngy anyák és hitvesek könyei.

Vajha árthatná az a lelkesülés, az a forró hazaszeretet, melyet az alsóbb körökben tapasztalunk, a felsőbb köröket is!

* Ezt a magyar ifjakhoz, magyar leányokhoz egyaránt szóló szép szózatot a «B. H.» nov. 12. számából örökítjük meg.

Vajha a gazdag, előkelő anyák csak az egyszer sajátítanának el valamit ama szegény, műveletlen lelkektől; azt a kis *valamit*, mely nagy tetteket szül, mely anyákat és hitveseket a legnagyobb áldozatokra képesít, mely minden önzést kizár a szivekből csak a hazaszeretet tartja meg oltárkép gyanánt. Ezek az egyszerü asszonyok nem számíthatnak protekcióra felsőbb körökben; ők nem szerezhetnek fiaiknak védettebb állást, hol életük kevésbbé volna veszedelmeztetve és mégis náluk tapasztaljuk a legnagyobb lelkierőt, Istenben bizást, tűrni tudást. Ezek a mai idők nagy asszonyai; ezeknek az erős lelkeknek az érdeme, ha katonáink nem lankadnak, nem panaszkodnak, ha mind megannyi hős: dalolva és mosolygó ajakkal vetik magukat az ellenség elé.

Ez hűség, ez hazaszeretet!

Pedig most lenne szerepe, most végre lehetne érdeme ama felsőbb körnek is, mely mindig különbnek, jobbnak hitte magát minden másnál. Ezek az urak kik műveltségük és pénzük vagy származásuk folytán emelkedtek oly magasra a sors mostohagyermekei fölé, most félretehetnék büszkeségüket, hogy lehajolva azokhoz, kik csak szivükben gazdagok, tőlük kérnének kölcsönbe szívet és lelkesülést.

Azok a férfiak, kik tudtak divatban, eszmékben egy egész társaságot vezetni, most álljanak épp oly önérzettel, kivont karddal seregük élére: vezetőül, bátorítóul.

Ha máskor nem, most bizonnyal az ő nevük sok tüzes lángot lobbantana föl a magyar fiuk szivében, ha mindig legelől, legvakmerőbben harcolva, mint egy ragyogó üstökös nyomában a fényes csóva, úgy ragadnák maguk után bátorságtól áthatott seregeinket.

Sokan közülük követhetnék hős királyi hercegünk kitünő példáját. Ő a harcmezőn nem királyi herceg, hanem egyszerű katona, ki harcolni és halni tud imádott hazájáért. Katonái hív ragaszkodása lelkesült rajongása lett az ő számára a legszebb érdemcsillag.

Vajjon nézhetjük-e hideg vérrel azt a sok «állítólag nem katonaköteles» férfit a város előkelő utcáin sétálni, Hungáriában,

Gerbaudnál idejüket elölni? Nem sérti-e szemünket ez a kényelmes tétlenség most, midőn odakint a harcmezőn milliók küzdenek és véreznek?

Akik harcolásra nem alkalmasak, tegyék meg katonai és honpolgári kötelességüket idehaza. Végezzenek kurzust, mint mi, nők és ajánlják föl szolgálatukat ott, hol a nők ápolásán kívül, férfierőre oly gyakori a szükség. Nem megbizotti állásra törekedjenek ezek a férfiak, hanem valóságos, hasznos munkára; nem egy arany csillag gallérukon legyen kitüzött céljuk, hanem egy beteg hálás kézszorítása, egy haldokló köszönő pillantása. Ilyen mód mind katonák lennének, ha ápolókabátban is.

Csüggedés fog el, ha mireánk, nőkre gondolok. Végtelen kevés az mit legtöbbjeink pénzünk és munkánk fölajánlásával teszünk. Nem is áldozat az, hanem egy, nemünkben gyökerező természetes érzés; hogy amikor a férfiak értünk szenvednek és véreznek, nekünk segítenünk, enyhítenünk kell. Puszta kötelessége ez a nőnek, nem is érdemel érte egy szó dicséretet.

Többet kell tennünk, hogy méltók legyünk a világduló nagy időkhöz. Amint a sebesülteket, szenvedőket ápoljuk, erősítjük, azonképpen acélozzuk, erősítsük hadbavovuló fiaink lelkét, épp annyi szeretettel gyógyítsuk az itthon maradottak megtört szivét. Ne hagyjuk a kétségbeesés csíráit kikelni, öljük meg őket még idejekorán a csüggedő szivekben, hogy a pesszimizmus káros palántája ki ne fejlődhessék.

Sokat beszélnek befolyásunkról a férfiszivekre, sőt gunyolódnak is rajta; lássák most azok a rágalmazók, hogy nemcsak önző célokra használjuk ezt a tehetségünket, de birjuk és akarjuk értekesíteni a legnemesabb célra, a haza javára. Gyujtsuk lángra a szunyadó mécsest egyesek szívében; szakadjunk el köny nélkül harcosainktól, adjuk mi is örömmel a hazának azt, kit legjobban szeretünk.

Isten kezében van a világ sorsa. Ő tudja egyedül, meddig tart ez a vérengző tusa, milyen követelésekkel áll még elénk a jövő. Úgy kell készülnünk, hogy ha majdan a harctéri szanitätszszolgálatnál mireánk is lenne szükség, méltóknak találjanak

bennünket erre a kitüntető munkára. Akkor csüggedés nélkül, elrettenés nélkül derüs mosolylyal ajkunkon és vasakarattal szivünkben érjen a behivás, mely a legmagasztosabb szolgálatra szólít föl.

És a midőn eljön a pillanat, hogy legdrágább kincsünket, fiatal életünket tegyük kockára közös édesanyánkért — a hazáért: az a meggyőződés erősítse lelkünket, hogy minden egyes áldozat hozzájárul Magyarország győzelméhez a gyilkos ellenség ellen.

Mert győznünk kell
És győzni fogunk!

Budapest. *Gr. Zichy Magda.*

Alapíttatott 1880. *Állami érem 1896.*

Pfaff-

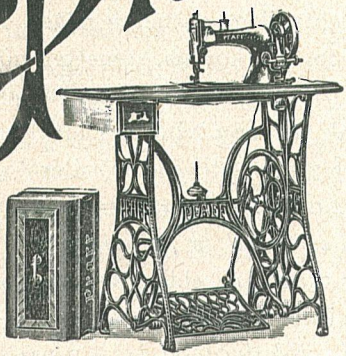

varrógépek a legjobbak!

HERBSTER KÁROLY
varrógép-nagyraktára
a világhírű
PFAFF-varrógépek
vezérképviselője
Budapest, VII., Károly-körút 9.
Nagy javítóműhely!
Képes nagy árjegyzék kivánatra ingyen és bérmentve.

A NŐI DIVAT MŰVÉSZETE.

A párisi divatnak úgy jelenlegi, mint egy-két évre várható elmaradása önkéntelenül is kínálja nekünk magyaroknak az alkalmat, hogy összeterelve mindazt a művészi érzéket, fantaziát és ötletességet, ami művészeinkben és hölgyközönségünkben egyaránt megvan, — hozzáfűzve mindazt a mesterségbeli szaktudást, amely e szakmabeli iparosainkat e téren még a külföldön is elismertté tette, igyekezzünk önálló ruhatervezésre és a ruhakreációknak itt, hazai földön való előállítására és forgalomba hozatalára.

Ennek a munkának úgy gazdasági, mint művészeti jelentősége igen nagy, mert amellett, hogy siker esetén legalább is tetemesen redukálódnék az a 200 millió korona, amelyet női divatcikkekért évente külföldre exportálunk — egy új művészeti iparág is keletkeznék, amely nemcsak kenyeret adna sok művésznek, hanem a magyar iparművészet gyakorlati érvényesülését is újabb irányban mozdítaná elő — *s alkalmat adna arra, hogy a közönség divatesztétikai ízlése közvetlenül is fejlődhessék.*

Ezt az utóbbi szempontot már is különösebben hangsúlyozom, mert nálunk nemcsak a párisi divat terjedt el, *hanem elterjedtek a párisi divat aberrációi, eltévelyedései is,* s a párisi sovány, vékony nőkre tervezett ruháknak a mi erőteljesebb térfogatviszonyainkra való ízléstelen alkalmazása, továbbá a párisi kokott ruháknak a mi úriosztályaink hölgyei által történt meggondolatlan átvétele épen a kellő művészeti alap nélküli, tehát helytelen irányú divatesztétikai érzékből eredt.

A párisi divat világuralmát nemcsak volt uralkodóinak és

azok környezetének nagy pazarlása, nemcsak a régi francia főúri osztálynak hírhedt pompa és fény kedvelése, szóval és röviden nemcsak *a tradició* teremtette meg, hanem elsősorban megalapozta és fenntartotta azt Franciaország nagy művészeti kulturája, az a művészeti kultúra, mely nekünk a modern művészetet is adta.

Akármennyire harcban állunk is ma velük, azt objektive el kell ismerni, hogy a művészeti kulturán alapuló francia divat produkálta eddig a legtökéletesebbet, amit fantázia, zsenialitás, *ötletbátorság, szín-, forma-* és *kompozició érzék*, tehát *csupa művészeti tulajdonság produkálhat,*

A női ruhát széppé, ízlésessé *a formák és a szinek helyes, harmonikus és ötletes alkalmazása teszi.* Tehát a szép divatnak két legfőbb kelléke közös a piktúra két szintén igen fontos tényezőjével: *a formával és a színnel*, sőt egyformán fontos még mindkettőnél egy harmadik közös vonás is: *a kompozició.*

A piktúra *szineivel*, színfejlődésével lépést tartottak mindig *a divatszinek.* Sötétebb tónusú piktúra idejében a divat szinei is sötétebbek voltak, míg viszont, amikor a piktúra színesebbé, sőt színharsogóbbá vált — épen a legutóbbi időkben — ez a színharsogás átment a divatba is.

Igen természetesen, akár a mélyebb, akár az élénkebb szinek mindenkor kifejezői voltak az illető kor *stílusának.*

A *stílus* mindig a *kor* gondolkodásmódjának a kifejezése. A stílus tehát egyformán jelentkezik a művészetben és a divatban.

Ha tehát divatot akarunk csinálni, elsősorban művészi szemmel kell látnunk és művészi alapon kell gondolkodnunk.

Meg kell szokni mindenben, a legközvetlenebb környezetünkben, a lakásunkban, a berendezésünkben, a műtárgyainkban, az öltözködésünkben, mindenütt és mindig: *színt, formát és kompoziciót* keresni és *a szinek és formák* folytonos harmoniájára törekedni.

Minden művészi alkotásban, melyet akár gyűjteményekben, akár kiállításokban, akár épen a szobánkban látunk, igyekezzünk mindig a szinek harmóniáját, a formák ritmusát keresni és fel-

lelni. De keressük ugyanezt mindig a női öltözködésnél is. Igyekezzünk kutatni, hogy az elsőrangú szakértői kezekből kikerült női ruhák hogyan és miként mutatkoznak a szinek és formák harmóniái.

Ezeknek a szineknek és formáknak együttes szépségei pedig művészi alapon való gondolkodásból kerülnek ki.

A művészet által megteremtett *stílus* nyomja rá bélyegét a ruhákra is. E tekintetben legeklatánsabb bizonyíték a modern piktúra és a modern női divat közötti határozott összefüggés. Hogy ezt világosabban megmagyarázhassam, ismertetnem kell röviden a modern festészet fejlődését.

A régi piktúra leginkább atelier festészet. A képek a meglehetősen rosszul világított műtermekben készültek, ahová csak az ablakon keresztül szűrődhetett be egy-egy fénysugárnyaláb.

Ezek a megvilágítási viszonyok nem voltak alkalmasak arra, hogy a művészek a világosságot, az élénkebb szineket észrevegyék. Ez csak akkor következhetett be, mikor már a tájképet, nem mint az olasz renaissance korában alárendelt jelentőségű mesterségnek, hanem művészeti tartalmúnak felismerték.

A barbisoni naturalisták, illetőleg pleinairisták voltak az elsők, akik Turnert a világhírű angol természetfestőt követve, kiköltöztek a szabad természetbe, s ott az egyenletesen eloszó nagy világosságban, a mindent egyformán körülvevő napfényben kezdték a természetet megfigyelni és vásznaikra vetni. Rousseau, Corot, Millet, Daubigny, Dias, Dupré, majd Troyon és Rosa Bonheur a barbisoni erdők, mocsarak festő poétái voltak az elsők, akik a természet szépségeit a maguk legigazabb megnyilvánulásában észre vették. Piktúrájuk épen a szabadban eloszló fény, a nagy levegőmassza helyes megfigyelésének a hatása alatt máris sokkal világosabb, mint a másfélévszázaddal korábban élt Ruysdaelé, vagy Hobbemáé.

De azért a naturalista ősöknek festészete még korántsem éri el a mai piktúra világosságát, élénk, tobzódó, harsogó szineit. A naturalizmusból a mai piktúra csak egy közvetítő festészeti irány segítségével fejlődhetett ki s ez a közvetítő volt az

impresszionizmus, melynek első mesterei: Manet, Sisley, Cézanne, Renoir, Monet, Degas, Pissaro és egy festőnő: Berthe Morisot voltak. Ezek kezdték először észrevenni, hogy a természetben a megvilágítási viszonyok majdnem folyton változnak, a levegő rezgése folyton más és más s a szinek élénksége, avagy mélysége, alig hajszálnyi különbségekkel szinte percről-percre változik. Meglátták azt, hogy a természetben a szinek egymásra nagy hatással vannak, a színreflexek folytán minden szín hatást gyakorol a közvetlen közelében levő szinekre. Felfedezték, hogy az árnyékok is szinesek, nemcsak szürkék és feketék, mint azelőtt hirdették s rájöttek arra, hogy a természetben vannak olyan egyenletesen eloszló megvilágítási időpontok, midőn árnyékba jóformán semmi sem kerül.

Igen természetesen, az impresszionisták, mint éles megfigyelők, nemcsak a szineket vették jobban észre a természetben, hanem az ott dolgozó munkást, az igavonó állatot, majd a mindenféle mozgásokat. A mozgások ábrázolása, amelyre Millet, a nagy barbisoni hívta fel először a figyelmet, kedvelt problémájává vált az impresszionistáknak is. A hirtelen történő mozgás megrögzítése ép oly nehéz és érdemes feladatnak bizonyult, mint a hirtelen változó szinek, színreflexek és megvilágítások vászonravetése.

Könnyen érthető, hogy ezeknek e hirtelen változásoknak a megrögzítése egészen más festési technikát is kívánt meg.

A színhatásoknak, a szinek élénkségének vagy mélységének gyorsan tovatűnő momentumai természetszerűleg meglehetős rövid életűek.

Ha ezeket meg akarjuk a maguk hirtelen szépségében rögzíteni, sietnünk kell. Innen ered a modern piktúrában a részletező rajzok elhanyagolása, a túlságos, azelőtt olyannyira megszokott részletezés mellőzése, aminek fesztészettechnikai következménye volt a nagy foltokban való festés.

A művészeket elsősorban a gyönyörű színhatások, színharmóniák érdeklik; tehát ezeket hangsúlyozzák.

A művész a természetben eléje táruló képnek immár nem

szolgai másolója lesz, hanem kiválasztja abból azt, ami őt mint festőt leginkább érdekli; tehát a szint és a formák ritmikus egybekapcsolódását.

Mennél inkább eltér a szolgai természetmásolástól, annál egyénibb lesz; kifejezheti sokkal kevésbé korlátozva, mint azelőtt — azt — ami őt különösebben érdekli, ami viszont megadja a lehetőséget arra, hogy pl. ugyanaz a tájrészlet ugyanabból a nézőpontból megfestve pl. tíz kvalitásos festő által tíz egészen különböző képet ad, vagyis minden művész a látottakat a maga lelkén másképen és másképen átszűrve előadhatja nekünk, közönségnek a maga mondanivalóit.

És ezeket a mondanivalókat nagy vonásokban hangsúlyozza, a nem fontos részletek elhagyásával épúgy mint pl. egy nagy államférfi, aki egy országos fontosságú kérdésről írva vagy szónokolva, szintén mellőzi a részletkérdéseket és szintén csak nagy vonásokban hangsúlyozza a maga mondanivalóit, a maga eredeti felfogását.

A részletektől való tudatos eltekintés, lassankint mindinkább szélesebb látókörüvé teszi a politikust, a művészt egyaránt.

A piktúrába is bevonul a szélesebb látás amely mindent összefoglal, s csak nagy vonásokban tárja elénk a művész mondanivalóit; ezért tehát, hogy példákat is mondjak, egy olyan impressionista képen, melynél a művész célja bizonyos érdekes mozgások ábrázvlása, pl. Millet rajzai, képei, vagy Degas ballerina rajzai stb. már alárendelt fontosságú a kezek, ujjak, arcok stb. részletes kidolgozása, sőt még a szineknek a valósághoz híven való visszaadása sem fontos, még kevésbé fontos, hogy a téma tetszetős legyen: egy talicskában nehéz földet toló kubikust jól megfesteni, annak mozgását, erőkifejtését jól megrögzíteni, lehet sokkal nagyobb művészet, mint egy díszruhás, rendjeles úr portréját megfesteni.

Érthető dolog, hogy a közönség kezdetben nem értette meg a modern piktúrát. Nem tudott megbarátkozni a képekről leáramló nagy világossággal, az élénk szinekkel és főleg azzal, hogy a szineket, amelyeket a festőművész sokszor stilizált is,

csakhogy az ő mondanivalóinak megfelelő színharmóniákat kapjon, mondom a szineket nem olyanoknak látta az új képeken, aminőknek a régi sötét tónusú és meglehetősen színtelen képeken megszokta.

A közönség mindig már látott képek után ítél.

A látott képek pedig a múzeumokban vagyis a javagyüjteményekben, tehát a közönségnek mértékadó helyeken sötétek voltak.

A művészek azonban kitartottak, nem engedtek sem a széles meglátásból, sem a szinekből és így a közönség kezdte lassankint megszokni a világosságot is, a szineket is.

Ilyen alapon átalakul építészetünk: jönnek a világos lakószobák, a fehér mennyezetek. *A szinek, amelyeket azelőtt rikítóknak nevezték, szalonképesek lesznek.*

Így átmennek most már az élénkebb, s amellett tiszta szinek mindenhová: a lakásunkba, a falakra, a szőnyegeinkbe, a díszpárnáinkba, függönyeinkbe, a könyvtábláinkra, majd a ruhakelméinkbe, sőt még a bútorszöveteinkbe is.

De ha meggondoljuk, ezek az élénk szinek egyebütt is kéznél voltak, csak utánuk kellett nyúlni: *a népművészetben.* A népművészet úgynevezett tarka szinei is szalonképesek lesznek.

Felfedezik, hogy amit a nép hagyomány és ösztön alapján hord, tehát *a népviselet* a maga színpompájával, szín ízlésbeli összeállításával tulajdonképen művészeti tartalmú és értékü.

Erre azután felkutatták a népművészet rajz- és színmotivumait, és most már tudatosan, művészi tudással feldolgozták és óvatosan lépésről-lépésre a közönség kegyeibe vitték. Természetesen, ez nem ment egyszerre. A női ruhát egyszerre szindússá tenni nem lehetett.

Meg kellett elégedni egyelőre a ruhára applikált dolgokkal: a gallért, kabátujjon a kézelőt, a kabáthajtókát, öveket, szalagokat, a ruhadiszítéseket tették szindúsakká, mint ezt a Wiener Werkstätte által forgalomba hozott divatcikkeknél láthatjuk. Csak mikor már az applikációk szinessége tért hódí-

tott, amikor már az ízlés, amit ezekbe belevittek, mindenki előtt megokolt volt, a művészeti tartalmat pedig mindenki előtt kétségtelenné tudták tenni, következhetett be a nagyobb felületeknek, tehát az egész ruhának színessé tétele, még pedig tiszta egyszínekkel.

Az estélyi, a látogató ruhák egymás után felvették a modern piktúra által hangsúlyozott tiszta színeket: az egyszín sárgát, az egyszín kéket, a vöröset, a zöldet stb.

A színharsogás a piktúráról beköltözött a ruhákba, s hogy e szinek hangsúlyozása még élénkebb legyen, a ruhaformákkal is elősegítették, a ruharedőzésekkel, raffolásokkal élénkítették, amint mindezt különösebben a modern estélyi, látogató és egyéb alkalmi ruháknál tapasztalhattuk. Viszont az utcai (trottőr) ruhák egyszerűbb vonalai szintén pikturailag magyarázhatók.

A modern piktúra ugyanis épen a részletrajzok elhanyagolása folytán széles látásra való törekvéssel megteremtette a formák lehető *leegyszerüsítését.*

A formák leegyszerüsítése, tehát a formák megjelenésbeli nagy lényegének hangsúlyozása, szükségszerű következménye volt a szinek jobban való hangsúlyozásának, tehát a formák leegyszerüsítése a szinek szolgálatában következett be. Ez az egyszerüsítés átvonul azután az épitészetbe, a zenébe, az irodalomba. Bevonul a lakásunkba a legközvetlenebb környezetünkbe.

Míg a színben megszeretjük az élénket, a formában megkedveljük a nyugodtat. Megszeretjük a nagy, nyugodt felületeket, innen modern házaink, középületeink homlokzat-felületeinek egyenletes nyugodt, nagy felületekben való tagozódása; tehát a *cikornyamentesség,* mindenféle régi diszitő részlet motivumok teljes elhagyása. Ugyanez átmegy butorainkra. Menynyivel egyszerűbb vonalozásuak, mint a 20—30 év előttiek. Praktikusabbak is, mert nem porfogók, ami háziasszonyi szempontból is előnyösebb.

Ugyanez a nyugodtabb forma átmegy a mindennapi női

utcai ruhákra, melyeknek formája ma sokkal *egyszerűbb, nemesebb,* mint akár a turnőrös, akár a krinolinos, akár a puffos divatok idejében. És amint a piktúra is az egyszerűsítéssel magát a formát jobban hangsúlyozza, épúgy a női ruhában is a formák leegyszerüsítése jobban szolgálja az igazi célt: a női test vonalainak egyszerüsített hangsúlyozását; tehát nem deformálását, mint azt a puff-turnőr, krinolin stb. tették.

A ruha formáinak mindjobban a test formáihoz való simítása a művészetnek plasztikai részéhez tartozik. Ha szabad azt a kifejezést használnom: a *ruha szobrászata* alkalmazkodik a test plasztikájához. Ebből kiindulva, a ruhakreációk, a ruhakompoziciók formailag a test meglevő szép vonalharmóniáit, tehát a kéznél levő legegyszerűbb formákat követik. Vagyis, szintúgy, mint a modern piktúrában, ahol — mint említettettem — igen gyakran, főleg a formát hangsúlyozzák, a modern női divatban is a formák, meg pedig a női test szép formáinak hangsúlyozása lett a cél.

Ennyit a divat és a művészet összefüggéséről. Szükségesnek tartottam erre részletesen rávilágítani, mert célom az, a közönség szokja meg a női öltözködésben is bizonyos művészeti folyamatok nyomait látni. A párisiak, a női divat világhódítói épen a sok művészeti kulturával telítve tudták a divat művészetét is a legmagasbb fokra emelni. Az egész világon forgalomban volt párisi ruhamodellek nemcsak elsőrendű szabók, hanem elsőrendű művészek kezeiből is kerültek ki. De segítségükre voltak a szabóknak a ruhatervezésben a hölgyek is. Színésznők, úriasszonyok sőt jóizlésű arisztokrata hölgyek egész sora formálta, alakította a modelleket.

A párisi nők, épen fejlett kulturájuk folytán ruháik összeállításában nemcsak formára és színre, hanem ezek segítségével *saját egyéniségük minél jobb kidomborítására is törekedtek.* Ennek a következménye lett azután, épen a sokfajta egyéniség létezése folytán a végtelen sok, sohasem egyforma, sohasem egyenruhaszerű, ötletes, bájos sikkes ruhák egész sorozata. A ruhaművészet teljesen demokratizálódott és így a legszegé-

nyebb néposztály is tudott mindíg ötletesen öltözködni. Nagyon természetes, hogy ilyen nagyfokú divatkultúra, mint minden túlfinom kultúra, aberrációkat, eltévelyedéseket is teremtett, amire nyomatékkal mutatok rá, mert hiszen ezekből az eltévelyedésekből épen eleget átvett Budapest is. A párisiak az ő ruháikat általában vékonyabb termetű nőkre, vagy pedig a ruháikkal feltünni vágyó kokottjaikra formálták, még pedig tudatosan, vagyis szín és formabeli kvalitások művészi átgondolásával. Nálunk Magyarországon pedig, minden művészeti tudatosság nélkül átvették a sovány nőkre kreált ruhaformákat az erősebb térfogatú hölgyek, a kokottokra kreált öltözékeket pedig a — tisztességes úriasszonyok. Ez a legnagyobb ízléstelenség, mert hiszen a forma és a használat ellentétbe kerül a rendeltetéssel.

Ami a magyar (nem magyaros!) női divat megteremtésének közgazdasági jelentőségét illeti, nincs itt elég helyem ahhoz, hogy ezzel kapcsolatban részletezzem, mily óriási mértékben szolgálta ki állandóan a francia gyáripar a párisi divat-művészetet, csak azt említem meg, hogy a női divatcikkekhez körülbelül *ezer* különféle anyag kell, amit Franciaországban *mind* gyártottak. Magyarországon ezek közül alig *tízféle* anyagot képesek csak előállítani. Az azonban bizonyos, hogy a legfinomabb és legdrágább habkönnyű selymeken és gázokon kívül minden egyéb divatszükségleti cikket *versenyképesen*, tehát árban és minőségben ép oly jól mint Franciaországban, gyártanak Ausztriában, Németországban, Svájcban és Olaszországban. Nálunk legértékesebb a csipkeipar, amely ha minőségben nem is teljesen, de motivumokban felveszi a versenyt bármely külföldi állammal.

Addig is, míg évtizedes hosszú munkával tudunk talán majd egyszer megfelelő gyáripart teremteni, szükséges, hogy a velünk barátságos külföldről importálandó anyagok felhasználásával tudjanak iparművészeink — női szabóinkkal karöltve — színben és formában nagyon ízléses — és nem drága — tehát a polgári osztály által is beszerezhető ruhákat kreálni. Nagyon fontos és ezt különös nyomatékkal kell hangsúlyoznom, hogy a

szakköröknek ebben a ma hazafias kötelességszerű munkájában a hölgyközönség is részt vegyen. Igyekezzenek a hölgyek megtanulni művészeti alapon bírálni és alakítani tudni a ruháikat, pártolják mindenáron a hazai kreációkat és hirdessék büszkén, hogy az öltözékük magyar tervezők és magyar iparosok kezéből került ki. S ami a fő, mindig törekedjenek arra, hogy ruháik az egyéniségüknek, egész női lényüknek legmegfelelőbbek legyenek, szokjanak le a másokon már látott ruhák lemásoltatásáról és művészeti alapon öntudatosan formáltassák az öltözékeiket. Berlin és Bécs összes érdekeltsége, a művészek, az iparosok, a hölgyközönség, sőt a német és az osztrák kormány is a legmeszszebbmenő akciót indították meg a párisi divat elől való emancipálódás érdekében, igazán itt a legfőbb ideje, hogy a ma oly kézenfekvő alkalmat mi sem mulasszuk el.

A női divat birodalma nagy és kiterjedt, kormányozzák ezt a mi hölgyeink úgy, hogy egy nagy része Magyarországra is áldást hozzon.

Budapest. *Ifj. Gonda Béla.*

KÜLFÖLDI LAPSZEMLE.

A Frauenbildung julius—augusztusi száma. Az első lapnak a széljegyzete mondja, hogy az a nagy német egyesület, mely a felső leányiskolák ügyében alakult, elhalasztotta közgyűlését. Az utolsó lap végső sora «Isten segíts» a kartársaknak, azoknak, akik a csatamezőn harcolnak és azoknak is, akik a polgári életben küzdenek a rend fennmaradásáért. Ahítatos hangulatot ad az egész füzetnek ez a kezdet és ez a vég: érezzük, hogy most kevés szóval még több munkát kell végeznünk, mint máskor: életfenntartó harcban csak így van létjogosultságunk. Kétszeres erővel koncentráljuk figyelmünket a tartalomra.

Két-két dolgozat ugyanazt a thémát tárgyalja. Dr. Friedrich tanár, azután dr. Rassfeld, mindegyik azt keresi, hogy *van-e és mi különbség van a 8.-ban fiú- és leánygimnázista között*, mert alkalmazkodni akarnak hozzá a tanítással, mert ez döntő a nők és férfiak egész jövőjére, mert ettől nagyon függ a haza boldogsága!

Friedrich tanár egyelőre csak egyes tipusokat tart szem előtt, olyanokat, amilyeneket szerinte össze-vissza teremtenek a mai forrongó körülmények fiúk és leányok között egyaránt. A végső következtetéstől óvakodik és hasonló óvatosságra int mindenki mást is, különösen ha degradálást akarnak konstatálni, Teszi ezt annál inkább, mert ő sokféle helyen tanít és a szellemi képességek tekintetében mindenütt más és más eredményre jut. Az előképzettséget tartja döntőnek, pedig evvel még sokat küzdenek a lányok. Arra azonban mer építeni meglehetős általánossággal, hogy a nyugtalan és benyomásokra fogékony leánylélek a humanisztikus tárgyakban erősebben együttérez; ő jobban átéli a nagy gondolatok, a hatalmas erők rendkívüli világát. Számol avval is, hogy a női becsvágy érzékenyebb; hogy nyugodt, értelmes munkásságra vezetni kell olyan ítélettel, mely rendkívül tapintatos, mely független a pillanatnyi kudarctól vagy a pillanatnyi sikertől. Nagy súlyt fektet rá különösen az anyanyelvben, hogy a remekművek örök emberi húrokat érintsenek és függetlenítsék a növendékeket napi szeszélytől, muló áramlattól. Ezt teljesen elérhetőnek tartja.

Milyen sok igazsága van mindenben. A nyugodt, értelmes munka az örök emberi, milyen nagyon csökkenti a háborús feszültséget is.

Dr. Rassfeld sem igér az összehasonlításban határozott eredményeket. Egyelőre ő is megelégszik szempontokkal, melyek alapul szolgálnak további megfigyeléshez. Rassfeld a leányok érettségi készülődésének rendellenes módjában azt fájlalja legjobban, hogy nem vezet biztos felelőlegzésre, természetes viselkedésre. A lányok tanárait meg figyelmezteti arra a fontos és nehéz feladatra, hogy birják rá a tartózkodó női lelket őszinte megnyilatkozásra; birják rá a tanítás beszélgető formájával. Necsak jó tanárok legyenek, hanem legyenek vonzó emberek is. A lányok ezt nagyon megkivánják, megkivánják márcsak azért is, mert mindenbe több szubjektív elemet visznek bele. Azután int még valamire: ő keservesen nélkülözi a lányoknál az osztályszellemet, az összetartást, a közösséget.

Ki nem érzi ebben a második cikkben is, hogy bizony sokatmondó utakon jár? Áhítozunk itt is, ott is női befolyásra. De hiszen annak mindez első és legfőbb feltétele!

Dr. Rothstein a *főliceum* mellett érvel; a kiadó utóiratot közöl ellene. Azután meg leközlik annak a vitának a legfőbb pontjait, melynek sikerült keresztülvinnie, hogy a lübecki oberliceum átalakuljon studieanstalt-tá.

Pártolván az oberliceum-ot, Rothstein nincs ellene a studieanstaltnak, sőt híve az elágazásnak és hangsúlyozza, hogy mennyire szükséges a továbbfejlesztés, a továbbfejlesztéshez pedig a sok hozzászólás. Ő is, társai is, abból a szempontból sorolják fel az argumentumokat pro és kontra, hogy hogyan könnyebb az egyetemi tanulás, az egyetemi tanítás; keresik, hogy milyen úton-módon biztosítható m nél több megélhetés és hogyan kevesebb az iskolafenntartás költsége. Adóznak a nőiességnek, de ezt is iskolai tudományos szempontból hangsúlyozzák; kivánatosnak tartják ugyanis, hogy a nők inkább azokat a humanisztikus tárgyakat válasszák, melyekhez sok latin tudás kell.

Szóbahozzák a kiegészítő vizsgákat — ami a nőknél oly nagy szerepet visz — emlegetik annak a gyors tempóját. Azt mondják, hogy ez inkább csak az emlékezetnek és a szorgalomnak a próbája, a tehetség mellett nem igen szól.

A kiegészítő vizsga nagyon döntő a nők életében. Itt nagyon fontos olyan methódusnak a megállapítása, ami a tárgyak benső szellemére, a lényeg értelmes felfogására veti a fősúlyt; arra veti az előkészítésben, de arra a vizsgálati beszámolóban is.

Agnes Petersen arról közöl nagyon figyelemreméltó értekezést, hogy miképen alkalmazza mindjárt az első iskolaévben *Wetekampnak az elveit* és hogyan egészíti ki azokat. «Az önálló tevékenység, az alkotó-kedv a nevelésben és a tanításban» — ezt hangoztatja az alapul vett kis füzet már az eleminek a legelemibb munkájára, sőt a kisdedkorra is. Wetekamp nem a tudást, hanem a produktivitást akarja előtérbe helyezni, mert «csak az a mienk, amit feldolgoztunk, amit önálló tevékenységgel, amit megerőltetéssel, amit erőink gyakorlati működésével magunkévá tettünk». Üres betük és holt számok iránt nincs érzéke a gyermeknek. Az érzékeket, a nyelvet, a kezet kell előbb foglalkoztatni; azt kell tanítani, még pedig szemléltetéssel, ami ezek útján szerezhető meg. A szemléltető oktatás dolgokat tanítson,

nem pedig értelmetlen beszédgyakorlatokat. A *műhelyi tanítás jó* próba arra is, hogy felfogta-e a gyerek annak a lényegét, amit mondtunk neki; hogy nemcsak gépiesen ismétli-e a szavakat. A kis korától fogva önállóságra szoktatott gyerek nem szorul mindig foglalkoztatásra, hanem elszórakozik egyedül is. Ha műhelygyakorlat van, akkor nem kell a gyermeknek természetellenes csendben ülni megmoccanás nélkül, kínosan hallgatni kérdezés nélkül; hiszen tudjuk, hogy a műhelyben a közös munka és a kérdezés a fő. Olvasásra, írásra, elvont számolásra ilyen eljárás mellett később kerül a sor, de amikor rákerül, akkor gyorsan halad előre és friss épségben tart kedélyt, egészséget.

Idáig Wetekamp. Ezt Agnes Petersen megtoldja avval, hogy mindjárt a nyári hónapok elején tájékozódik azokról, akik beiratkoztak; már a szünidőben igyekszik velük megismerkedni. Amikor meg az iskolateremben vannak, akkor hozat mindenkivel egy-egy apró ismerős tárgyat hazulról, azt feldolgoztatja a tanítás céljaira és kiakasztja. Hozzászoktatja a növendékeket apró kis beszámolókhoz is arról, ami nekik legfontosabb, legkedvesebb és ehhez fűzi az új ismereteket. Szóval mindent elkövet, hogy közvetlenséget, hogy barátságos levegőt teremtsen és növelje a fogékonyságot.

De persze, Wetekampra és Agnes Petersenre is nagyon áll az egyetemes történeti igazság, hogy óvakodnunk kell minden újban a túlzástól. Itt főleg azért kell, mert az iskola végeredményben mégis csak az ismeretközlésben ér el legtöbbet, erre jól be is rendezkedhetik: ami pedig az előkészítést és a begyakorlást illeti, azt minden iskolánál tökéletesebben elvégezheti a szülői ház és az élet. Azután meg hol jobban, hol kevésbbé, de azért minden iskolának mindjárt eleitől fogva nagyon komolyan kell felfognia az elvonatkoztatás nehéz munkáját, mert csak így kerülhetnek ki belőle erős elmék, kik a világ sok tarka össze-visszaságában biztosan megállják a helyüket. Mi magyarok is lemosolyogtuk néha a németeket a bürokratizmusért és a tudákos könyvszeretetért; a franciákat istenítettük világraváló elevenségükért. És most ezekben a nehéz napokban, azok a túlzások kevésbbé bosszulják meg magukat, mint emezek.

Schröter igazgató megint közel kétszáz olyan felsőbb leányiskola érdekében beszél, mely *magánlelkesedésen* alapszik és anyagi nehézségekkel küzd. Ezek nem részesülnek kellő hivatalos elismerésben, s a hivatalos elismerés hiányában előbb-utóbb kockáztatják népszerűségüket. Mindezt csak azért, mert az anyagi eszközök szerényebbek. Emiatt előnyük is igazságtalanul háttérbe szorul.

A tanítók és tanítónők országos nyugdíjintézete arról számolhatott be a közgyűlésnek, hogy dacára a biztosítás sokféleségének, minden új és régi ág kellően virágzik. Eddig még sok nehézségbe ütközik azoknak az ellátása, akik magántanítással foglalkoznak, de remélik, hogy hamarosan elérik a sikert ezen a terén is. Hogy személyes érintkezéssel elejét vegyék a félreértéseknek és mulasztásoknak, az egyes kerületekben tanácsadó- és tudakozódó-irodákat állítottak fel. Nem felejtkeznek meg apropagandáról sem; a szakegyesületekben és a szakiskolák felső osztályaiban ismertetik szervezetüket. Az egyesülés eszményi értelmében mindent elkövetnek, hogy

egymásra találjanak azok, akik összetartoznak. Talán ez is hozzájárul ahhoz, hogy a tagok között sokkal kisebb volt a halandóság, mint amennyire a valószínűség számítások gondoltak.

Az *irodalmi beszámolóban* érdekes címek: Hogy fejlődnek az iskolásgyerek felfogásának különböző kategóriái. Tapasztalati adatok az intelligencia-mérések vizsgálatához. Milyen érzéke van az iskolásgyermeknek a képes ábrázolások iránt. *Erich Marck* Északamerikáról tesz közzé történelmi és akadémikus benyomásokat. Példát hoz fel. Szeretné, ha minden német városnak ugyanúgy megvolna a maga külön kulturprogrammja. *Dittrich* pedig érzi a nagy különbséget a nyelvtani nyelv és az élőnyelv között. Felveti a nyelvpszichológia problémáját és értekezik róla, hogy mikép lehetne ezt megoldani.

A *közlemények* szintén sok szép hírt hoznak: Különböző ifjúsági egyletek összeálltak és mintegy 10,000 taggal arra törekszenek, hogy ellensúlyozzák az idegesítő és egyoldalú szellemi foglalkozásokat; be akarják járni a legszebb hazai tájakat kellemes kirándálásokon, hogy megismerjék Németországot, a német népet és a német dalt.

Keresik a módját annak, hogy a tanítónők betegségi biztosítása gyorsan segítsen természetbeni adományokkal, pl. hogy orvosságot adjon. Frau *Christine Raschdau* 100,000 M.-ás alapítványt tett magántanítónők üdülésére.

Lelkes vita volt arról a kérdésről, hogy miképen fejleszthető a növendékek ízlése a művészettörténelem keretében. Tervezet jelent meg a Nemzetközi Szépművelési Kongresszusról. A női fiatalság pszichológiai és pedagógiai kérdéseinek külön tárgyalást szántak, olyat, ahol a család, a házasság, a női hivatás speciális szempontja külön érvényesül szociális vonatkozásban. Kérik a nőket, főleg a népiskolai tanítónőket, hogy segítsenek a szegények lakásügyének a rendezésében, valamint más ügyes-bajos dolguk ellátásában is. Sok helyen kedves testvért alkalmaznak az iskolában és az iskolából terjed ki a szegénygyámság a családra.

München városa háromágú női továbbképzőt állított fel: háztartási, kereskedelmi és ipari irányban. *Württemberg*ben megreformálják a kézimunka-tanítás menetét nehézségi fokozatok szerint; a varrással és a horgolással fogják ezentúl kezdeni, nem a kötéssel. Ugyancsak Württembergben szerveznek több helyen úgynevezett «házi-asszonyi év»-et, tudományos szellemben, mindenütt a helyi viszonyok szerint. A miniszterium vállalja a fennhatóságot, de felszólítja a községeket és a nőegyesületeket a közreműködésre.

A katholikus tanítónők egyesülete inti az állástváró tanítónőket, hogy képezzék magukat tovább eredeti hivatásukban, hogy ne essenek ki eredeti szerepükből. Kér számunkra az iskoláktól hoszpitálási engedélyt, a hatóságoktól mindenféle kisegítő megbízást, a művelt nagyközönségtől megfelelő munkát. De nagy jótétemény volna minálunk is az ilyen buzdítás sok női hivatáskörben!

A *kilencedik füzet* szintén gyönyörű bevezető sorokat szentelt *a háborúnak*. De most már külön emlékezik meg a nőkről. Kegyelettel emlékezik meg őróluk, kik ott állnak a harcvonal mögött, mint a régi korok legendás asszonyai, ott állnak segítséggel, gyógyítással, vigasztalással. Azután hálás büszkeséggel tekint azokra, kik ezt az

erős, tettrekész nőnemzedéket felnevelték, akik a történeti idők nagy eseményeihez nőneveléssel is hozzájárultak. «Segítség», «gyógyítás», «vigasztalás» — milyen tudományos mélységet, milyen hatalmas művészi erőt nyer mindez! A hazaszeretet mai lendületes világában!

Dr. Böddekker, iskolatanácsos, megakarja menteni *a nőiskola* népszerűségét. Miért nem látogatják, miért nem ismerik? Miért nem kap olyan hatalmas életerőre, mintahogyan tervének fenséges eszméje méltán megérdemli? — Hosszasan fejtegeti ezeket a kérdéseket és rá a feleletet is. Nézete, hogy lassanként kell megnyerni a közvéleményt, hogy a szeretve-szeretett lyceum-ot kell kielégíteni, hogy az anyag egy részét kötelezővé kell tenni, hogy elejét kell venni nagy kiadásnak társulással más közművelődési intézményekhez. — Dr. *Jakob Loewenberg* azt fejtegeti, hogy mi a *szerepe a magániskolának a nagy városban.* Témája fontos, mert a közép- és felsőbbiskoláknak körülbelül fele hozzájuk tartozik, évenkint átlag 12 millió márkán felül takarítanak meg az államnak és a községeknek. Ennél is fontosabb azonban az, hogy a modern sietség, a modern baj közbe nyugalmat, benső elmélyedést, intim együttélést óhajt megvalósítani. Kívánja ezt főleg a gyengédebb, gyengébb és belső életet élő gyermekek számára. Ennek az életnek az ideáját mindjárt meg is adja abban a bensőséges, minden vonásában jól átérzett képben, amit róla rajzol. — Végső óhajtása: a szunnyadó erők felébresztése, ápolása! *Lina Hilger*, igazgatónő értekezik róla, hogy *milyen hatást érnek el az iskolában az újabb nagy történelmi filmek.* — Sokalja a képek hosszú sorozatát, rosszalja a sok külsőséget; fél, hogy elsiklik a történelem meg a történelmi alakok nehezen hozzáférhető, mélyen fekvő eszmei tartalma. Arra, ami elvont, nem marad idő, erő. — Megint csak *a nőiskola* lényegbevágó problémáját igyekszik megközelíteni Oberlehrerin *Maria Sturm.* A középosztályra veti a fősúlyt annak a szükségleteire, annak az ideális javaira. És mindenekelőtt alaposságot kér: keveset, de jól, hogy meg legyen mielőbb a látható eredmény! — Szeretné megosztani az anyagot különböző típusok között; megelégedne egy évvel is a lyceum után és a szakképzettség előtt. — Felveti azt a reformirányító célt, hogy a nő is lássa munkájának az eredményét, ő is érezze a lustálkodás hátrányát; a háztartás hozzáértő vezetésében pedig a gazdálkodás férfipéldájára hivatkozik; nemrég még elég volt ott a gyakorlás, meg az atyai ház útbaigazítása, de ma sokkal többre van szükség. — Dr. *Ganzenmüller* az után kutat, hogy milyen helyet foglalhatnak el *a forrásmunkák a történelmi tanításban.* Erősen óv a túlzástól, a homályosságravezető terjengősségtől és az olyan munkától, mely rosszul elibevág az egyetemnek. — Különösen óv ettől a történelmen kívül még a filológiában, ahol szintén nagy a kisértés. Fél mindentől, ami a növendékek szellemi erejét túlhaladja. Csak az otthoni munkánál, csak szabad választás mellett engedélyez némileg több kilendülést; ezekről referátumok számolnak be melyek meg szerzik meg a további utbaigazitást. — *Gertrud Albrecht* elmondja indítványait *a Heimatschutz iskola fejlesztéséhez.* — Ismereteket közölni, érzést ébreszteni, az akaratot eredményekkel folyton ébren tartani, mindig, minden tárgyban! Ez az első. Megnyernyi a lelkeket annak, ami a mienk, a mi földünknek. Megértetni, hogy ezt a földet milyen

nagy gonddal ápolják, hogy ennek a műkincsei milyen igen nagy értéket képviselnek. — Professor *Hennesthal a klasszikus* nyelvek a klasszikus irodalmak új tankönyveiről számol be. A begyakorlási mondatok szaporodnak, a korai túlnehéz szöveg tünik el. — Az irodalmi munkákban a fejlődés meg a jellemző vonások, a világos, a szabatos és rövid áttekintés vezet. Róma története, Cézár háborúi. most különös ünnepi jelentőséget nyernek.

Pedagógiai munkák. Évkönyvek és gyűjtemények kerülnek sorra. Tág látókörnek összehasonlító egybevetésnek bő tere van. Legérdekesebb a második pont: «Jahrbuch der Königlich Preussischen Auskunftstelle für Schulwesen.» A hivatalnak magának is nagy a jelentősége; számontartja az egész összbirodalom, sőt az az egész németség területét. Hogy feladatának teljes magaslatán állhasson azért adott ki írásban általános beszámolót. Így van, amire hivatkozhat, és élőszóra csak a magyarázat meg a kiegészítés szorul. Nem kevésbbé jelentős a «Bund für Schulreform.» Ez az ifjúságnevelő kongresszus naplója: kisugárzik minden lapjáról az úgynevezett «differenciális pszichológia» szeretete az a fáradhatatlan törekvés, hogy a fiút és leányt jól, mindegyiket máskép, és mindegyiket megfelelően neveljék.

A *közlemények* élén büszkék arra a hírre, hogy a «Schiller-iskola» ép ezidén lépett új otthonába és ép 1914-ben kezdheti meg a nagy költő szellemének m)g fokozottabb ápolását. Hasonló megnyugvást ébreszthet továbbá az, hogy Breslauban és Magdeburgban kiváló iskolákat tartanak fenn női-könyvtárosoknak, mindkét helyen a város kezében van a kiképzés és négy félévig tart. Gyakorlati kurzus is tartozik hozzá: könyvkötés az iparművészeti múzeumban. Az utolsó levél nagyon szomorú. Meghalt Friedrich Fitschen, Essen-Ruhrban; a Louisenschule igazgatója, a Landwehr főhadnagya, 46 éves volt. Harcban és békében nagy feladatok vártak rá. Jellemrajza fényes célt tűz ki, nagyszerű kötelességet ró minden utódjára.

A *tizedik füzet* előljáró beszéde új, szép jövőt jelent Németországnak és monarchiánknak; ezt jelenti mindkettőnek *felemelő szövetség*ben. A kiadó felhívja az iskola-igazgatókat, hogy közölje vele azoknak a tagoknak a nevét, akik a hazáért meghaltak, megsebesültek, vagy kitüntetést kaptak. — Milyen szép, hogy ez az együttérzés belopódzik a nőnevelés lelkébe is. — Ki tudja, milyen hatalmas alkotásokra fog vezetni.

Az értekezésekben *dr. Becker* leírja, hogy hogyan tanítják *az ó-testamentumot a fölyceumban.* Ő vezérfonalat csak az összefoglalásnál használ, de egybefüggésre törekszik az anyagban mindig és evvel támogatja mind az értelmességet, mind az emlékezetet. Úgy osztja be a munkát, hogy nemcsak a régi, hanem az új tárgyból is készülnek előre. A szellem, a stílus teljes elsajátítása kedvéért egy-egy darabot betanulhat könyv nélkül. Tanít küzdeni a hitért, küzdeni passzive és aktive egyaránt. — Sok szemelvényt közöl a feldolgozás menetéből, bemutatja, hogy hogyan fejti ki egyik eseményt a másikból.

Dr. Offe fejtegeti *a földian szerepét a lyceum két legfelsőbb osztályában.* Legelső célja, hogy mindegyik évfolyamra határozottan körvonalazza a feladatokat és belső lezártsággal tegye világossá az áttekintést. — Igyekszik csoportosítani főgondolat körül, súlyt vet a

gazdasági vonatkozásokra, hagyományokra nem igen támaszkodhat, de az vigasztalja, hogy az átépítés esetleg hosszadalmasabb volna, mint az intenziv haladás új úton. *Dr. Sellmann* pártfogásába veszi *a női fiatalság* gondozását. Konstatálja, hogy nálunk a leányok 64% 14—18 éves korában önálló keresettel bír, rászorul a védelemre, de meg is érdemli azt, megérdemli mindenekelőtt a megfelelő otthonokat. — És nemcsak azokra gondol, akik ilyen korán elhagyják az iskolát, hanem szeretettel igyekszik megközelíteni a «felsőbb-leányok» belső világát szintén, még pedig a rendes iskolai órákon kívül. Lelkesedéssel beszél a Pfadfinderinnenbund-ról, melynek 10.000 tagja van, nyáron kirándulnak, kertészkednek, télen gyakorolják a jótékonyságot, stb. felosztanak 8—12-es csoportokra, hogy bensőségesen és egyénien dolgozzanak. A «*Deutscher Junghelferbund*»-ot is méltányolja, ez mindinkább koritáció jellegű; ez nem tudja elnézni, hogy azok, akik annyit tehetnének, ölbetett kézzel pazarolják az idejüket. Utóiratban hivatkozik *dr. Sellmann* arra, hogy a háború ugyancsak nagyon szól minden ilyen mozgalom mellett. — *Siemsen Anna a fölyceum* szemináriumi évéről gondolkodik, annak a *tudományos, németnyelvi gyakorlatai*ról. Nyugodt, önálló olvasást kíván inkább kevesebb kommentárral és több elmélyedéssel. «Legyen bátorság akár tévedéshez is», csak legyen egyéni megfontolt az elmélkedés! «A pontos tudományossághoz kevés az idő.» És szerinte a nők ugyis hamar rabjai a túlzott tekintélyimádásnak. Természetesen ezt az utóbbi felfogását csak úgy érvényesíthetjük haszonnal, ha nem tévesztjük szem elől azt sem, hogy a nők gyakran számítanak mindenütt a könyvek és a papirosok ideáljaira s ha az élet reális összeütközései ezektől kicsit eltérnek, akkor aránylag gyorsan ébred bennök megvetés, sőt elfordulás; hamar elfelejtkeznek róla, hogy: errare humanum est és hogy a «kölcsönös segítség» elvét évszázadok bölcs élettapasztalata diktálta.

Az *irodalmi rovat* először is «a háború megértését» szolgálja. Ismerteti a következő munkákat: «Kriegshefte der Internationalen Monatsschrift für Wissenschaft Kunst und Technik»; «Die Grossmächte der Gegenwart». Németből nyelvkönyvekről számolnak be, melyek leányiskolai kiadásokban is megjelentek, női feldolgozásban.— A klasszikusok iskolai köteteit nem kommentároknak, hanem «magyarázó» könyveknek nevezik. — Az irodalomtörténetben meg pláne mindennél többre becsülik a szemléltető előadást, az eleven stílust. — A modern költészetből is sok, nagyon sok író kerül már a tanulók elé. — Történelemből művelődéstörténeti képek és rajzok jelennek meg a legépületesebb, legérdekesebb korokról. — Professor *Weber* külön cikkben méltatja a bajor leányiskolák *új olvasókönyvét*: *Vollert—Hilsenbeck—Grimm*. Három szempontból tárgyalja: 1. hogy mennyiben alkalmazkodik az iskolához, 2. hogy milyen az esztétikai és irodalmi értéke, 3. hogy mennyire ápolja a hazaszeretetet. Bővebben kitér a mondára, melynek súlyát történeti és etikai értékétől teszi függővé.

Dr. Schmidt Mária.

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

(Második közlemény.)

II. Felsőbb leányiskolák.

9. Az aradi m. kir. felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14. iskolai évről. Hetedik évfolyam. Közli: Guta József, igazgató.

Az első cikkben Ballenegger Henrik tanár «Fejezetek a francia nőnevelés történetéből» című tanulmányának negyedik sorozatát adja, mely a francia modern nőneveléssel foglalkozik. megismertetve az általános irányzatokkal és elvekkel. A második fejezet az állami felsőbb leányiskolák szervezetéből kivonatot ád, mely az iskola rendeltetését és célját ismerteti. Ez a fejezet megtalálható a többi felsőbb leányiskolák értesítőiben, valamint a következők: a francia nyelv, rajz, ének, torna és kézimunka kötelező tanítása a felsőbb leányiskola IV., illetve V. és VI. osztályában; kimutatás a tanártestület elfoglaltságáról tárgy és heti óraszám szerint; tankönyvek jegyzéke; a felsőbb leányiskola általános óraterve; a feldolgozott tanítási anyag az 1913—14. iskolai évben; az 1913—14. iskolai évben tárgyalt olvasmányok, szavalmányok és írásbeli dolgozatok; a beírt tanulók névsora; a magántanulók kimutatása; az iskolai felszerelések és gyűjtemények; statisztikai kimutatás és tudósítás az 1914—15. iskolaévre. (Az értesítők ezen részeivel külön nem foglalkozunk.) A tanári kar az igazgatón kívül a következő tagokból állott: *Ballenegger Henrik, Berzeviczy Gizella, Blasovszky Miklósné—Tabódy Sarolta, özv. Böszörményi Gézáné—Keresztély Irma dr., Engelhardt József, Frint Lajos, Fürtös Gizella, Hoffmann Emma, Horváth Gizella, dr. Issekutz László, K. Kisfalussy István, Kún Zoltán, dr. Luca Laureán, Polgáry Miklós, Rediger Károly, dr. Suciu Jusztin, özv. Svábv Pálné—Turchányi Gizella, Vargha Beatrix, dr. Vágvölgyi Lajos, Zsupánszky Sztankó.* Beiratkozott összesen (46+39+29+27+24+19) 184 tanuló, az iskolában ünnepet ültek: okt. 4. és 6-án, nov. 19-én, márc. 15-én, ápr. 11-én, jun. hó 8-án. Ezen hazafias ünnepeket a többi iskolák is mind megtartották. Az iskolát *dr. Jankovich Béla*, vallás- és közoktatásügyi miniszter meglátogatta. Az iskola eddig bérházban van, miért is új iskolának építése égetően fontos kérdés. A város a honvédlaktanyát ajánlotta fel erre a célra oly kikötéssel, hogy átalakítást az állam eszközölje. Az állam az 1914/15. évi költségvetésbe 250 ezer koronát vett fel, de az építkezés csak akkor ve-

heti kezdetét, ha a honvédlaktanya kiürül és a katonaság más épületbe megy át. Ez irányú tárgyalások már megindultak. Az iskolában külön felső francia társalgó és angol nyelvi tanfolyam működött, a főispán vezetése alatt a városban mozgalom indult meg, hogy a felsőbb leányiskola mellett leánygimnázium szerveztessék. A növendékek több jótékony irányú mozgalmat vettek pártfogásukba.

10. A beszterczebányai m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője 1913—14. iskolai évről. Közli: Straub L. Gyula, igazgató.

A tanártestület tagjai voltak: *Straub L. Gyula* igazgatón kívül: *dr. Biró Sarolta, Csiky Paula, Hudák János, Koritsánszkyné Kubass Aranka, dr. Kostialik Ferenc, Misik Erzsébet, dr. Muntyán Ilona, Répási Marietta, Riehter Antal, özv. Schaadtné Láng Irma, Schmidt Olga, dr. Schönfeld Áron, Serédy Ilona, Svehla Antónia, Svetschine Georgina, Tóth Lajos.* Az intézetnek 157 (23+38+34+38+11+13) tanulója volt. A tanítás rendes menetét semmi különösebb körülmény sem zavarta meg.

11. A békéscsabai m. kir. állami felsőbb leányiskola XI-ik évi értesítője az 1913—14. évről. Közli: Donner Lajos, igazgató.

Az igazgatón kívül a következők tanítottak az iskolában: *Berényiné-Krieg Lenke, Bredschneider Etelka, dr. Krammer Nándor, Kuthy Erzsébet, Mayer Mária, Sailerné-Laehne Mária, Thamássy Ilona, özv. Tokajiné—Borbély Gizella, Vidovszkyné-Kiss Lujza, Knyihár Károly, Koppányi Gyula, Krajnik György, Marosán Jusztin, dr. Silberfeld Jakab.* Összesen 147 (32+41+31+30+7+6) tanuló iratkozott be. Irásbeli előadás célszerűbb tanításának kérdéséről *Bredschneider Elek* tartott előadást.

12. Budapest székesfővárosi I-ső kerületi községi felsőbb leányiskola huszonkettedik értesítője az 1913—14. iskolai évről. Szerkesztette: Wolf Ágoston, igazgató.

Az iskolát több alkalommal meglátogatta Nemes Antal püspök. Az iskolában tanítottak az igazgató, *dr. Homoródi Anderkó Aurélné—Kronich Melánia, Belgrader Margit, Boreczky Eleméréné—Sztrachon Nelly dr., dr. Bónis Pálné—Wallon Emma, Böhm Gyuláné—Sztojanovits Adrienne, Chéreau Emilia, Gellért Bella, dr. Laczó Viktorné—Korbuly Auguszta, Nemeshey Lajos, özv. Novák Sándorné—Tavaszi Margit, dr. Orel Gézáné—Kádár Eugenia, dr. Pell Mária, Pogáts Aurélné—Stäudinger Zsófia, dr. Szőcs Elek, Ujházy Irma, Weber Mihály, dr. Syposs Katalin, dr. Kováts Lajos, Nedelykovics Velimir, Reif Pál, Szabó Jakab, Szedlák Imre, dr. Kisvárdai Szokolay Antal,* az iskolában a székesfőváros tanácsa zenetanfolyamot állított fel, amelyen Dobóné Dömény Mária vezetése alatt 27 növendék vett részt. Az iskolának 307 tanulója volt.

13. A debreczeni református felsőbb leányiskola és leánygimnázium s a vele kapcsolatos internátus és elemi leányiskola értesítője az 1913—14-ik iskolai évről. Szerkesztette: Koncz Aurélné, igazgató. XL. évfolyam.

Az első cikk helyét Rábold Gusztávnak fordítása foglalja el, aki Marcus Tullius Cicero Tusculanáinak első könyvét (A halál megvetéséről) ültette át magyarra. Fontos esemény az iskola életében, hogy a miniszter megengedte, hogy a felsőbb leányiskolával párhuzamosan

leánygimnázium nyiljék meg. A gimnáziumi oktatás — egyelőre még csak az V. osztályban — szeptemberben kezdődött. A leánygimnázium szervezete és tanulmányi berendezése azonos a budapesti VI-ik ker. áll. felsőbb leányiskola és leánygimnáziuméval. A fenntartó debreczeni ref. egyház ez évben megszervezte a felsőbb leányiskola IV. osztályának megfelelő párhuzamos osztályt is. Az elemi iskolába beiratkozott 100 rendes és két magántanuló, felsőbb leányiskolába 326 (95+73+55+77+6+10) rendes és három magántanuló, az V. gimnáziumba 15 rendes tanuló; a tanítóképzőintézeti növendékekkel együtt 635 növendék járt az iskolába, ahol francia nyelvi és gyorsirási külön tanfolyam, önképzőkör és ifjúsági segítőegyesület is működött, amelynek ez évben 115 rendes tagja volt. A tantestületben működtek az igazgatón kívül: *Martinekné Koos Ottila, Konrád Teréz, Dienes Jánosné, Mátéfi (Nappendruck) Mária, Tóth Etelka, Csekey Jolán, Varga Ilona, Végvári István, Hettesheimer Ernő, Rábold Gusztáv, dr. Radó Endre, Dienes János, Maár Margit, Antal Erzsébet, Szele Miklós, dr. Legányi Gyula, Uray Sándor, Elefánti Sándor, Bakator József, Simonovits József.*

14. A győri m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14. iskolai évről, VI. évfolyam. Szerkesztette: Strasser Sándor, igazgató.

Az igazgató a bevezető cikkben elmondja a győri állami felsőbb leányiskola alapításának történetét és leírja (képekkel illusztrálva) az iskola új épületét. A második cikkben Geizer Edit a testnevelés fontosságáról értekezik. Tanártestületben az igazgatón kívül működtek: *Lám Frigyes, Jurássy Berta, özv. Benedek Albertné—Indali Etelka, dr. Novák Róza, Somogyi Csizmazia Gizella, dr. Benedek Róza, Szegfy Margit, dr. Matolcsy László, Josipovich Istvánné—Novák Lenke, Lám Frigyesné—Köporossy Mária, Valther Ágnes, Geiger Edit, Sümeghy Ferencné—Háczky Blanka, Marschall Rezsőné—Skultéty Aranka, Church Eliza, Borsiczky Oszkár, Ganzl Mihály, dr. Schwarz Mór, Kovácsics Géza, Szekeres Mihály.* Beiratkozott 129 (26+47+16+15+18+7) növendék. Rendkívüli tárgyként az angolt tanitották. A növendékek Oroszvárra indultak ki, ahol megtekintették gróf Lónyai Elemérné világhírű mintakertészetét, a «Stephanum»-ot.

15. A kassai m. kir. állami felsőbb leányiskola és a vele kapcsolatos internátus értesítője az 1913—14. iskolai évről. XXIII. évfolyam. Szerkesztette: Kolacskovszky Elza, igazgató.

Kolacskovszky Elza igazgatón kívül tanítottak: *Almássy Erzsébet, Bárdossy Eugénia, Borly Gizella, Czigler Ignác, Csárszky József, Dörnyei Károly, Eckstein Márk, Fáy Borbála, Füziné Czipszer Irma, Gyöngyössy Alice, dr. Halmi Piroska, Horti Mária, Katona Józsa, Kemenczky Kálmán, Kemény Róza, Koncz Erzsébet, Kontulyné Nemessányi Mária, Kovács István, Kováts Stefánia, Laczkóné Körmendy Erzsébet, Makay Kálmán, Mohr Béla, Moldován Anna, Oszné Bezsilla Margit, Posgay Piroska, dr. Szent Imrey Ákos, Szilágyi Nándor, Szobota József, Vidos Malvin, Zágrózky Jolán.* Beiratkozott összesen 350 (37+36+40+37+39+39+33+30+36+23) rendes, 23 magántanuló, összesen: 373. Az internátus betegpavillont kapott. Az iskolát meglátogatta dr. Jankovich Béla vallás- és közoktatásügyi

miniszter és dr. Gönczi Mór miniszteri osztálytanácsos, aki az énektanítást ellenőrizte.

16. A dunántuli ág. hitv. ev. egyházkerület internátussal kapcsolatos kőszegi felsőbb leányiskolájának értesítője az 1913—1914. iskolai évről. XV. évfolyam. Közli: Budaker G. Károly, igazgató.

«A középfokú nőnevelés Németországban és hazánkban» címe az első cikknek, melyet Arató István írt. Tanári testületben működtek az igazgatón kívül: *Arató István, Bakos Julia, Bakó Ilona, Freyler Emma, Gosztonyi (Grünberg) Margit, Krafka Borbála, Miklós Berta, Thola Dezsőné—Nagy Stefánia, Balikó Lajos, Dohnal Péter, Hammer Gyula, Hanély Flóra, Hercz Ödön, Stettner Henrietta, Szovják Gizella, Takó Józsefné, Wagner Rudolfin, Stránczl József, dr. Wiener Márk.* Február hó 22-én Wagner Rudolfin tanítónő 44 éves korában meghalt. Felvettek 117 (26+30+21+22+10+8) rendes és öt magántanulót, összesen 121-t. A VI. osztály az idén nyolc tanulóval ismét megnyilt. A valláserkölcsi nevelést szolgálta ezen évben az ifjúság kebelében megalakult «belmissiói egyesület». Mint rendkívüli tárgyat zenét (zongora, hegedű, cimbalom) és fafaragást tanultak a növendékek. Az iskolát négyszer Gyurátz Ferenc püspök látogatta meg.

17. A lőcsei magy. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14-ik évről. Közli: Vozáry Miksa, igazgató.

Az első cikkben Szalkay Margit elparentálja Szentistványi Dániel tanárt, aki ez évben halt meg. A második cikk Klimkó Mihálytól, az iskola volt igazgatójától vett búcsút, aki 1913 december 17-én vonult végleg vissza az iskolától. A tanári kar az igazgatón kívül a következő tagokból állott: *Watzesch Janka, dr. Alexy János, Breznyák János, Danielovicsné Szentistványi Éva, Fábryné Gémessy Aranka, Illgenn Antal, Károssy Mária, czebei Katona Mária, Kauffmann Aurél, Kerekes K. Jolán, Klimkó Józsa, Kossák József, Leicht Sarolta, dr. Löwy Gusztáv, Lorx Olga, Markovszky Jozefin, Mogáné Czebe Lilla, Petrik Ilona, Szeltenreich Auguszta, Szalkay Margit, Szegfi Ilona, Szentistványi Dániel, Tressler László, Vizy Dezső, dr. Vendl Mária.* A háztartási tanfolyamon főzést, fehérnemű- és ruhavarrást, továbbá rajzot tanulhattak a növendékek. Beiratkozott 138 (29+39+27+20+13+10) rendes, 1 rendkívüli, 5 magántanuló, az iskolával kapcsolatos háztartási tanfolyamra pedig 8 tanuló. A növendékek gyorsírást is tanulhattak.

18. A máramarosszigeti magyar királyi állami felsőbb leányiskola s vele kapcsolatos internátus értesítője az 1913—14-ik iskolaévről. XXXVII. évfolyam. Közli:Ényi László, igazgató.

Barczáth Lajosnak «A modern festészet elmélete» című értekezése vezeti be az értesítőt. Tanártestületi tagok voltak az igazgató, özv. *Mártonffy Józsefné—Fodor Erzsébet, Balás Pálné—dr. Krizsó Jolán, Barczáth Lajos, Bártfai Kálmán, Bede László, Berecz István, Doros Athanáz, Harsányi István, dr. Heller Jakab, Katz Róza, dr. Kreszta Teréz, Lánczi Jenőné—Piller Odola, Mercz Edit, Miller Gyula, Puschmann Ida, Rencz Berta, Schmitz József, Szántó Ilona, Tirczka Klotild, Valkovszky Erzsébet.* Az iskolaévet az internátus átalakítása miatt május 30-án fejezték be. Beiratkozott 194 (53+46+

+32+33+20+14) rendes, 1 rendkívüli és 3 magántanuló, összesen 197. Nagy ünnepély keretében leplezték le Mán Józsefné szül. Sztojka Klára bárónő életnagyságú arcképét, aki alapítója volt az első máramarosszigeti leánynevelő-intézetnek. Az internátus kibővítésére a miniszter 130 ezer koronát engedélyezett.

19. Marosvásárhely sz. kir. város felsőbb leányiskolájának értesítője az 1913—14-ik iskolai évről. VII. évfolyam. Szerkesztette: Berényi Károly, igazgató.

Az első cikk (4 képpel) az iskola új épületét írja le. *Sterényi Károly* igazgatón kívül tanítottak: *dr. Apáthy Árpádné—Sebesi Laura, Bátory Józsefné—Straub Jolán, dr. Dékán Kálmánné—Máthé Mária Lilla, Farczády Jolán, Gulyás Károly, Ferenczy Petronella, Kabdebó Emma, dr. Kallós Ernő, Schickl Izabella, Szathmáry Jenő, Wigand Edéné—Kégl Margit, dr. Király István, dr. Nyerges Gábor, Bayer Fülöp, Biró András, dr. Lövy Ferenc, Tallós Jenő, Ujlaky János, Rediger Géza.* Beiratkozott 133 növendék, még pedig 126 (40+21+ +21+28+10+6) rendes, 7 magántanuló.

20. A mezőtúri m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14-ik iskolai évről. XVII. évfolyam. Közli: Keller Imre, igazgató.

Kálmán Etelka «Néhány komoly szó a leányok neveléséről» című pedagógiai tanulmány foglalja el az első helyet az értesítőben. A tanártestület tagjai voltak az igazgatón kívül: *Andreánszky Olga, Fluck Jolán, Bedics Mária, Benkhard Ilona, Bezsilla Ilona, dr. Bordács István, Etelváry Lujza, Fehér Géza, Fehér Gézáné—Tircsa Kornélia, özv. Füredy Lajosné—Miskolczy Katalin, Gintl Margit, Glück Mór, Hanusz Zoltán, Kálmán Etelka, Katona Jolán, Koppe Etelka, Kövesdy Elvira, Lányik János, Lányik Jánosné—Mortenson Gabriella, dr. Mezey Sándorné—Gyurmán Riza, özv. Novák Antalné—Viklidán Mária, dr. Szakács Albert, Császár Károlyné—Báthory Mária, Vécsei Artur.* Az iskolában festő- és háztartási tanfolyam működött. Az elsőnek 11, a másodiknak 24 növendéke volt. Beiratkozott 169 tanuló, még pedig 164 (49+39+36+21+9+10) rendes és 5 magántanuló. A városban uralkodott vörhenyjárvány miatt a tanítás február hó 20-ától márczius hó 15-ig szünetelt, s az iskolaévet is hirtelen be kellett rekeszteni. Kókai Kún Árpád meghalt Laura nevű leányának emlékére 600 koronás alapítványt tett. A minisztérium elrendelte, hogy a mostani rajzterem felé 50 ezer korona költségvetéssel rajz és műterem építtessék. Az építkezések megkezdődtek.

21. A tiszáninneni ref. egyházkerület internátussal kapcsolatos miskolczi felsőbb leányiskolájának értesítője az 1913—14. iskolai évről. Közli: Domby László, igazgató.

Az egyházkerület Miskolcz városának tetemes anyagi támogatásával leánygimnázium felállítása mellett döntött. Az iskola udvara 700 négyzetméteres területtel bővült, amely télen korcsolya-, nyáron tennisz-pályának használható. dr. Tüdős István püspök 400 koronás alapítványt tett. A tanári kar lépéseket tett egy ének- és zenetanítónői állás szervezésére. A testületi tagok évközben két felolvasást tartottak egyiket Fürész Róza a művészetről és iparművészetről, mint gazdasági tényezőről, a másiknak pedig Szabó Gizella «a növendékek ér-

telmi és fizikai erői a tornázásban és a fegyelmezés» címen. Az intézetet dr. Tüdős István püspök is meglátogatta. A tanári karnak az igazgatón kivül működő tagjai voltak: *Tóth Irén, Szabó Gizella, Fürész Róza, Péter Pál, Domokos György, Tóth Béla, Krausz Gyula, Porcs Kálmán, Sorger Miksa, Tóth Benő, Vértesy Sándor, Csók György, Péter József, Siedler János, Keller László, Krausz Simon.* Az iskolának 206 (51+52+36+41+19+7) rendes és 14 magántanu-lója volt.

22. A «Miasszonyunkról» nevezett női rend pécsi nevelő- és tanintézetének értesítője az 1913—14-ik iskolai évről. Közli: az igazgatóság.

Az intézetben a következő iskolák vannak: hat osztályú felsőbb leányiskola 154 (38+35+27+29+11+14), elemi isk. tanítónőképző 102, polgári iskola 284, külső elemi iskola 302, gyakorló iskola 176, gazdasági ismétlő iskola 15 tanulóval. Az összes növendékek száma 1033 volt. A felsőbb leányiskolában tanítottak *dr. Jakab Béla* igazgató, *Chinoványi Ede, Deáky Hónor, Frank Paula, Gondán Felicián, Graf Alexia, dr, Hang Dániel, Horváth Katalin, dr. Héthelyi József, Kosztka Anzelma, Major Stefánia, Párkányi Norbert, Peytringnet Gabriella, Rássy Paulin, dr. Sipos István, Weber Aquinata, Weber Bernarda.* Az intézet látogatói között találjuk Zichy Gyula gr., dr. püspököt. A vörhenyjárvány miatt az I. osztályban néhány napig szünetelt a tanítás. A felsőbb osztályok növendékei Fiuméban és környékén voltak tanulmányi kiránduláson. Az intézetben «Mária-kongregáció» munkálkodott,

23. A pozsonyi m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője 1913—14-ik iskolai évről. XXXI. évfolyam. Közli: Arató Frigyes, igazgató,

«Hogyan szórakoztak nálunk a XVII. század első felében» című értekezés vezeti be az értesítőt, melyet Gosztonyi Gizella írt. A tanári testlüet az igazgatón kívül a következőkből állott: *Rauschmann Cecilia, Dcah János, dr. Szántó Károly, Zala Miksa, Tirscher Berta, Makó Irén, dr. Gosztonyi Gizella, Chalupáné, Olgyay Ilona, Skonyárné, Schwarz Gabriella, Minkovitz Matild, Gludovácz Ilona, Bognár Erzsébet, Kesslerne, Zuna Mauricette, Teply Paula, Balogh Anna, Cserny Etelka, Dormány Klára, Loschdorfer Paula, Arató Amália, Majsch Mária, Lában Mária, br. Pászthory Mária, Szász Margit, Windisch Margit, Fischer Margit, Márkusné Schmid Ida, Munker Edit, Schnitzler Sándor, Rácz Vilmos, Balogh Elemér, Grünsfeld Adolf.* Rendes tanuló felvétetett: 244 (34+60+51+49+38+21), rendkívüli 7, magántanuló 11, a továbbképzőbe 21. A növendékek jótékony célra 438·82 K-át gyüjtöttek. Pozsony városa mozgalmat indított leánygimnázium érdekében. Dr. Szántó Károly c. igazgató nyugalomba vonult. Az egészségtant a testületnek természetrajzra képesített egyik tagja adta elő. A tornát a dán- és német módszer szerint tanították. A dán tornatanítási módszerrel elért eredményeket Skonyárné, Schwarz Gabriella ismertette, a reáliskola számára kiadott új utasítások német nyelvi részét Kesslerné, Zuna Mauricette méltatta, mig az igazgató a magyar fogalmazás tanításának eredményessége érdekében kiadott miniszteri rendeletet ismertette. A rendkívüli tárgyként tanított angol nyelvet 14 növendék tanulta.

24. A soproni m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14-ik iskolai évről. XXXIII. évfolyam. Szerkesztette: Mancsák Pál, igazgató.

Az igazgatón kívül tanítottak: *Bründl Ödön, Alimák Lajos, Bründl Ödönné, Hümpfnerné, dr. Keresztély Olga, dr. Marcsek Tibor, dr. Artbauer Gizella, Rohszer Ilka, Schuh Kamilla, Karli Mariska, Sándor Irma, Kontz Gizella, Szárits Karola, Nagy Ilona, Dubai Takács Mária, Friedrich Valéria, Nagy Margit, dr. Stráner Gyula, Schwabyné, Gumninger Marianna, Tormássy Artur, Ziermann Lajos, dr. Pollák Miksa.* Beiratkozott 166 tanuló, még pedig 159 (34+30+3 34+36+12+13) rendes és 7 magántanuló. A rajzot és kézimunkát az I—III. osztályban két csoportban tanították. Az értesítő végén az igazgató búcsút vesz tanítványaitól és munkatársaitól, mert az 1912. évi LXV. t.-c. őt is azok sorába állította, akik az új nyugdíjtörvény kedvezményeiért nem voltak hajlandók lemondani a 30 éves tanári szolgálat másfélszázados jogáról, ezért inkább «letette kezéből a krónikás tollat, melyet 20 éven át vezetett híven, lelkiismeretesen.»

25. A szabadkai magyar kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14. iskolaévről. VII. évfolyam. Közli: dr. Vajda Gyula, igazgató.

A tanári testületben az igazgatón kívül tanítottak: *Aczél Gyula, Barsy László, Bereczky Mária, Csajkásné Fetsch Aranka, Dvorzsák Katalin, Faludi Jolán, Grábler Ida, Herkely Irén, Kalmár Jolán, Korossy Emil, Lenk Dóra, Ludaics Izidor, dr. Pap Stefánia, Reichel Mária, dr. Singer Bernát, Szabóné Gálfi Anna, Tautis János, dr. Wilheim Adolf.* Beiratkozott 80 (20+21+13+11+9+6) rendes, 1 magántanuló. Az új iskolaépület kérdése két-három évi tárgyalás után megfeneklett. Az angol nyelvet, mint rendkívüli tárgyat 18-an tanulták. A festőtanfolyamot tizen látogatták. Tanulmányi kiránduláson Budapesten, Trencsénben, Trencsénteplicen, Iglón, Lőcsén, Kassán és a Tátrában voltak. Kalmár István az I. osztály magyar nyelvi anyagának módszeres beosztásáról értekezett, dr. Pap Stefánia pedig a német nyelv hatásosabb tanításának módszeréről olvasott fel.

26. A szatmárnémeti ref. felsőbb leányiskola ötvenegyedik évi értesítője az 1913—14. tanévről. Közli: Demjénné Molnár Ilona, igazgató.

Az első cikkben Bácskay József leírja az intézetnek a Magas-Tátrába rendezett kirándulását. Az igazgatónőn kívül tagjai voltak a tanártestületnek: *Bakcsy Domokosné—Korbuly Irén, Bácskay József, Horváth Gézáné—Nyárádi Berta, Luby Margit, Martini Mórné, Scheint Lujza, Szathmári Ákos, Széll Ilona, Plhoffer Ida, Ritvóh Piroska, Bakó Mariska, Bánky Istvánné, Dussik Lajos, Sepsy Gyula, Gönczy Antal, dr. Jordán Sándor, Steuer Ábrahám.* Az intézetben «Ifjúsági Segélyegylet», «Önképzőkör» s külön latin nyelvi tanfolyam működött. Az iskolának 280 növendéke volt, még pedig 253 (72+ +61+53+44+15+8) rendes és 27 magántanulója.

27. A szegedi magyar kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14. iskolaévről. XVII. évfolyam. Közli: Czeizel János, igazgató.

Az első cikk az 1913 nov. 27-én meghalt, özv. Bauer Simonné

tanítónő emlékét gyászolja. A második cikkben a tanártestület tagjai külön-külön aforizma alakjában adnak tanácsokat a szülőknek és növendékeknek az erkölcs, a tudás, a jellem, a vallás világából. Az intézetben háztartási és tornatanfolyam volt. A tanári testület tagjai: *Czeizel János, Csik Mária, Benedek Mária, Bereczk Sándor, dr. Bittenbinder Miklós, Borosnyayné Gyertyánffy Adrienne, Brandeisz Mária, Csorjáné Nagy Julia, Deli Margit, Lippayné Farkas Elza, Horváth Lajos, Jacobs Róza, Jermy Ágota, dr. Krausz József, Lányi Béla, dr. Löwinger Adolf, Mayerné Wachtel Adél, Marikovszky Ilona, Márkus Erzsébet, Moesz Etelka, dr. Pataky Erzsébet, Pillichné Szendrői Ilona, Szabados István, Sialovits Kálmán, Sterba Ilona, Thomay József, Urbántsek Ilona, dr. Várady Erzsébet, Wenz Margit, özv. Wenz Oszkárné.* Baranyainé Quinz Emilia nyugalomba vonult. Beiratkozott 239 tanuló, még pedig 229 (48+47+48+41+22+23) rendes és 10 magántanuló.

28. Székesfehérvár szab. kir. város felsőbb leányiskolájának kilencedik évi értesítője az 1913—14. iskolaévről. Közli: Szepesi Géza, igazgató.

Beiratkozott 216 (56+55+39+39+17+10) rendes, 11 magántanuló, összesen 227. Az iskola jelenlegi elhelyezése tarthatatlan, nincs rajz-, torna-, kézimunka- fizikai előadásterem, udvara kicsiny, szertárai nedvesek, a tanártestület egy modern iskolaépület építése iránt a szükséges lépéseket illetékes körök előtt megtette. A francia nyelv tanításában a II. osztályt hetenkint három izben, a német nyelvnél pedig az I. és II. osztályt hetenkint két ízben 2—2 csoportra osztották, a fennmaradt 1—1 óra között volt és gyakorlatírásra, illetőleg javításra fordították. Az iskola látogatói között találjuk dr. Prohászka Ottokár megyés püspököt. Melczer nővérek meghalt «Frida» nőtestvérük emlékére 200 K-ás alapítványt tettek. Tanári kar tagjai voltak az igazgató és *Feiler Anna, dr. Ggörke Margit, Hang Mária, Lityán Viktória, Manger Irén, dr. Neiser Mária, Pékné Krasznopolszky Ida, Renaudné Binaimé Berta, Medgyesy József. Bózsa Sándor, Dornis István, Gáncs Jenő, Heinrich Ármin, Raics Demeter, Steiner Jakab.*

29. A «Miasszonyunk»-ról nevezett Iskolanővérek vezetése alatt álló Temesvár—Józsefvárosi r. k. felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14. iskolaévről. Közli: az igazgatóság.

A VI. osztály növendékei Budapesten és Esztergomban voltak tanulmányi kiránduláson. A tanítótestületben működtek: *Sáfrán József,* igazgató, *Plesz József, dr. Magony József, Viezner Gyula, Fialovitz Romana, Cielszky Agnéta, Schuhmacher Rafaela, Novák Emma, Nieszner Calasanctia, Patzner Blanka, Márton Heribertd, Kliege Arnoráta, Szőke Jozefina, Luniacsek Erzsébet.* Felvétetett 255 (54+ +71+50+46+22+12) rendes és 3 magántanuló.

30. A temesvári háztartási tanfolyammal és benlakással egybekapcsolt magyar kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14. iskolaévről. XXX. évfolyam. Közli: Schiel Fülöp, igazgató.

Bársony Jánosnak «A jellem neveléséről» című értekezése nyitja meg az értesítőt. A «Mársits Rozina Jótékonysági Egyesület» nemcsak házi szegényeket istápolt és hazafias célokra áldozott, hanem kará-

csonyfát is állított fel szegény gyermekek megajándékozására, valamint meleg ebéddel látott el naponkint átlag 80 iskolás gyermeket a négy téli hónapban. Az angol nyelvet, táncot, tenniszt a növendékek külön tanulhatták, 40 tanuló vett részt az Aldunára és Herkules-fürdőre rendezett kiránduláson. Az igazgatón kívül tanítottak: *Bársony János, Csépné Membrer Cecilia, Cseszn ák Mária, Farkas Anna, dr. Gálosné Tedeschi Klementin, Grätz Lujza, Verkeny Julia, Kiszely Valéria, özv. P. Kováts Árpádné, dr. Aubász Margit, Kuss Gizella, László Lujza, Schembráné Trauschenfels Lucia, Simon Anna, Schillné Czöndör Ilona, dr. Tauffer Jenő, Kóos János, Eichhorn Ida, özv. Czöndör Sándorné, özv. Kolozsvári Seid Józsefné, Czöndör Róza, Rödiger Berta, Jalsoviczky Karolin, Thamássy Erzsébet, dr. Barabás Ábel, Bohus Károly, dr. Drexler Miksa, Mihutia Sándor. Rech K. Géza, Szabolcska Mihály, Szamuilon Iván.* Az intézetnek 206 növendéke volt, még pedig 195 (35+50+35+25+35+15) rendes és 11 magántanulója.

31. A trencséni m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1913—14. iskolaévről. XXXVII. évfolyam. Közli: Otrok Mihály, igazgató.

Kárpáthy Julia meghalt társnőjének, Régnier Georgette tanítónőnek emlékét örökíti meg az első cikkben. A szkalkai kirándulásról szól a második cikk, melyet Hönigschmidt Pódog két illusztrációja díszít. A tanártestületben működtek az igazgatón kívül: *Fail Márta, dr. Benedek Ferenc, dr. Biró Izabella, Brunovszky Ida, Csáki Irma, Csórik Ilona, Fail Hilda, Gáli József, dr. Gosztonyi Gizella, Győri János, Győri Jánosné, Jancsunák Lujza, Hönigschmidt Bódog, Katona Lajos, Kárpáthy Julia, Krizsán Zsigmond, Kugel Ignác, dr. Martiny Kálmánn—Szél Rózsa, Pribiss Icona, Sándor Stefánia. Scharbert Sarolta, Schwarz Samu, Sedivy László, Somosi Vilmos, Szőllősy Ida, özv. Vlahovitsné Indali Sarolta, Carrara Manóné.* Az iskolába 209 tanuló iratkozott be, még pedig 168 (51+35+38+25+15+5) rendes, 28 magántanuló, s az iskolával kapcsolatos továbbképzőnek 12 növendéke volt.

Krónikás.

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A Magyarországi Nőegyesületek Szövetségének november 22 én tartott közgyűlése a világháború nyomasztó hatása dacára is szép érdekeltség mellett folyt le, ami annak az eléggé meg nem becsülhető tapintatnak tudható be, mellyel az elnökség a programmot rövidre szabta s az ülés legfőbb tárgyául az egyesületek azon munkásságáról való beszámolást tette, melyet az egyesületek a háború okozta szenvedések enyhítésére kifejtettek. Így az egyesületek képviselői siethettek vissza a rendkivüli időkre vállalt kötelességeik teljesítésére. Mivel azonban az *egy délelőtti ülés* még ezt a szükre szabott programmot sem valósíthatta meg: elmaradt a római kongresszusról való beszámoló s részben az egyesületek jelentése is. Ezt a december 6-ra tervezett újabb összejövetelen fogják pótolni. A közgyűlést szokás szerint a delegátusok ülése előzte meg, mely ülésen Rosenberg Auguszta az önkéntes ápolónők munkásságáról számolt be részletesen. Az azt követő nagygyülést gr. Apponyi Albertné, a szövetség elnöke nyitotta meg hosszabb beszéddel, melyet folyóiratunk más helyén közlünk s melynek követelését a katonák alkoholellenes italokkal való ellátására vonatkozólag a közgyülés egyhangúlag magáévá tette. A titkárnak — Markos Györgynének — a Szövetség munkásságát ismertető tartalmas jelentése foglalta le jórészben a közgyülés többi részét. A titkár részletesen számol be a mult évi szombathelyi közgyülés határozatainak végrehajtásáról s a minisztériumokban elért szükös eredményekről s arról a munkásságról, melyet a Szövetség a készülő új polgári törvénykönyv szövegének módosításában kifejtett. Azokhoz az érdekes fejtegetésekhez fűzte jelentését, melyet e munkáról a közgyülésen Rosenberg Auguszta alelnök adott elő. Eszerint a törvénykönyv következő szakaszainak megfelelő módosítását kérte a Szövetség, Az anyák jogainak kibővítése, a hitvesi kötelességek elbirálása, az elhagyott anyák védelme, az özvegyek jogai, hozomány és női szabadvagyon, a törvényes, elismert és törvénytelen gyermekek örökösödési joga. A jelentések során a szakosztályok munkássága elismerésre méltón domborodott ki; a legtevékenyebb szakosztálynak a «béke- és választott-birósági szakosztály» bizonyult, mely azonban a háború tartamára sajnos, kénytelen volt beszüntetni munkásságát. Az indítványok során nagy érdeklődéssel fogadták gróf Károlyi Lászlóné felszólalását a hadbavonultak családjainak segítését illetőnek. A családot a hivatalos segítség természetére nézve ki kell oktatni; mert gyakran a 2—3 havi egyszerre

folyósított segítség abban a hiedelemben tartja a nép asszonyait, hogy ez a segítség most már neki havonként, sőt talán hetenként kijár és roppantul pazarolja pénzecskéjét. A Szövetség rajta lesz, hogy a bajon hivatalos és társadalmi kioktatással is segítsenek. Szirmai Oszkárné a társadalmi segítségnyújtás módjait kívánja javítani, különösen a természetben nyujtott adományok kiosztását, melyek jelen formájukban keveset érnek. A Szövetség használja fel befolyását arra, hogy a segítség a szükségletnek megfelelő lehessen. A Szövetség háborús munkásságának további ismertetésében utalunk folyóiratunk mult füzetének idevágó közleményére, melyet a januári számban fogunk még az újabb adatokkal kiegészíteni.

*

Emich Gusztávné elhunyta. Megint átlépett egy magyar nagyasszony az életből a történelembe. Jóságos szíve elhallgatott, elhalt. Már csak mások beszélhetnek róla. Beszélhet róla szebbnél-szebbet egész Magyarország időtlen-időkig.

Az Országos Nőképző Egyesület hűséges elnöktársa, a Wlassics-Kollégium teremtőlelkű vezetője!

Jött visszavonultan, szeliden; ellátogatott, ahol a humanizmust ápolták, a magyar műveltséget emelték, ahol a magyar nő támogatásra szorult. — Csendes volt nyugalma, csak jótékonysága, bölcs tanácsa gyors és messzejáró!

Jött egyszerű, sima, fekete ruhájában, szólt szerényen, de amit mondott, az csupa tartalom. Minden megjelenése, egész ottidőzése mindenütt vasárnap, a megfontoltság és a szeretet vasárnapja.

Nagyszabású háziasszony. Harminc-negyven vendég nem okozott nála zavart, zajt. Mire a vendég megjött, a ménka elmult tőle, a sok gazdagságot már átadta. Csak a szívből fakadó, meleg szíveslátást tartotta meg. Juttatott belőle egyenként és összesen mindenkinek. Ónála otthonosan érezte magát a protektorátusa alatt álló idegen tanuló is, az is, aki akkor lépte át először a küszöbét. Pedig méltóságos asszony volt izig-vérig, csak mégis, tudja Isten, úgy hajolt rá a kezére mindenki, akárcsak édesanyja vagy nagyanyja előtt állt volna!

Es milyen jó édesanyja volt az egyetemre járó fiatal leányoknak! Milyen természetesen bánt velük! Megértette és nagyrabecsülte mindnyájokat. Nem választotta el őket az, hogy különbözően élték át a nőnevelésnek egyik legnagyobb átalakulását, sőt inkább, mintha ép ezért valami varázslatos, kölcsönös ragaszkodásban forrtak volna össze!

Talán legjellemzőbb rá a Budapesti Leányegyesületnek egyik ülése. Az elnök valami nagyon kényes ügyben, kicsit izgatottan készült határozatot hozni. Legendás mozdulattal vállára tette a kezét és halkan suttogta: «Édesem, ne — ne — ezt el lehet intézni tapintatosabban is, hallgasson rám, kérem, én olyan tapasztalt, régi elnök vagyok.» «— — — el lehet intézni tapintatosabban is!» Ez volt Emichné! Őrizzük áhítattal emlékét! *S. M.*

*

Az Országos Nőképző-Egylet a háborúval kapcsolatos segítés munkájához a következő adományokkal járult hozzá: 1. Október-

ben tartott választmányi ülésén azt a határozatot hozta, hogy a háborúban elesett három katonatiszt árváját, fölveszi internátusába, mint ingyenes növendéket. 2. Szeptember hó közepétől fogva a választmány tagjai és az Egyesület főiskolájának volt növendékei, hetenként háromszor: kedd, csütörtök és szombaton befőttet és kompótot készítenek a különböző kórházakban elhelyezett sebesült katonák számára. Minden alkalommal 15—20 liter befőtt készült. 3. *Az internátus növendékei és nevelő-kara* beküldött eddig a m. kir. honv. miniszterium hadsegítő-hivatalához: 224 drb hósapkát, 38 drb haskötőt, 38 pár érmelegítőt, 5 pár térdvédőt, 22 drb törülközőt, 1½ kg valódi teát, a katonák karácsonyára 160 koronát. A M. Ált. Hitelbank pénztárának a behívott katonák visszamaradt családtagjainak segélyezésére fordítandó alap javára: 175 kor. 40 fillért. 4. *A Veres Pálné elemi leányiskola* beküldött: 29 pár érmelegítőt, 24 pár térdvédőt, 32 drb hósapkát, 18 haskötőt, 8 mellényt, 25 csomag valódi teát és a katonák karácsonyára: 32 kor. 56 fillért. 5. *A Veres Pálné felsőbb leányiskola tanári testülete és ifjúsága* a «behívott katonák hátramaradt családtagjait segítő alap» javára a M. Ált. Hitelbank pénztárának beküldött: 396 kor. 52 fillért. Ezenkívül, mint a növendékek által a kézimunkaórákon készített és gyüjtött munkákat, eddig beküldött: 969 drb hósapkát, 15 drb papucsot, 384 pár érmelegítőt, 127 drb haskötőt, 25 drb mellényt, 169 pár lábszárvédőt, 35 drb zsebkendőt, 695 pár harisnyaszárt. Gyüjtött továbbá a V. és K. miniszterium felszólítására a hadbavonult katonák számára 2½ kg szedercserjelevelet és 3 kg valódi teát. Adott 550 dobozt a szeretet adományok becsomagolására. 6. *Aleánygimnázium* a Hadsegélyző Hivatalhoz beküldött, az elesettek özvegyei és árvái számára: 390 kor. 70 fillért. A hadbavonultak számára: 8½ kg valódi teát. A «Vörös-Kereszt» egylethez bélyegekért 50 koronát. A leánygimnázium osztályai által jegyzett, a «Vörös-Kereszt» egyesületnek felajánlandó 400 korona névértékű hadikölcsön kötvény. Az elesettek özvegyeinek és árváinak karácsonyi öröméhez hozzájárult 191 kor. 96 fillérrel. Vett: 15 drb «Napközi Otthon» sorsjegyet 15 korona értékben. Az admányok összege készpénzben: 1812 kor. A természetbeni adományokat is csak ennyire becsülve közel 4000 koronát áldozott az egyesület iskolája, míg a 3 árva felnevelésével legalább 3000 korona évi segítséget ad az egyesület.

*

A Mária Dorothea Egyesület november 29-én Herich Károlyné elnök vezetése mellett megtartotta igen látogatott és élénk lefolyású választmanyi ülését. Egyik határozatunk értelmében a Nemzeti Nőnevelés, mint egyleti közlönyünk állandó rovatát, mely összes tagtársaink számára egyesületi működésünk nyilvántartása, megismertetője és beszámolója, jövőben Gross Leopoldina vezeti s ennek távollétében pedig Nemecskay Irma. A jelenvolt 30 tag közül dr. Petri Mór pestmegyei tanfelügyelő úr elsőízben megjelent egyesületünkben. Érdeklődéssel követte a gyűlés lefolyását; saját szavai szerint eddig bennünket nem ismert; örvendetes meglepetéssel látja most a kedves park közepén emelkedő tágas egyesületi házat, a Tanítóknők Otthonát

célszerű berendezésével, hol egészséges magas kort érnek el kedves alapítványosaink; örömmel hallja, hogy a székesfőváros a szomszéd szép nagy telket ide igérte Egyesületünknek, egyúttal esetleg egy újabb munkakört és újabb jövedelmi forrást is megnyitva számunkra a deákkisasszonyok otthonának tervezésével; elismeréssel adózik azon hazafiasan okos cselekedetnek, hogy Egyesületünk készpénzvagyonából 63,000 koronát jegyzett hadikölcsönre; meghatottan hallja, hogy ama nagy összeghez 2000 koronával járult otthonunknak 94 éves alapítványosa, a kedves, jó Lutz néni, azon határozottan kifejezett kívánságával, hogy a nemzeti hadikölcsönre fordítsuk pénzét. Költői lendülettel zárja szavait a tanfelügyelő úr, őszinte jóindulatáról és komoly támogatásáról biztosítva Egyesületünket. Örömmel és szerény önérzettel hallgattuk a jóleső dicséretet. Ösmerjük Egyesületünknek közel 28 éves multját, és az örökbecsű munkatőkét, mellyel azt felépítették nagyeszű, lelkes asszonyok és férfiak, élükön áldott emlékű Zirzen Jankánk és György Aladár, Herichné, Sebestyénné, Berta Ilona és a választmánynak többi kiválóságai, mindmegannyi komoly munkás a nőnevelés terén, nemkülönben dr. Peregrini János tanácsos úr, ki Egyesületünk anyagi egyensúlya fölött őrködik bölcs előrelátással.

Egyesületünknek egyik legkedvesebb alkotása, a Tanítónők Otthona, a régi szerény hajlékból hatalmas kétemeletes ház lett 48 szobával, 15 alapítványos, 2 ingyen és 33 fizető lakossal, Egy külön vendégszoba és egy nyolc személyre berendezett tágas terem, a nyári nagy szünidőben pedig még sokkal több különszoba áll rendelkezésökre vidéki tagtársainknak. Mi, magyar tanítónők évről-évre bejárjuk a nyugat nagyvárosait és megismerkedünk Berlin, Hamburg, Páris és London otthonaival és penzióival. Ismételten tanulmányoztam magam is a külföldi otthonokat. legutóbb a Német Homeban laktam 6 hónapig Párisban, és ott sok jó és hasznos dolgot tapasztaltam; de régi szerelmemet a mi otthonunk iránt hazahoztam változatlanul és bátran állítom, hogy e téren is miénk az elsőség: függetlenség, kényelem és jó ellátás dolgában mi vezetünk itt Budapesten a Mária Dorothea Egyesület Tanítónők Otthonában. Győződjenek meg róla a fiatal tanítónő-generációk, kik otthonunkat még nem ismerik, vagy tévesen ismerik talán! Térjenek vissza hozzánk régi kedves kar- és kortársaink, kiket csendes falainktól elsodortak talán az élet hullámai; gyarapítsák meg munkatőkénket egy-egy praktikus, hasznos eszmével, egy jó szóval és főleg, a régi szeretettel! A gyűlésnek kimagasló eseménye, mint említém, a hadikölcsönről szóló jelentés volt. Egyesületünk tehát készpénzvagyonából 63,000 koronát jegyzett zárolt hadikölcsönre. Az Otthon lakói is jegyeztek: összesen 17150 koronát, nevezetesen Eichler Teréz 300 K-t, Gombos Jolán igazgatónő 200 K-t, Gaál Sánorné 200 K-t, Kalivoda Irma 2000 K-t, Kovács Arisztidné Lendvay Sarolta 400 K-t, Környei Irma 300 K-t, Lieszkovszky Irma 200 K-t, Nemecskay Irma 6000 K-t, Schill Jenny 300 K-t, Schrutta Istvánné Rada Ilona 2000 K-t, Szalatsy Ilona 100 K-t, Szegfi Ilona 100 K-t, Till Anna 50 K-t, N. N. 5000 K-t, összesen 17,150 koronát.

A közvetlen hadsegélyzésben is a következőkkel vettek részt az Otthon összes lakói: a harcba vonuló katonáknak egy zászlót adtak. 700 cigarettát, 26 hósapkát, 36 hasvédőt, 14 pár érmelegítőt, a sebe-

sülteknek egy teljes ágyfelszerelést, 24 kispárnát, 126 drb fehérneműt, 30 kg újságot és könyvet, 800 adag kávét és süteményt és különféle gyüjtésekre 200 koronát. Mint szegénygyámok működnek: Kovács Arisztidné Lendvay Sarolta, Lieszkovszky Irma, Mendlik Ferencné Elstetter Hedvig, Nemecskay Irma és Schrutta Istvánné Rada Ilona. Önkéntes betegápolónők: Bartos Erzsébet, Kiss Vilma és Tass Istvánka. Állandó kézimunka-vezetők az Iparmúzeumban, a Vörös-Keresztben: Veressné Silassy Erzsébet és Kutka Gizella. Hivatásos ápolónőjét Rull Róza diakoniszát az Egyesület a háború egész tartamára átengedte a Golgota-utcai hadikórháznak, ahol mint asszisztens segédkezik a nehezebb operációknál.

Reformmozgalom indult meg a székesfővárosban orvosi és tanügyi körökben az egészséges táplálkozás és takarékos főzés érdekében. A választmány elhatározza, hogy Otthonunk háztartásában is tanulmányozni és kipróbálni fogjuk a hasznos reformot, sőt van kilátás arra, hogy a vezető orvosok erről felolvasást fognak tartani Egyesületünkben. Erről, valamint Egyesületünk egyéb aktualitásairól legközelebb részletes jelentést fogok tenni. *Gross Leopoldina.*

*

A kézimunkatanítónők képesítésének új szabályzata. A vallás- és közoktatásügyi miniszter 61,071. sz. alatt új vizsgálati szabályzatot bocsátott ki a polgári iskolai kézimunkatanítónők vizsgálatáról, mely a képesítést a rajztanítónők képesítésével kapcsolja egybe. A régi rendszerű képesítéssel csak 1916. évi június haváig lehet képesítő vizsgálatot szerezni azoknak, kik megfelelő tanulmányaikat már megkezdették. A miniszter ugyanezen rendeletével a vizsgálóbizottság tagjainak felét ki is nevezte, míg a bizottság másik felét 80,170 sz. rendeletével a kereskedelmi miniszter nevezte ki. A vizsgálóbizottság tagjai lettek e szerint: dr. Szinnyei József elnök, Berta Ilona és Sebestyénné Stetina Ilona alelnökök; Várdai Szilárd, Czakó Elemér, Eberhardné Jausz Jozefin, Decsy Béláné, Lépesné Bauer Irén, Dörfler Janka, Duka Melania, Loszkot Ödönné, Piller Erzsébet és Tschirchné Török Erzsébet. A képesítési szabályzat, mely igen átgondolt alapos munka, minden részletkérdést pontosan körvonaloz, nem ad azonban arról felvilágosítást, hogy a felekezeti polgári iskolai tanítónőképzők, melyek szintén foglalkoztak kézimunkatanítónők képesítésével, megtartják-e továbbra is eme jogosításukat? Ez mindenesetre kétféle képzettség érvényesülését vonná maga után, melyet a polgári leányiskolák egységes tanítása érdekében állónak nem tarthatunk. A szabályzatot az Egyetemi Nyomda 80 fillérért bocsátotta áruba.

*

Olvasóinkhoz. Midőn a mai füzetünkkel folyóiratunk 35-ik évfolyamát lezárjuk, a körülöttünk dúló világháború és saját nemzetünk nehéz küzdelmei ellenére sem engedjük át magunkat a bánat és lehangoltság érzéseinek. Hiszen virradni fog! Az új évvel bizonyára az Isten új áldását érjük meg: igazságos ügyért küzdő fegyvereink végleges diadalát! Azért ma, mikor nemzetünk jövő fejlődéséért, jövő nagylétéért imádkozunk, ezeknek a fegyvereknek diadalát is kérjük,

hogy a bekövetkező béke áldásában nemzeti erőnk, nemzeti kulturánk megujhodva diadalmasan vehessen részt a népek versenyében.

A nemzeti kulturát szolgálta folyóiratunk törhetetlen bizalommal a multban, részt akar venni a nemzetnevelő, tehát nemzetmentő munkában jövőre is. Nincs szüksége új jelszavakra, csak magyar nemzeti programmjához kell hűnek maradnia, hogy modern, hogy korszerű lehessen. Vallás-erkölcsi alapon álló *művelt, munkás* és *magyar* nők nevelése marad továbbra is eszményünk, melynek szolgálatában segítőül kérjük olvasóinkat, eddigi munkstársainkat s mindazokat, kik nőnevelésünknek nemzeti szellemben való továbbépítését velünk egyértelműen szükségesnek tartják.

Hálás szívvel köszönjük mindazoknak segítségét, kik a munkában velünk voltak s munkásságunkban szellemileg, anyagilag és erkölcsileg támogattak. Kérjük maradjanak tovább is velünk és szerezzék meg számunkra másoknak megértő támogatását is. Abban a reményben, hogy amiért hálát adunk a multra nézve, jövőben is osztályrészünk marad, kívánunk mindenkinek — ma még fokozottabb bensőséggel mint máskor : — boldog ünnepeket és boldog — a mainál sokkal boldogabb új esztendőt! *A szerkesztők.*

IRODALOM.

A SAS ÚTJA. Regény. Irta: *E. M. Dell*, fordította *Katinszky Beatrice*.

A népszerű Athenaeum-Könyvtár egyik legszenzációsabb kötete ez, ami megfordul sok ezer magyar ember kezén és felel száz meg száz magyar asszonynak, aki szórakozást, művészetet, ábrándot keres.

Még regénynél is nagyon nehéz, de nagyon fontos feladat: megragadni sokféle érdeklődést. Csodás, változatokban és fordulatban igen gazdag ez a rendkívüli történet, mely hevesen leköti legprimitívebb érzéseinket is: leköti a félelmet és meglepetést, a bámulatot és várakozást, a meghatottságot és örömöt. Van benne egyszerű, közvetlen művészet. Nemcsak az egésznek a könnyed és folyamatos felépítése, de egy-egy szép gondolat, amiért magáért érdemes lapokat olvasni, hogy megtaláljuk, hogy alkalmas hangulatban legyünk rögtön a teljes, verőfényes befogadásra. A katonaéletnek kínos éjjele-nappala, a katonajellemnek minden mosolygó önfeláldozása — mindez egy leányért. Meg a fiatal, agyonzaklatott női léleknek sok-sok emésztő küzdelme, amíg megismeri, amíg megtanulja a szerelmet, azt az igazi szerelmet, mely nem mosódik össze zavaros lelkének egy más érzésével sem! Amíg eljut oda, hogy elhagyottságban, szerencsétlenségben sem megy férjhez olyanhoz, akit nem szeret. Végül emelkedés felszabadító magaslatra, megtisztult levegőbe. Megbékült lélek, mérhetetlen boldogság, közel a naphoz, fel Istenhez.

Annyi részlet van benne régi korokból! És a fővonásokban, mégis A sas útja: talán a jövő generáció útja!?

*

A POLGÁRI HÁZTARTÁS SZAKÁCSKÖNYVE. Takarékos magyar konyha. Irta: *Komáry Erzsébet.*

«Takarékos magyar konyha» a címe Komáry Erzsébet második, bővített kiadást ért kitünő művének, mely ma igazán időszerű. Ha valaha takarékosságra volt szüksége a magyar közönségnek, úgy ma kétszeresen gondot kell fordítania az okos, észszerű gazdálkodásra. Komáry Erzsébet könyvéből ezt meg is tanuljuk. — Kezdő gazdasszonyoknak szánta munkáját, de a tapasztalt háziasszony is haszonnal forgathatja. Nemcsak azt írja le, hogy a magyaros, jó ételekhez mily arányban vegyítsük össze a különféle anyagot, hanem megtanít arra is, hogyan szerezzük be a szükségelt anyagot gazdaságosan s hogy értékesítsük az esetleges melléktermékeket. Megmagyazázza a

sütés-főzésnél előforduló jelenségeket, megmagyarázza azok okát, szóval megtanít *gondolkozva* dolgozni. — Komáry Erzsébet azonban még ezzel sem éri be. Nemcsak a jó gyomrú, egészséges emberekre gondol, hanem gondol azokra is, akiknek nagy figyelemmel kell megválogatniok minden táplálékot. Ehhez képest megjelölte azokat az ételeket, amelyek betegeknek is adhatók s egyik-másik ételnél megjegyzi mire kell figyelnünk, mit kell elhagynunk, ha beteg vagy gyenge gyomrú is eszik belőle.

A háziasszonyok nagy gondján: «*mit főzzünk ma?*» pompásan és változatosan, idény szerint összeállított ebédételsorával segít.

Különös gonddal foglalkozik a különféle konzervek helyes elkészítésével, az éléskamrának téli konzervekkel való felszerelésével.

S hogy semmi sem hiányozzék, megtanít a fővárosi háztartásokban már oly nagyon divatját mult, «kenyérsütésre», amelynek a tudására a közel jövőben alighanem nagy szükségünk lesz. A szappanfőzés, ecetkészítés, gáztűzhely-kezelés és padlóbeeresztés ismertetése rekeszti be a munkát. Ezek olvasása közben úgy érezzük, mintha a gondos anyát látnánk útra készülő gyermeke előtt, aki még az indulás utolsó percében is köt valamit a batyuska: «vidd gyermekem, talán ez is kell! vidd ezt is, ne láss szükséget semmiben!»

Ezt a kitünő útravalót, a háztartás legfontosabb munkájában, a főzésben biztós útmutatónkat, hűséges tanácsadónkat «a polgári háztartás szakácskönyvét» a szerző maga adja ki s nála rendelhető az meg (Batthyány-utca 59) 4 koronáért. Nem ajánlhatjuk eléggé olvasóink figyelmébe különösen azért is, mert az elemi (gazdasági) és polgári iskolákban főzést tanító olvasóink igazán kitünő vezetőt, tanításukban hűségesen segítő jóbarátot is találnak Komáry Erzsi könyvében. *D. J.*

*

«Der, Die, Das». Ilyen címen megjelenő, levél szerint oktató műnek célja, hogy a német nyelvet magánúton, tanító segítsége nélkül sajátíttassa el. A tíz levélre (füzetre) tervezett munka első fele (öt levél) már megjelent s így most már abban a helyzetben vagyunk, hogy a műről végleges birálatot mondhassunk. Vizsgálódásunk két irányra terjed: mennyiben felel meg a munka a voltaképpen kitűzött céljának: magántanulásra s milyen előnyt nyujthat mint iskolai segédkönyv általában s a gyakorlati szakiskolákból az életbe kerülők részére különösen. Módszerének egyik legelőnyösebb, legszembeötlőbb sajátsága, hogy a száraz és különösen a magántanulásnál fárasztó nyelvtani szabályok külön tárgyalásának mellőzésével a gyakorlati szövegekből vezeti le a szabályokat s azokat számos példa felsorolásával s részletes, könnyen érthető fejtegetések kapcsán számokkal jelölve a sor alatt közli, úgy hogy a tanító az elméleti magyarázatokat a gyakorlati szövegben alkalmazva mindjárt maga előtt látja s így azok meg nem értése szinte lehetetlen.

A «der, die, das» helyes használatára vonatkozó definiciói különösen érdekesek és értékesek s a nevelő helyes alkalmazásának lehetőségét, amire sok évi megfigyelés után is hasztalan törekedtünk, a felsorolt meghatározások és példák alapján egészen rövid idő alatt elérhetjük.

Az «Összefoglalás» rovata a füzetek anyagának megismétlésére szolgál s az ezekben foglalt kérdések és feladatok megoldását a rákövetkező füzet tartalmazza s így könnyen ellenőrizhető, hogy helyesen dolgoztunk-e, míg az «Összetett főnevek» rovata a különféle szakmákban gyakrabban előforduló kifejezések értékes gyűjteményét tartalmazza. Általában szembeötlő, hogy a munka szerzője teljesen újszerű, minden sablontól mentes, a gyakorlati célt szem előtt tartó, könnyű módszerű, de amellett alapos, gazdag példatárral ellátott és a szövegeket szerves egészbe foglaló munka összeállítására törekedett s mi készséggel állapítjuk meg, hogy ez a törekvése sikerrel járt, hogy munkája úgy magántanulásra mint iskolai segédtankönyvül a legeredményesebben használható s különösen hasznos szolgálatokat teljesíthet gyakorlati módszerénél fogva azok részére, akik az iskolából az életbe kikerülve akarják nyelvismereteiket értékesíteni s azok segítségével boldogulásukat előmozdítani. — Előfizetés az eddig megjelent öt levélre öt korona, az egész munkára tíz korona. Megrendelő hely: «Der, Die, Das» nyelvterjesztő-vállalat, Budapest, V, Bank-u. 5.

*

A «**Vasárnapi Ujság**» december 13-iki száma már az első oldalán szenzációt ad: a belgrádi konak tróntermét mutatja be, amint magyar csendőr üldögél a szerb trón lépcsőjén. A többi képek is mind pompás eredeti felvételek a háborúról, az oroszországi, szerbia s a nyugati harcterekről. Belgrád bevételének történeti jelentőségét Marczali Henrik méltatja. Szépirodalmi olvasmányok: Lakatos László és Galsworthy regénye. Egyéb közlemények: cikkek a háborúról s a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet. Sakkjáték, Halálozás stb. A «Vasárnapi Ujság» előfizetési ára negyedévre *öt korona*, a «Világkrónikával» együtt *hat korona*. Megrendelhető a «Vasárnapi Ujság» kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-utca 4.). Ugyanitt megrendelhető a «Képes Néplap», a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre *két korona 40 fillér*.

SEBESÜLTEK ÁPOLÁSÁHOZ

szükséges tudnivalók és orvosi könyvek:

Betegápolástan. A vörös keresztes ápolónők tanfolyamán használt betegápolástan kivonata. Ára K **1.80**

A betegápolás kézikönyve. Irta *Fialka Gusztáv dr.* Hivatásos betegápolónők és a művelt közönség számára. Ajánló sorokkal ellátta Müller Kálmán dr. Számos szöveg közé nyomtatott ábrával. Ára K **8.—**

A betegápolók tankönyve. Irta *Fialka Gusztáv dr.* Számos a szöveg közé nyomtatott ábrával. Ára K **4.20**

Klinikai recipekönyv. Szerkesztette *Müller Vilmos dr.* Az egyetemi klinikák, a budapesti poliklinika és a fővárosi kórházak gyógymódjainak rendelvényeinek gyüjteménye. II. kiadás. Ára K **8.—**

A fertőző betegségekről és az azok ellen való védekezésről. Irta *Gerlóczy Zsigmond dr.* Ára K **1.50**

Útmutató a hadsebészetben. Irta *Prochnov József dr.* 96 ábrával és 6 kőnyomatu táblával Ára K **7.—**

A sebek gyógyulása és a sebkezelés. Irta *Schächter Miksa dr.* Ára K **4.—**

Megrendelhetők:

LAMPEL R. könyvkereskedése
(Wodianer F. és Fiai) R.-T.-nál
Budapest, VI., Andrássy-út 21. szám
és minden hazai könyvkereskedésben.

Felhivás előfizetésre.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1915-ik évben — a régi zászló alatt, a régi jelszóval — harminchatodik évfolyamát kezdi meg. Főtörekvése: hogy tehetsége szerint hozzájáruljon nőnevelésünk nemzeti szellemben való tovább fejlesztéséhez, s hogy összekötő kapocsúl szolgáljon mindazok közt, a kik nőnevelésünknek e szellemben munkásai.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az egyetlen nőnevelési szakfolyóirat irodalmunkban.

A „Nemzeti Nőnevelés“ a legolcsóbb pedagogiai folyóirat.

Két oly körülmény, a mely okot s módot szolgáltat folyóiratunk pártolására, mely csak tömegesebb részvétel mellett tarthatja fenn magát áldozatok nélkül.

A „Nemzeti Nőnevelés“ az 1915-ik évben is megjelen (az iskolai nagy szünet idejét kivéve) minden hónapban három nyomott ívnyi terjedelemben.

Előfizetési díj: egész évre 6 kor.

Tanítónőknek és tanítónőjelölteknek 4 kor.

Csak egész évre nyitunk előfizetést; de az előfizetési összeg két részletben való lefizetését is elfogadjuk.

Az előfizetési pénzek és a folyóirat szellemi részét illető közlemények „Nemzeti Nőnevelés“ címe alatt az «Erzsébet-Nőiskolá»-ba (István-út 93.) küldendők.